

HUOMION KESKIPISTEENÄ

Mistä kumpuaa harrastajateatterilaisen esiintymistarve?

Minna Kokkonen ja Marika Kärki
Pro gradu -tutkielma

Helmikuu 2003

Viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos VIESTINTÄTIETEIDEN
Tekijät Minna Kokkonen ja Marika Kärki	
Työn nimi HUOMION KESKIPISTEENÄ Mistä kumpuaa harrastajateatterilaisen esiintymistarve?	
Oppiaine Puheviestintä	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Helmikuu 2003	Sivumäärä 121 + liitteet
Tiivistelmä – Abstract <p>Tässä tutkimuksessa oli tavoitteena selvittää, mistä kumpuaa harrastajateatterilaisen esiintymistarve hänen omien käsitystensä mukaan. Teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan itsensä esittämisen ja sosiaalisen identiteetin teoriaa sekä minää ja siihen liittyviä käsitteitä. Tutkimusmenetelmänä käytettiin suunnitelmallista kyselytutkimusta eli survey-tutkimusta, joka perustui pääosin 5-portaiseen Likertin asteikkoon. Tutkimus tehtiin syksyllä 2002 web-pohjaisella kyselylomakkeella Ylioppilasteatteri ry:n jäsenille. Kyselylomakkeella kerättiin sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista aineistoa, sillä lomake sisälsi myös yhden avoimen kysymyksen. Kyselyyn osallistui 140 vastaajaa.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittavat, että harrastajateatterilaisilla on huomattava tarve esiintyä. Esiintymistarve näyttäisi syntyvän erilaisten tarpeiden kokonaisuutena. Tämän tutkimuksen perusteella näitä tarpeita ovat ryhmään kuulumisen tarve, itsensä toteuttamisen tarve, omien rajojen kokeilemisen tarve, oman huomion saamisen tarve, oman paikkansa löytäminen sosiaalisessa todellisuudessa, vertaiseksi tai paremmiksi koettujen ihmisten palautteen sekä tuen hakeminen, minätuntemuksen kehittäminen ja itsetunnon kohottaminen niin ryhmän kuin omienkin onnistumisen kokemuksen avulla.</p> <p>Tulosten perusteella harrastajateatterilaiselle on tärkeää esiintyä omana itsenään, mutta nimenomaan ryhmän avulla, yhdessä ryhmän kanssa. Sosiaalinen tuki koettiin teatteriharrastuksen yhdeksi tärkeimmistä ominaisuuksista. Teatterin harrastaminen liittyy myös vahvasti minäkuvaan ja sen osa-alueisiin. Sillä on merkittävän myönteinen vaikutus itsetuntoon ja minän vahvistamiseen. Teatteriharrastus on vastaajille tilaisuus hakea ja saada huomiota omalle itselleen ja omalle osaamiselleen. Esiintyminen on useimmille kanava todistaa juuri omaa muuntautumiskykyä ja omaa taitavuutta. Huomion keskipisteenä olosta nautitaan, sillä se koetaan usein itsetuntoa kohottavaksi. Teatterin valokeilassa on mahdollisuus saada myös palautetta omasta itsestä ja toiminnastaan.</p> <p>Teatteriharrastus nähtiin tutkimusaineiston perusteella erilaisista sosiaalisista rasitteista vapautumisen keinona, arkuuden poistajana ja omasta minästä vapautumisen välineenä. Harrastamalla teatteria on mahdollista astua toiseen rooliin, irtautua hetkeksi ympäröivästä maailmasta ja yhteiskunnan odotuksista. Moni piti tätä mahdollisuutta ainutlaatuisena – sellaisena, joka erottaa teatteriharrastuksen muista harrastuksista. Teatteriyhteisössä toimiminen on useimmille vastaajista henkireikä, elämäntapa.</p>	
Asiasanat esiintymistarve, harrastajateatteri, esiintyjä, esiintyminen	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto / Tourulan kirjasto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TEATTERI HARRASTUKSENA	6
2.1 Harrastaminen ja teatteri	6
2.2 Esiintyminen	7
2.3 Näyttelijän esiintyjäkuva ja viestintähalukkuus	9
2.4 Palautteen merkitys teatteriharrastajalle	13
3 SOSIAALINEN VUOROVAIKUTUS JA MINÄ ITSENSÄ ESITTÄMISEN TEORIAN MUKAAN	16
4 ESIINTYMISTARVETTA KUVAAVAT KÄSITTEET	20
4.1 Minä	20
4.1.1 Minäkuva	21
4.1.2 Itsetunto	23
4.1.3 Identiteetti	26
4.2 Ujous	28
4.3 Ryhmä	31
4.3.1 Ryhmäidentiteetti	36
4.3.2 Sosiaalinen tuki	38
4.3.3 Sosiaalisen identiteetin teoria	41
5 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	45
5.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkittavat	45
5.2 Tutkimuksen toteuttaminen	48
5.3 Tutkimusmenetelmä	48
5.4 Tutkimusaineiston käsittely ja analysointi	50
5.4.1 Määrällinen aineisto	50
5.4.2 Laadullinen aineisto	52
5.5 Mittarin reliabiliteetin arviointi	53

6 TULOKSET	56
6.1 Kvantitatiivinen aineisto	56
6.1.1 Esiintymistarve	57
6.1.2 Huomionkipeys	58
6.1.3 Ujous	59
6.1.4 Esiintymisen mielekkyys	59
6.1.5 Sosiaalinen tuki	60
6.1.6 Minän vahvistaminen	61
6.1.7 Vastaajien asenteiden kuvaus summamuuttujilla	61
6.1.8 Taustamuuttujien ja summamuuttujien suhteet	73
6.2 Kvalitatiivinen aineisto	75
7 TULOSTEN TARKASTELU	89
7.1 Määrällinen aineisto	89
7.2 Laadullinen aineisto	96
7.3 Aineistojen yhteinen tarkastelu	101
7.4 Jatkotutkimushaasteita	103
8 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI	106
9 PÄÄTÄNTÖ	112
KIRJALLISUUS	115
LIITE 1	Kyselylomake
LIITE 2	Latausmatriisi
LIITE 3	Reliabiliteetit

1 JOHDANTO

Miksi teatteria halutaan harrastaa? Mitä teatteriharrastus harrastajalleen antaa? Mikä aiheuttaa tarpeen päästä esille, huomion kohteeksi ja muiden arvioinnille alttiiksi kerta toisensa jälkeen? Näitä asioita lähdimme selvittämään ja pohtimaan pro gradu -tutkielmassamme.

Siinä missä yhdelle huomion keskipisteeksi joutuminen on kauhistus, toiselle se voi olla juuri se tärkein ja nautinnollisin asia elämässä. Esiintymiseen liittyviä pelkoja ja esiintymisjännitystä on tutkittu laajalti niin puheviestinnässä kuin psykologiassakin, mutta esiintymistarpeen tutkiminen on jäänyt vähemmälle huomiolle. Selittävänä tekijänä saattaa olla länsimainen arvomaailma, jossa innokas esiintyminen ja viestintätilanteisiin osallistuminen on suotavaa eikä yletöntäkään esiintymishalukkuutta ole juuri nähty ongelmana (McCroskey & Richmond 1995, 39).

Tutkimuksen painottuminen negatiivisten esiintymiskokemusten alueelle on ymmärrettävää, sillä esiintymispelko voi muodostua vakavasti elämää haittaavaksi tekijäksi ilman asianmukaista apua. Tutkimusaiheemme, esiintymistarpeen taustojen selvittäminen, on perusteltavissa esimerkiksi siten, että näin saadaan selville millaiset tekijät ohjaavat ihmisiä onnistumisen ja nautinnon tunteisiin esiintymisen parissa. Kun nykyään on paljon tietoa esiintymispeloista ja jännityksistä, voidaan verrata ilmiön kääntöpuolta. Mitä erityistä on sellaisilla henkilöillä, jotka todella pitävät esiintymisestä ja hakeutuvat mielellään esiintymistilanteisiin. Ovatko he erityisen halukkaita viestimään ja esiintymään vai onko esiintyminen heille keino voittaa esillä olemisen ja huomion kohteeksi joutumisen pelko, keino käsitellä erilaisia sosiaalisen ahdistuksen tiloja. Miksi arka tai ujo ihminen sitten esiintyisi? Onko esiintymiskokemus tavoittelemisen arvoista ehkä oman minäkuvan tai itsearvostuksen vuoksi, voiko se olla terapiaa ja jopa hoitomuoto?

Tutkittavaksi kohderyhmäksemme valitsimme Ylioppilasteatteriiliitto SYTY ry:n jäseneteattereiden jäsenistön eli harrastajateatterilaisia, jotka näyttelivät ja toimivat

monipuolisesti teatterin parissa palkatta vapaa-ajallaan usein opiskelun tai työn ohessa. Heidän aktiivisuuteensa teatteritoiminnassa onkin oletettavasti olemassa rahaa ja muuta konkreettista palkkiota painavampia syitä. Täten ajattelimme harrastajateatterilaisten olevan erinomainen kohderyhmä pohtimaan omaa esiintymishalukkuuttaan ja sen takana piileviä seikkoja. Pilottitutkimuksena käytimme vuonna 2001 tekemäämme esihaastattelua, joka tarkasteli samaa ilmiötä. Kasasimme tutkimusaineistomme tällöin haastatteleamalla erään ylioppilasteatterin kymmentä jäsentä.

Oletamme ryhmäharrastuksen pariin hakeutuvan ihmisen hakevan harrastustoiminnasta sosiaaliseen kanssakäymiseen ja omaan itseensä liittyviä positiivisia kokemuksia. Tästä syystä teoreettisessa viitekehyksessä tarkastelemme sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja persoonallisuuteen liittyviä tekijöitä Goffmanin (1959) itsensä esittämisen teorian kautta. Teoria kuvaa sosiaalista todellisuutta vuorovaikutuksen näkökulmasta sekä sitä, millaisia vaikutuksia erilaisilla sosiaalisilla tilanteilla on yksilön persoonaan ja käsityksiin itsestään. Goffmanin teoriaa avataksemme ja teorian näkökulmia laajentaaksemme käsittelemme persoonaan liittyviä ilmiöitä, kuten minäkuvaa ja itsetuntoa, myös muiden alojen kirjallisuuteen nojaten. Termien tarkempi käsittely auttaa lukijaa tarkastelemaan Goffmanin teoriaa analyttisemmin ja kriittisemmin. Käsittely antaa samalla työkaluja tutkielman kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen aineiston osuvaan tulkitsemiseen. Teoreettisessa viitekehyksessä ja käsitteistössä pureudutaan yksilön oman minuuden tarkasteluun ja persoonanäkökulmiin sekä ryhmään liittyviin seikkoihin.

Luku kaksi käsittelee teatteriharrastusta ja harrastamista yleensä sekä esiintymisen erityiskysymyksiä esiintyjän itsensä kannalta. Tämä antaa pohjaa tutkimuksen taustojen ja tutkittavien maailman ymmärtämiseen. Itsensä esittämisen teoriaan perehdytään luvussa kolme. Sen jälkeen tarkastelemme esiintymistarvetta selittäviä käsitteitä. Käsitteet liittyvät vahvasti minään ja sen osa-alueisiin. Näiden minään liittyvien ilmiöiden avulla pohditaan myöhemmin esiintymisestä ja teatteriharrastuksesta saatavia henkilökohtaisia palkkioita ja onnistumisen kokemuksia. Myös ryhmiä ja niiden merkityksiä tarkastellaan yksilön hyvinvoinnin kannalta, sillä aiempi tutkimustausta osoittaa ryhmien tärkeän merkityksen harrastuksissa ylipäänsä ja eritoten teatteriharrastuksessa.

Tutkimuksen suorittamisesta ja aineiston analyysistä kerrotaan tarkemmin luvussa viisi, jossa lukija pääsee myös arvioimaan tutkimuksen reliabiliteettia. Mainittakoon tässä yhteydessä tutkittavien hyvä osallistumisinnostus. Tämä näkyy erityisesti laadullisessa aineistossa, joka koostuu runsaasta pohdiskelevasta materiaalista. Sen jälkeen esitellään tutkimuksen tulokset ja niiden analyttinen tarkastelu, tutkimuksen arviointi ja päätäntö jatkotutkimusideoineen.

Samankaltaista tutkimusta teatteriharrastuksesta ei juuri ole aiemmin tehty. Niin kotimainen kuin ulkomainenkin tutkimus on keskittynyt enemmän taideharrastuksen ja teatteritoiminnan eri sektoreihin, ei niinkään suoraan näyttelijän motiiveihin tai persoonallisiin ominaisuuksiin. Sinivuoren (2002) tutkimus harrastajanäyttelijöiden motiiveista ja taiteellisesta oppimisesta on kotimaisista tutkimuksista lähimpänä tämän työn aihealuetta.

Ulkomaisista tutkijoista Henry ja Sims ovat vuonna 1970 tutkineet ammattinäyttelijöiden minäkuvaa muun muassa syvähaastattelujen sekä minäkuvan hajanaisuuden itsearviointilomakkeen avulla. Heidän tulostensa mukaan näyttelijöiden minäkuva ja identiteetti olisi jonkin verran hajanaisempi verrattuna kontrolliryhmiin, joita olivat esimerkiksi kotirouvat. Kun testi toistettiin harjoituskauden keskellä, näyttelijöiden minäkuvan todettiin hieman eheytyneen.

Hammond ja Edelmann (1991) ovat tehneet tuoreemman tutkimuksen näyttelmissä vaikutuksista minäkuvaan. Tutkimuksessa käytettiin Repertory Grids –testiä, joka on menetelmä minäkuvan mittaamiseksi. Hammondin ja Edelmannin tärkein tutkimustulos oli se, että on todennäköisesti hyvin yksilöllistä, missä määrin esitettävät roolit vaikuttavat minäkuvaan. Tutkijat kuitenkin esittivät, että roolin vaikutus näyttelijän minäkuvaan riippuu siitä, kuinka paljon roolihahmo poikkeaa omasta itsestä. Mitä poikkeavampi rooli, sen suurempi vaara on olemassa myös minäkuvan häiriintymiselle. Tutkimuksen otos oli kuitenkin vain kaksi henkilöä, minkä vuoksi tulokset eivät ole yleistettävissä.

Timo Sinivuori on tehnyt teatterin ja draaman tutkimuksen alalle väitöskirjan Tampereen yliopiston kasvatustieteelliseen tiedekuntaan keväällä 2002 aiheesta ”Teatteriharrastuksen merkitys – Teatteriharrastusmotiivit ja taiteellinen oppimi-

nen teatteriesityksen valmistusprosessissa”. Sinivuoren tutkimus tarkastelee, miksi teatteria halutaan harrastaa, miten eri teatterinharrastajien harrastusmotiivit eroavat toisistaan, millainen on onnistunut tai epäonnistunut näytelmänvalmistusprosessi ja millaista taiteellista oppimista tapahtuu teatteriesityksen valmistusprosessin aikana. Tutkimuksen tarkoitus on antaa lisätietoa teatteri- ja draamakasvatuksen suunnitteluun. Myös Sinivuori on lähestynyt aihettaan sekä kvantitatiivisella että kvalitatiivisella tutkimusotteella ja siten, että ne ovat toinen toisiaan täydentäviä. (Sinivuori 2002.)

Tästä tutkimuksesta Sinivuoren tutkimus eroaa lähtökohdiltaan siinä, että viitekehys keskittyy tarkastelemaan lähemmin harrastajien persoonaa ja minuutta sekä niitä tekijöitä, jotka harrastajanäyttelijät ovat esitutkimuksemme pohjalta kokeneet tärkeiksi motiiveiksi teatteriharrastuksessaan, yhtenä esimerkkinä ryhmä ja sosiaalinen tuki. Sinivuori keskittyy lähemmin motiivien ja motivaation tarkasteluun sellaisenaan ilmiötasolla, sekä teatteriesitykseen ja sen tekemisen prosessiin. Ero tulee esiin myös empiirisessä osuudessa, jossa tässä työssä tarkastellaan nimenomaisesti esiintymistarpeen syitä, joita ehkä motivaatioksikin voitaisiin kutsua, näyttelijän kannalta.

Väitöskirjassaan Sinivuori (2002) toteaa teatteriharrastuksen motiivien olevan yksittäisten motiivien sijaan pikemminkin useampien motiivien summa. Sinivuoren tutkimuksen mukaan teatteriharrastajien tärkeimmät syyt harrastaa teatteria ovat onnistumiskokemusten ja myötäelämisen tarve, halu oppia uutta, mielikuvituksen ja ilmaisutaitojen kehittäminen, viihtyminen, terapeuttiset vaikutukset ja kokemusten tarve, motivoiva asenne, esiintymistarve, ammatilliset motiivit, hyväksytyksi ja huomioon otetuksi tuleminen tarve, halu toimia ja erottua yksilönä, kontaktimotiivit, turvallisuus sekä suoritusmotiivit. Sinivuori toteaa väitöskirjassaan, että kaikenikäiset teatterinharrastajat etsivät harrastuksessaan onnistumisen kokemuksia. Hänen mukaansa teatteri tarjoaa parhaimmillaan hyvän kanavan onnistumiskokemusten luomiselle. Onnistumiset puolestaan vahvistavat itsetuntoa ja tekevät siten ihmisestä henkisesti kestävämmän. Sinivuoren tulokset osoittavat myös, että teatterista saadaan työkaluja omakohtaisten kokemusten käsittelemiseen, ja harrastus voi olla hyvinkin terapeuttiva. Teatteri on harrastajille mahdollisuus reflektoida omaa elämää roolihahmojen näkökulmasta. (Sinivuori 2002.)

Pirjo Suhonen (1985) Jyväskylän yliopiston psykologian laitokselta on tutkinut nuorten teatteriharrastusta nuorisokulttuurin osa-alueena. Tutkimuksessaan hän on tarkastellut keskisuomalaisten nuorten teatteriharrastusta. Sinivuoren väitöskirja lienee lähinnä tämän tutkimuksen aihetta, mutta teatteriharrastusta ja teatteritoimintaa on sinällään tutkittu runsaasti. Näkökulmia on runsaasti draama- ja teatterikasvatuksesta näytelmäprosessiin, näyttelemisen eri tekniikoihin, ohjaajan ja näyttelijän suhteesta teatterin metodeihin.

Myös harrastamista itsessään on tutkittu muun muassa juuri harrastusmotiivien näkökulmasta. Lisäksi on olemassa paljon suomalaistakin tutkimusta siitä, miten harrastuneisuutta ja harrastusinnostusta voidaan käyttää pedagogisesti hyväksi erilaisessa opetuksessa. Esimerkiksi Jari Metsämuuronen on vuonna 1995 tehnyt väitöskirjan Helsingin yliopistoon aiheesta ”Harrastukset ja omaehtoinen oppiminen”, jossa hän on tarkastellut harrastajien sitoutuneisuutta ja motivaatiota harrastamiseen (Metsämuuronen 1995).

2 TEATTERI HARRASTUKSENA

2.1 Harrastaminen ja teatteri

Harrastukset nähdään usein vastapainoksi muulle elämälle ja velvollisuuksille, kuten kodin ja perheen hoitamiselle, työlle tai opiskelulle. Harrastamista on tutkittu erityisesti kasvatustieteissä, psykologiassa ja liikuntatieteissä. Tutkimuskohteina ovat olleet muun muassa harrastamisen motiivit ja merkitys sekä harrastuksen aloittaminen ja lopettaminen.

Harrastukseen käytetyt tunnit ovat omaa aikaa, josta saadaan tyydytystä aineellisesti tai immateriaalisesti. Ihmisillä saattaa olla hyvinkin voimakkaat motiivit ja motivaatio harrastamiseen, mutta niitä ei aina tiedosteta kovin selkeästi. Harrastaminen on parhaimmillaan omaehtoista toimintaa, joka pohjaa kiinnostukseen harrastusta tai siitä saatavia hyötyjä kohtaan. Harrastaminen tuottaa harrastajalleen tyydytystä tavalla tai toisella. Harrastuksilla on merkitystä nimenomaan persoonallisuuden kehittymiselle. On tietysti tapauksia, joissa harrastamisen mielekkyys ja tarkoitus kärsii. Esimerkiksi vanhemmat pakottavat lapsensa harrastamaan jotakin mitä nämä eivät haluaisi, jolloin harrastuksen anti on tekijälleen kyseenalaista.

Useat harrastukset edellyttävät kuitenkin voimakasta sitoutumista. Ne rajoittavat ihmisen vapautta ja ajankäyttöä, mikä voi olla ristiriidassa harrastamisen spontaaniuden kanssa. Harrastuksesta on vaarana tulla muuta elämää häiritsevää totista puurtamista. (Metsämuuronen 1995, 13.) Urheiluharrastus saattaa muuttua pelailusta tai harjoittelusta totiseksi ammattilaisuuden tavoitteluksi, jolloin on syytä miettiä, onko kyse enää harrastuksesta vai jostakin muusta eriluonteisesta toiminnasta. Myös näyttelijöiden ja muiden taideharrastajien toimintaan liittyy usein tietty pitkäjänteisyys, joka voidaan kokea raskaanakin. Tällöin motivaatiolla on suuri merkitys sitoutumiseen ja harrastuksen jatkuvuuteen.

Miksi ihmiset sitten harrastavat? Plante ja Schwartz (1990, 174) ovat todenneet, että harrastukset toimisivat alitajuntaisena jännitteiden purkajana erityisesti sellaisille henkilöille, jotka eivät tiedosta sisäisiä ristiriitojaan. Planten ja Schwartzin tutkimuksissa tällaiset henkilöt olivat eniten kiinnostuneita yksilölajeista ja käyttivät harrastukseen enemmän aikaa kuin muut. Toisaalta useat ihmiset tiedostavat käyttävänsä harrastusta rentoutumiseen ja paineiden purkamiseen. Saattaisi olla hedelmällistä pohtia, johtaako sosiaalinen paine ja yhteiskunnan odotukset osaltaan harrastuksen aloittamiseen.

Tämän tutkimuksen puitteissa huomion kohteena ovat erityisesti taideharrastajien motiivit oman harrastuksensa suhteen. Metsämuurosen (1995, 43) mukaan taideharrastusmotiiveja on tutkittu lähinnä pedagogisesta näkökulmasta. Tutkimuskohdeena on lähinnä ollut lapsia. Metsämuuronen käyttää taideharrastuksen taustamotiivien kuvauksessa Antero Salmisen (1987, 14) kuvausta, jonka mukaan harrastaja tavoittelee muun muassa esteettistä nautintoa, tunnustusta ja hyväksyntää muilta ihmisiltä ja tyydytystä siitä, että huomaa osaavansa tehdä jotakin hyvin ja taitavasti.

Suomessa teatteriharrastuksella on pitkät perinteet nuorisoseurojen ja työväen näyttämöiden piirissä. Teatteria harrastavat ahkerasti kaiken ikäiset ihmiset eri tyyppisissä näytelmäkerhoissa ja –ryhmissä. Elokuva näyttelemisen on luku sinänsä eikä liity juurikaan siihen, millä tapaa teatteria tehdään näyttämöille. Elokuva näyttelemistä harvoin sinällään harrastetaan. Se on monella tapaa erilaista kuin näyttämöllä esiintyminen elävälle yleisölle. Teatteriesityksen rakentamiseen menee aikaa. Sitä valmistellaan ryhmässä, ensi-illan lähestyessä yhä tiiviimmin ja tiiviimmin.

2.2 Esiintyminen

Esiintyminen terminä on ihmisen toimintaa kuvaava hyvin laaja käsite. Sillä voidaan tarkoittaa näyttämöesiintymistä tai mitä tahansa keskinäisviestintään liitty-

vää toimintaa (Simpson Stern & Henderson 1993, 3). Wood (2000, 122—123) tekee jaon esteettisen taide-esiintymisen ja jokapäiväisen elämän esiintymisen välille. Taiteellinen esiintyminen on sitä mitä arkipäiväisempi esiintyminen ei ole. Tutkimuksessamme keskitymme nimenomaisesti teatterin piirissä tapahtuvaan esiintymiseen.

Etsimme monien ajanvietteiden avulla sisältöä elämäämme, kuten jännitystä, aisteja ja tunteita stimuloivia kokemuksia. Juuri tällaista on esiintyminen, kun sitä terminä käsitellään taiteen kontekstissa. Teatteri ja elokuva ovat joillekin keinoja, joilla voi paeta hetkeksi arkirutiineja ja niitä rooleja, joita oikeassa elämässä edustaa. Teatterilavalla saattaa päästä kokemaan niitä tunteita, joita ei koskaan normaalielämässään kokisi. Fantasiamaailma tulee ikään kuin hetken aikaa todeksi. (Wilson 1997, 10.)

Niemi (1995, 9) kertoo, että ihmisellä on ollut tarve esiintyä jo tuhansia vuosia, siitä lähtien kun ymmärrettiin yksilön luovuus. Esiintymisen ja esittämisen ero on mielenkiintoinen. Esiintyminen voidaan nähdä kattoterminä, joka pitää sisällään myös esittämisen. Esittämisen tuntomerkki on se, että se on aikomuksellista tekemistä, jolla on myös vastaanottaja, niin kuin millä tahansa viestintäaktilla. Yleensä esittämisellä ymmärretään jossakin toisessa roolissa, kuin omana itsenään, esiintymistä. (Sandqvist 1995, 151).

Esiintymisen terminologia on tuttua muun muassa sosiologiassa ja sosiaalipsykologiassa, filosofiassa, antropologiassa sekä taiteissa, mutta myös puheviestinnän kentässä. Termillä esiintyminen viitataan puheviestinnässä siihen, että tuodakseen asiansa esille ihmisen on esitettävä se toisille. Rooli on myös tuttu termi, joka ei tarkoita teennäistä toisen ihmisen tai henkilölle teennäisen ajatusmaailman esittämistä vaan tilanteessa luonnollisesti muotoutuvaa roolia. Esiintyminen puheviestinnän terminä on siis laajempi kuin taiteessa tai mediassa esiintyminen. Se on jokapäiväistä, ja sitä tapahtuu arkisessa keskinäisviestinnässämme jatkuvasti.

Puheviestinnässä esiintymisen terminologiaa käytetään ilman arvolatauksia. Näin viestintää voidaan tarkastella esiintymisen termein (Puro 1996, 87—88 ja 100; Pelias 1992, 3; Littlejohn 1996, 169). Esiintymisen suhteen on siis hyödyllistä

tehdä jako keskinäisviestinnässämme tapahtuvaan puheviestinnälliseen esittämiseen sekä konkreettiseen ja usein tiedostetumpaan näyttämöllä esiintymiseen.

Simpson Sternin ja Hendersonin (1993, 9) mukaan Schechner kuvaa näyttelemistä käyttäytymisen toisintona. Esiintyminen voidaan toistaa, mutta se ei koskaan ole kahta kertaa täysin samanlainen. Schechner näkee esittäjän puolestaan henkilönä, joka voi toimia toisen asemassa, olla ikään kuin tuo toinen. Hänen mukaansa näyttelijä käyttää esiintymisissään hyväkseen muissa tilanteissa kokemaansa käyttäytymistä.

Esittämisen ja todellisen elämän raja on häilyvä. Se voi vaihdella kulttuurin tai tilanteen mukaan. (Niemi 1995, 20.) Esittäjän ja roolin välillä on vuorovaikutteinen jännite, joka voi olla jopa dialektinen, mutta joka tapauksessa interaktiivinen. Esiintyminen on esiintyjälle todellista elämää, jossa hän esityksensä ajan pyrkii saavuttamaan mahdollisen roolihahmonsa todellisuuden. Sandqvistin (1995, 180) mielestä näyttelijän paradoksi on perusedellytys näyttelemiselle, se on näyttelijän luova tila.

2.3 Näyttelijän esiintyjäkuva ja viestintähalukkuus

Esiintyjäkuvan tarkastelu on luontevaa käsitellä rinnakkaisena ehkä tunnetumman käsitteen, viestijäkuvan, kanssa. Kyse on samankaltaisesta ilmiöstä sillä erotuksella, että esiintyjäkuvasta puhuttaessa tarkoitetaan nimenomaan esiintymiseen liittyviä tekijöitä. Puheviestinnän termi viestijäkuva ymmärretään osaksi laajempaa käsitettä, minäkuva. (Takala 1995 38—39; Sallinen 1994, 72.) Lukija voi tässä luvussa viestijäkuvan kohdalla ajatella ilmiötä esiintymisen kontekstissa.

Samoin kuin minäkuva voidaan nähdä käsityksinä ja kuvina itsestä kokonaisuutena, viestijäkuvaa tarkasteltaessa huomio kiinnittyy käsityksiin ja kuviin itsestä viestijänä erilaisissa tilanteissa ja yhteyksissä. Takalan näkemyksen mukaan vies-

tijäkuva kehittyä rinnan minäkuvan kanssa. Näitä termejä on siten tarkoituksenmukaista tarkastella rinnakkain. Minäkuvaa käsitellään tässä työssä luvussa neljä.

Viestijäkuvalla siis tarkoitetaan viestijän omaa käsitystä itsestään viestijänä. Viestijäkuvaan voidaan ajatella kuuluvaksi käsityksiä omasta viestintärohkeudesta ja -arkuudesta, viestintätyytyväisyydestä ja viestintähalukkuudesta (Valkonen 2001, 93). Viestijäkuva on viitekehys, jonka avulla ihmisen on mahdollista käsitellä ja tulkita kokemiansa viestintätilanteita. Se muotoutuu muun muassa itsehavainnoinnin ja vertailun perusteella saatua palautetta hyödyntäen sekä testaamalla itseä eri tilanteissa ja rooleissa. Viestijäkuvan muotoutuminen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toimii taustana niille tulkinnoille, joita ihmiset kulloisistakin tilanteista tekevät. (Takala 1995, 39.) Näiden tulkintojen perusteella valitaan itselle sopivin mahdollinen toimintatapa. Esiintyjäkuva syntyy ja kehittyä, kun ihminen on tilanteissa, joissa hänellä on tilaisuus esiintyä.

Ihmisellä on itsestään realistinen tai epärealistinen viestijäkuva. Realistisella viestijäkuvalla tarkoitetaan sellaista käsitystä omista taidoista ja mahdollisuuksista, jotka vastaavat mahdollisimman totuudenmukaisesti viestintäkumppaneiden käsitystä kumppaninsa taidoista. Epärealistinen viestijäkuva voi aiheuttaa ei-toivottavia reaktioita viestintätilanteissa, kun näkemykset ja odotukset eivät olekaan todellisuutta vastaavat. Epärealistinen viestijäkuva estää ihmistä näkemästä todelliset vahvuudet ja kehitystarpeet omissa viestintätaidoissaan. Näyttelijän epärealistisen esiintyjäkuvan torjumisen apuna ovat ohjaaja ja muut teatteriryhmän jäsenet. He pystyvät palautetta antamalla ohjamaan näyttelijää näkemään omat vahvuutensa ja heikkoutensa.

Viestijäkuvaa voidaan kuvata myös vahvaksi tai heikoksi sen mukaan, miten henkilö tällä jatkumolla ajattelee omista viestintätaidoistaan. Ihminen, jolla on vahva viestijäkuva, todennäköisesti pitää itseään vaikutuskykyisenä ja monipuolisena viestijänä, jota kuunnellaan ja joka osaa kääntää tilanteen kuin tilanteen edukseen. Vastaavasti heikko viestijäkuva saattaa olla syynä epäonnistumisen pelkoon ja odotuksiin heikoista vaikutusmahdollisuuksista jo ennen varsinaiseen viestintätilanteeseen joutumista. (Norton 1983, 72—73.) Hyvän esiintyjäkuvan omaava

henkilö saattaa lavalla kokea voimakkaasti oman luovuutensa voiman sekä sen mahdollisuudet.

Viestijäkuva vaikuttaa viestintätilanteista tehtäviin tulkintoihin. Olivatpa nämä tulkinnat sitten negatiivisia tai positiivisia, ne vaikuttavat siihen, miten viestintätilanteissa onnistutaan. Voidaankin puhua niin sanotusta itseään toteuttavasta ennusteesta. Jos negatiivisen viestijäkuvan omaava ihminen jo ennakolta odottaa epäonnistuvansa viestintätilanteessa, on suurempi todennäköisyys, että näin myös käy, sillä hän tuskin panostaa tilanteeseen, jonka kokee jo ennalta hävinneensä. Myönteiset tai kielteiset käsitykset itsestä viestijänä muokkaavat viestintäkäyttäytymistä. Positiiviset ajatukset itsestä viestijänä vaikuttavat viestintätilanteissa onnistumiseen. Jos siis ajattelee olevansa hyvä viestijä, vaikuttanee se siihen, miten toimii ja mitä tuntee viestintätilanteissa.

Esiintyjäkuva on viestijäkuvan tavoin jokaisella ihmisellä. Esiintymistilanteita kaihtavalla ihmisellä se saattaa olla negatiivisesti väritynyt tai jäänyt vähälle huomiolle, eikä esiintyjäkuva ole päässyt kehittymään esiintymistilanteiden puutteen vuoksi. Palaute, jota esiintymistilanteissa annetaan avoimesti ja myös sellainen palaute, jota esiintyjä itse tulkitsee yleisön reaktioista, on tärkeä rakennusaine esiintyjäkuvalle. Ihminen, joka kokee esiintymisen vahvuudekseen, hakeutuu todennäköisemmin esiintymistilanteisiin kuin sellainen, joka ei koe olevansa taitava esiintyjä. Ennalta vahvasta esiintyjäkuvastaan johtuen ihminen tulkitsee yleisön reaktioita todennäköisesti positiivissävyytteisesti. Toki tässä on otettava huomioon paljon näyttelevien henkilöiden, esimerkiksi ammattinäyttelijöiden mahdollisesti korkeampi kriittisyys omaa suoritustaan kohtaan.

Wilson väittää rohkeasti, että

Jotkut, muun muassa monet ammattimaiset psykoanalyttikot, uskovat esiintyjien olevan sosiaalisesti epäonnistuneita yksilöitä: epäkypsiä, ekshibitionistisia ihmisiä, jotka eivät ole koskaan kasvaneet kunnolla aikuisiksi, tai itsehoito-ohjelmaa toteuttavia neurootikkoja. (1997, 179.)

Samoin Wilson jatkaa, että monet psykoanalyttikot epäilevät esiintyjillä olevan tyydyttämätön sosiaalisen hyväksynnän tarve, siksi että heitä ei ehkä ole huomioitu tarpeeksi lapsuudessa. Toisaalta hän myöhemmin tekstissä huomauttaa, että ihmisen ekshibitionistisen piirteet eivät voi olla pelkästään lapsuuden varassa. Sosiaalisen oppimisen oletta-
mus on periaatteessa edellä mainitun psykoanalyttisen ajattelun vastakohta. (Wilson 1997, 179—181.) Onko ihmisen esiintyjäkuva sitten väistämättä jotenkin kieroutunut? Pönkittääkö ihminen heikkoa itsetuntoaan esiintymällä?

Viestintähalukkuuden määrä voi olla yksi tekijä, joka kannustaa ihmistä esiintymään ja esillä oloon. McCroskey ja Richmond (1998, 119) määrittelevät viestintähalukkuuden persoonallisuuteen liittyväksi piirretyypiseksi taipumukseksi, jolla kuvataan ihmisen halukkuutta viestiä. Sitä voidaan tarkastella pohtimalla, kuinka usein ja kuinka paljon henkilö viestii. Miksi identtissä tilanteessa joku toinen keskustelee innokkaasti ja toiselle taas ei tulisi mieleenkään osallistua keskusteluun. Viestintähalukkuus viittaa siis myös siihen valintaan, jonka ihminen tekee päättäessään osallistua tai olla osallistumatta viestintätilanteeseen.

McCroskey ja Richmond (1998) väittävät, että viestintähalukkuus piirteenä on geneettisesti määräytynyt, mutta se ei ole täysin pysyvä ominaisuus, sillä esimerkiksi ympäristöllä voi olla vaikutuksia yksilön viestintähalukkuuteen. Geneettinen perimä on kuitenkin heidän mielestään huomattavasti voimakkaampi tekijä kuin ympäristö. Yksilön viestintähalukkuuteen vaikuttavat myös tilannekohtaiset tekijät, joten joissakin tilanteissa hän saattaa toimia omalle piirteelleen vastakkaisestikin. Viestintähalukkuuden piirteen on todettu pääsääntöisesti pysyvän muuttumattomana riippumatta tilanteesta tai keskustelukumppanista, joten ympäristöstä aiheutuvat poikkeamat käytöksessä ovat tämän ajattelutavan mukaan harvinaisempia. (McCroskey & Richmond 1998, 119—120.) Viestintähalukkuuden määrittely geneettisesti määräytyväksi piirretyypiseksi ominaisuudeksi on herättänyt kiivasta keskustelua, joten kyseiseen väittämään on syytä suhtautua kriittisesti.

Viestintähalukkuuden tutkiminen on lähtenyt liikkeelle viestintähaluttomuuden tutkimuksesta. Suomalaista viestintähaluttomuuden tutkimusta on tehnyt esimerkiksi Maili Pörhölä, joka on tutkinut esiintymisjännitystä (ks. Pörhölä 1995). Kä-

sitteet nähdään vastakkaisina, ja karkeasti jaoteltuna viestintähalukkuus nähdään viestintää ja osallistumista lisäävänä tekijänä, viestintähaluttomuus puolestaan vastaavien tekijöiden vähenemisenä. Näyttelijällä voidaan olettaa olevan viestintähalukkuutta merkittävässäkin määrin, sillä lava tuskin houkuttelee sellaista, joka kokee esiintymistilanteet kovin ahdistavina. Tosin on pohdittava myös sitä, miksi useat näyttelijät ovat yksityiselämässään hiljaisempia ja pidättyväisempiä kuin teatterin kontekstissa. Yksilön viestintähalukkuus tai -haluttomuus saattaa vaikuttaa hänen minäkuvaansa, sillä puheliaisuus ja osallistuvuus ovat tekijöitä, jotka herättävät usein positiivisia mielikuvia varsinkin länsimaissa (McCroskey & Richmond 1998, 121 ja 128). Koska esiintymistä melko yleisesti pidetään länsimaaisessa kulttuurissamme positiivisena asiana, on se myös oiva väline tuoda julki omaa osaamistaan ja saada hyväksyntää sekä hyvää oloa.

2.4 Palautteen merkitys teatteriharrastajalle

Valo (1995, 99) toteaa viestijäkuvan perustuvan käsityksiin siitä, millaisena toiset yksilöä pitävät. Palaute on keskeinen väline siinä, miten yksilöt havaitsevat ja tulkitsevat toisten reaktioita omaan itseensä ja omaan toimintaansa. Palaute on siis sellaisena viestijäkuvan kehittämiseen vaikuttava tekijä. Symbolisen interaktionismin koulukunnan mukaan (ks. esim. Mead 1934) itsetunto ja käsitys omasta itsestä rakentuvat vuorovaikutuksessa ja sitä kautta saadun palautteen avulla.

Palautetta on määritelty useasta eri näkökulmasta. Weiner (1967) määrittelee palautteen tiedoksi aiemmasta esityksestä, mitä tietoa sitten voidaan käyttää hyväksi tulevaa toimintaa suunniteltaessa (Wood 2000, 35). Järjestelmäteorioiden mukaan ihminen hakee aktiivisesti palautetta ja pyrkii sen kautta sopeuttamaan toimintaansa. Palaute voidaan määritellä myös kokonaisvaltaisampana ilmiönä, yksilön tulkintoina toisten reaktioista omaan itseensä.

Palautetta tarvitaan oman toiminnan kehittämiseen. Reaktiot saatuun tai havaittuun palautteeseen auttavat ideaalissa tilanteessa sen saajia kehittämään toimin-

taansa joko palautteen mukaiseen suuntaan tai johonkin muuhun haluamaansa suuntaan. Palaute auttaa suhteuttamaan omaa toimintaansa vallitsevaan sosiaaliseen todellisuuteen: siihen mitä pidetään hyvänä, mielenkiintoisena, rajoja rikkovana, suotuisana. Yksilökohtaisesti palautteen antamisen ja vastaanottamisen suhteen on luonnollisesti eroja. Toiset ovat herkempiä antamaan palautetta, toiset taas herkempiä havaitsemaan ja hyväksymään sitä. Palautteeseen suhtautumisessa on myös eroja.

Palautteen käsitettä voidaan jakaa osa-alueisiin. Valon (1995, 101—105) mukaan voidaan erottaa palautteen lähde, muoto, sisältö ja ajankohta. Palautteen lähde voi sen saajan näkökulmasta olla yhtä luotettava huolimatta siitä, onko kyseessä vertaispalaute tai auktoriteetilta saatu palaute. Tärkeää on se, millaiseksi palautteen antajan motivaatio tulkitaan. Palautteen muoto vaihtelee usein sen mukaan, millaisesta tilanteesta on kyse. Se voi olla välitöntä verbaalista tai nonverbaalista toisen tekemisiin reagoimista, joka tulkitaan palautteeksi. Se voi olla formaalimpaa, esimerkiksi strukturoidulla lomakkeella annettua palautetta tai ennalta sovittujen sääntöjen mukaan annettua suullista palautetta. Palaute voi olla tiedostetusti annettua ja kohdennettua tai sitten vastaanottajan palautteeksi tulkitsemaa. Palautteen antamiseen on mahdollista käyttää apuna lisäksi teknisiä välineitä, kuten video- tai verkkoteknologiaa.

Palautteen sisällön tulisi käsitellä Valon (1995, 103) mukaan niin varsinaista prosessia kuin sen lopputulostakin, josta palautetta annetaan. Itse prosessista saatu palaute mahdollistaa kehittymisen paikkojen paikallistamisen. Pelkkä lopputuloksesta saatu palaute ei välttämättä kerro missä ongelmakohta piilee tai mitkä seikat on hyvin toteutettu. Palaute voi olla sävyiltään myönteistä, kielteistä tai neutraalia. Neutraalilla palautteella Valo (1995, 103) tarkoittaa lähinnä palautteen annon kohteena olevan prosessin kuvaamista, tiivistelmää tapahtuneesta. Myönteisyys ja kielteisyys ovat lähinnä vastaanottajan kokemuksia ja tuntemuksia saamastaan palautteesta. Palautteen antajalle haasteellista lienee kehitysideoiden ja kritiikin antaminen myönteisessä hengessä.

Nyt esitetyt määritelmät kuvaavat jonkinlaista ideaalia palautetta, mutta palautteen käsite tieteellisesti määriteltynä saattaa erota jonkin verran siitä, millaisena se ar-

kikielessä nähdään. Palautteen anto ja vastaanotto koetaan usein hankalaksi jo siitäkin syystä, että palaute ja asiaton kritiikki saavat helposti päällekkäisiä merkityksiä.

Tässä tutkimuksessa palautteen käsite on ajateltu kahdesta näkökulmasta. Se on toisaalta nimenomaan esiintymiseen liittyvää palautetta ja sen vastaanottamista. Toisaalta se on myös juuri sosiaalisissa tilanteissa havaittua palautetta, jonka kohteena saattaa olla mikä tahansa ihmisen toiminta. Palautteella on vaikutusta sen kohteeseen, kun palaute on havaittu.

Erityyppisen palautteen vastaanottamisesta ja merkityksenannosta on todettu, että positiivinen palaute liitetään helpommin itsestä johtuvaksi, kun taas negatiivinen palaute katsotaan ympäristön vaikutuksien seurauksena. Tällainen merkityksenanto on hyödyllinen itsetunnon ja itsearvostuksen tunteiden kannalta. Palaute käsitelläänkin helposti siten, että se palvelee omaa minää ja psyykkistä hyvinvointia. (Britt & Crandall 2000, 79—80.)

3 SOSIAALINEN VUOROVAIKUTUS JA MINÄ ITSENSÄ ESITTÄMISEN TEORIAN MUKAAN

Itsensä esittämisen teoria perustuu kanadalaisen sosiologin Erving Goffmanin 1950—1980 –luvulla kirjoittamien teosten muodostamaan kokonaisuuteen. Vahvimpana taustalla teorian syntyyn vaikuttanee kuitenkin teos *Arkielämän roolit* vuodelta 1959. Itsensä esittämisen teorian juuret ovat ensisijaisesti sosiologiassa ja sosiaalipsykologiassa, mutta Goffmanin ajatuksia on sovellettu myös puheviestinnän tutkimuksessa.

Goffmanin luoman teorian tausta on symbolisessa interaktionismissa, jonka koulukunnan edustajiin hän itsekin kuului. Itsensä esittämisen teoria käsittelee pääasiassa ihmisten välistä kasvokkaista vuorovaikutusta eli sitä, miten ihmiset esittävät minäänsä sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Goffmanin kirjallista tuotantoa pidetään merkittävänä toisen maailmansodan jälkeisessä sosiologian tutkimuksessa. Toisaalta Goffman on luonut käyttökelpoisia teoreettisia käsitteitä, mutta saanut myös osakseen kritiikkiä siitä, ettei luonut koskaan kokonaista yhtenäistä teoriaa. (Pietikäinen 1999—2002.) Itsensä esittämisen teoriaa voidaan pitää koontina, joka on tehty Goffmanin tuotannosta jälkeinpäin ja pidemmällä ajanjaksolla.

Itsensä esittämisen teorian peruslähtökohtana on oletamus siitä, että ihmisten sosiaalinen elämä ja yksilöiden väliset puheviestintätilanteet ovat oikeastaan esiintymistä. Sosiaalinen maailma on teatteri, jossa ihmiset eli näyttelijät esittävät omaa minäänsä. Minuus puolestaan on tilannesidonnainen, tilanteen mukaan miinuitta esitetään eri lähtökohdista ja erilaisena. (Pietikäinen 1999—2002.) Teoria operoi teatterialan termeillä kuten näytös, näyttelijä, yleisö, näyttämö, näyttämöesine, lavastus ja backstage eli lavan takainen näkymätön alue.

Vuorovaikutustilanteissa niin tuttujen kuin vieraidenkin kesken ihmiset pyrkivät välittämään itsestään haluamansa kuvan. Tällainen kuva voisi osoittaa ihmisestä esimerkiksi empaattisuutta, pätevyyttä tai mitä tahansa muuta vastaavaa ominaisuutta, mikä kulloisessakin tilanteessa on tarkoituksenmukaista. Ihmiset toimivat

ikään kuin näyttelijöinä kohtauksessa. Tässä luvussa käytämmekin synonyymeinä ihmistä, yksilöä, viestijää ja näyttelijää, millä haluamme korostaa sanojen samaa tarkoitavuutta tämän teorian sisällä.

Itsensä esittämisen teorian yhteydessä puhutaan usein myös vaikutelmien hallinnasta. Yksilöt voivat päästä tavoitteisiinsa pyrkimällä vaikuttamaan vuorovaikutustilanteesta tehtäviin tulkintoihin, vaikutelmiin. Ihmiset pyrkivät toimimaan teorian mukaan siten, että muut tilanteessa olijat toimivat vapaaehtoisesti tämän tavoitteita edistäen. Ajoittain näin tehdään tarkoituksellisesti laskelmoiden, mutta usein yksilö saattaa tilanteessa tai kontekstissa (näytöksessä) laskelmoida omaksi edukseen myös vähemmän tietoisesti (Goffman 1959, 15 ja 17).

Itsensä esittämisen teorian mukaan toimimme ja viestimme itse itsellemme tekemän käsikirjoituksen mukaisesti ja pyrimme toteuttamaan tälle käsikirjoitukselle asettamiamme tavoitteita. Viestintätilanteessa ihminen on Goffmanin mukaan aina esiintymislavalla pyrkien toimimaan omalle roolilleen ominaisesti, oli kyseessä sitten arkielämän rooli tai näyttelijän rooli näytelmässä (Puro 1996, 100).

Itsensä esittämisen teorian mukaan ilman vuorovaikutustilanteita ei myöskään ole olemassa minää, vaan minä on nimenomaan esiintymisen tuote. Ihminen tulee tietoiseksi omasta minästään vasta eri tilanteiden kautta, esiintyessään ja esittäessään erilaista minää eri tilanteissa. Esittäminen on välttämätöntä, koska minää ei voi tuoda esille muuta kuin esittämällä. Goffmanin mukaan sosiaalinen elämä onkin kuvattavissa eri roolien esittämiseksi erilaisissa tilanteissa (Puro 1996, 100—101). Esimerkkinä voidaan ajatella sitä, mitä käyttäytymiselle tapahtuu eri vuorovaikutustilanteissa. Todennäköistä on, että useimmilla ihmisillä käyttäytyminen muuttuu verrattaessa vaikka esimiehen kanssa käytävää keskustelua ja toisaalta ystävien tai vanhempien kanssa käytävää keskustelua. Itsensä esittämisen teorian mukaan ihminen tuo näissä tilanteissa esille erilaisen minänsä, tilanteen vaatimaan rooliin parhaiten sopivan (Littlejohn 1996, 171).

Siihen, millaista roolia yksilö kulloinkin esittää, ei hänellä itsellään ole teorian kehittäjän mukaan juurikaan vaikutusmahdollisuuksia. Roolit jaetaan keskinäisten sopimusten perusteella ja ovat siten yhteiskuntamme määrittelemiä. Puro (1996,

102) esittää kuitenkin pohdittavaksi sitä, tiedostavatko yksilöt esittävänsä ja toimivansa roolinsa mukaisesti ja onko viestintä siten esittämisestä poikkeavaa näyttelemistä, vai missä määrin muiden saamat vaikutelmat todella vastaavat totuutta. Tässä on toki muistettava teoriasta läpi kuultava olettamus totuuden subjektiivisesta luonteesta, jolloin edellä mainittujen pohdintojen tekeminen vaikeutuu huomattavasti.

Itsensä esittämisen teorian mukaan ihmisellä ei siis ole edes mitään mahdollisuutta olla aito. Tai näin teoria on tulkittavissa. Toisin sanoen käyttäydymme jokaisessa tilanteessa eri henkilöiden läsnä ollessa tietyllä tapaa, ehkä tiedostamatta, mutta täysin ympäristöstä riippuen. Arkikokemukset osoittavat, että toki tällaista tapahtuu. Mutta herää kysymys, että jos ihminen on aina roolissa, niin voiko hän tuntea itseäänkään läpikotaisin? Pitääkö ihmisen tuntea itsensä? Entä kuka on aidosti aito?

Goffmanin (1959, 28) käsityksen mukaan roolia esittäessään ihminen odottaa toisten ottavan vakavasti hänen tuottamansa vaikutelmat, ja mikäli hänen roolinsa vaikuttaisi tuottavan seuraamuksia, on myös niitä pidettävä todellisina. Todellisuus on sitä, millaisena kukin näyttelijä sen kokee, eli luonteeltaan subjektiivista. Tapahtumia ja tilanteita tulkitaan sellaisen kehyksen sisällä, joka auttaa hahmotamaan asioita ja antamaan niille merkityksiä. Nämä tulkintakehykset ovat erityisen tärkeitä silloin, kun tapahtumille ei sellaisenaan ole olemassa järkevää selitystä. Kehyksiä on erilaisia. Ne voidaan jakaa esimerkiksi ensisijaisiin ja toissijaisiin. Ensisijaisia ovat muun muassa keskustelu, syöminen ja pukeutuminen, toissijaisia puolestaan vaikka pelaaminen tai harrastaminen. Kaikkea toimintaa siis tulkitaan näiden kehysten kautta, joiden rooli voi vaihdella helposti ensisijaisesta toissijaiseen. (Littlejohn 1996, 170.)

Vaikutelmien hallinta ja arkielämän esiintyminen on sosiaalista järjestystä ylläpitävää. Se tähtää jossain määrin viestijöiden kasvojen säilyttämiseen. Joskus joku tilanteeseen osallistuvista epäonnistuu käytöksessään siten, että sosiaalinen järjestys ja viestintätilanteen tai näytöksen kulku häiriintyy. Erityisen häiritsevää näyttelijöiden kannalta on, jos esitetty rooli paljastuu teeskennellyksi, epäaidoksi (Pettikäinen 1999—2002). Näitä tilanteita kuitenkin sattuu vuorovaikutuksessa, mutta

niitä vältetään mahdollisimman pitkälle, kun kaikki tilanteeseen osallistuvat kunnioittavat toistensa rooleja.

Itsensä esittämisen teorian mukaan viestijöiden tulisi olla selvillä tilannetta ohjaavista sosiaalisista normeista ja odotuksista, sillä muutoin näyttelijät eivät voi tukea toistensa esityksiä ja rooleja. Yhtenä syynä tällaiseen häiriöön viestintätilanteessa saattaa olla ujous. Ujo ihminen on voinut mielessään kehittää tilanteeseen sopivan toimintasuunnitelman, mutta ei usko omiin kykyihinsä toteuttaa tuota suunnitelmaa. (Scott 2002.) Scott kuitenkin korostaa, että useimmat ihmiset tuntevat ujoutta joissakin tilanteissa, eivätkä ujo ihmiset ole erityisen epäkompetentteja sosiaalisia toimijoita tai viestijöitä. Scott arvelee, että ujouden tuntemus saattaa johtua tällöin johtua voimakkaasta itsetietoisuudesta, tietoisuudesta itsestä toimijana kyseisessä tilanteessa, jolloin on vaikea keskittyä muuhun kuin vuorovaikutustilanteen dramatiikkaan.

Itsensä esittämisen teoriaa voidaan yhtäältä pitää osuvana sosiaalisen todellisuuden ja vuorovaikutustilanteiden kuvauksena, jossa jätetään sivuun sellaiset psykologiset ulottuvuudet kuten tunteet. Toisaalta teoria voi vaikuttaa sosiaalisen todellisuuden melko kyyniseltä kuvaukselta, jossa ihmiset toteuttavat roolejaan rutiniomaisesti. Arvostelua on esitetty myös sosiaalitieteellisen tutkimuksen luonteen suhteen, sillä Goffman keskittyi nimenomaan vuorovaikutustilanteisiin eikä perinteisesti yhteiskuntaan tai esimerkiksi luokkajakoihin, kuten aikalaisensa tyyppillisesti tekivät (Pietikäinen 1999—2002).

4 ESIINTYMISTARVETTA KUVAAVAT KÄSITTEET

4.1 Minä

Minällä tarkoitetaan psykologiassa yksilön käyttäytymisestä ja toiminnasta muodostuvaa jäsentynyttä kokonaisuutta. Minän on ajateltu kehittyvän sosiaalisessa vuorovaikutuksessa niin, että se heijastaa suurilta osin ihmisen asenteita ja reaktioita toisiin ihmisiin (Shaffer 2000, 164; Spitzberg & Cupach 1982, 38). Minän synnyn perustana on kommunikaatio ja vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa. Minä tarkoittaa tietoisuutta siitä, kuka ja millainen ihminen kokee olevansa sekä siitä, mitä hän pystyy tekemään (Atkinson, Atkinson, Smith, Bem & Nolen-Hoeksema 2000, 469).

Minä on jotakin yksilölle tunnusomaista ja suhteellisen pysyvää, joka voidaan täysin ymmärtää vain ideaalitasolla tuntemalla hänen kokemuksensa, havaintonsa, intentionsa, tekonsa ja tulkintansa. Edellä mainituista osista ihminen luo itselleen oman todellisuutensa, niin sanotun fenomenaalisen kentän. Kentän keskuksena on oma minä, jonka ympärillä koko elämä pyörii. Minän tiedostaminen vaihtelee tilanteittain. Omaa minää uhkaavissa tilanteissa minän tietoisuus on erityisen vahva, kun taas mielenkiintoisissa ja rentouttavissa toimissa, kuten harrastuksen parissa, ihminen voi hetkeksi jopa kokonaan unohtaa minänsä. (Aho & Laine 1997, 17.)

Onko siis hyvä asia, että oman minänsä unohtaa? Kuinka pitkäksi aikaa se edes olisi mahdollista unohtaa? On vaikea käsittää sitä ajatusta, että oma minä olisi jotain, jota kuuluisi paeta. Ehkä kyse onkin pohjimmiltaan Goffmanin (1959) itsensä esittämisen teorian periaatteista. Ihminen kokee sosiaalista painetta, jolloin oma minä on uhattuna ja vain rentoutuessaan nousee sille näyttämölle, jossa oikeasti tahtoo esiintyä. Goffmanin ajatteluun perustuen tälle tarpeelle saattaa olla toinenkin lähtökohta. Ihmiselle asetettu rooli sosiaalisessa vuorovaikutuksessa voi olla sellainen, jota hän ei itse koe omakseen. Tämä aiheuttaa helposti tarpeen ir-

tautua tavanomaisesta roolistaan ja siihen liittyvästä minästään. Itsensä esittämisen teorian mukaan ihmisellä ei juuri ole vaikutusvaltaa siihen, millaisen roolin yhteiskunta hänelle asettaa, mikä puoltaisi sitä, että minästä irrottautuminen voi olla vain hetkittäistä. Oma minä on kyllä hetkellisesti mahdollista jättää taka-alalle tai siitä pystyy irtaantumaan, mutta laajemmalti ajateltuna se tuskin on mahdollista. Kuitenkin tällaisetkin kokemukset jäävät mieleen ja toimivat elämäkokemuksena minää kehittävinä ja muovaavina.

Minään katsotaan yleisesti sisältyvän kaksi ulottuvuutta, joista ensimmäinen on minä kokijana eli subjektina ja toinen minä objektina eli koettuna tai tekemisen kohteena, jota voidaan tarkastella ja analysoida. Yksi tämän näkemyksen tunnettu kehittäjä oli G. H. Mead. Meadin (1934/1983) näkemyksen mukaan subjektiminä on aktiivinen ja luova. Objektiminä puolestaan muodostuu yksilön sisäistäessä toisten asenteet itseään kohtaan. Tämä korostuu erityisesti ryhmätilanteissa. Meadin mukaan objektiminä mahdollistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen ja yhteiskunnallisen järjestäytyneisyyden.

Sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa yksilön oma minä on aina läsnä. Aho ja Laine (1997, 16) pitävätkin sitä jopa sosiaalisen vuorovaikutuksen tärkeimpänä elementtinä. Oman minänsä avulla ihminen tulkitsee kokemuksiaan ja antaa niille merkityksiä sekä reflektoi omaa ja muiden toimintaa. Konkreettisemmin yksilön minä ja hänen käsityksensä omasta minästään määräävät asenteita, toimintaa ja käyttäytymistä sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa.

Ojanen (1996, 31) jakaa minän kolmeen osaan: minäkuva, itsetunto ja identiteetti. Tämä jaottelu ei ole absoluuttinen tai ainoa oikea, mutta mielestämme selkeä ja havainnollinen soveltuen hyvin käytettäväksi tähän tutkimukseen.

4.1.1 Minäkuva

Ihmisellä on erilainen minäkuva eri elämänalueisiin liittyen. Tällaisia ovat esimerkiksi kouluminäkuva, sosiaalinen minäkuva, emotionaalinen minäkuva ja fyysinen minäkuva. (Aho 1990, 34.) Erilaiset minäkuvat muodostavat laajemman

kokonaisuuden eli minäkäsityksen, mutta minäkuva ja minäkäsitystä käytetään usein myös synonyymeinä. Tässä tutkielmassa on antoisinta tarkastella minäkuva erityisesti sosiaalisten tilanteiden näkökulmasta ja toisaalta esiintyjän minäkuva. Yleisesti ihmisen minäkuva voidaan määritellä käsitykseksi omasta itsestä ja omasta suhteesta ympäröivään maailmaan.

Minäkuva on luonteeltaan melko pysyvä, mutta karttuvan kokemuksen myötä kehittyvä. Minäkuvalla tarkoitetaan usein kolmea toisiinsa kytkeytyvää asiaa: identiteettiä, itsearviointia ja itsearvostusta (Ojanen 1985, 18). Minäkuva tarkoittaa sitä käsitystä, mikä meillä on itsestämme sekä yksilön käsitystä siitä, millaisena muut hänet näkevät. Tässä havaitulla palautteella on suuri merkitys minäkuvan kehittymiseen. Havaittu ja jotenkin arvotettu palaute pahimmillaan johtaa myös virheellisen, todellisuudesta poikkeavan minäkuvan kehittymiseen, sillä palaute voi olla hyvinkin eri tavalla tulkittua kuin sen antaja on tarkoittanut.

Minäkuvan virheellisyydellä tarkoitetaan minäkuvan epärealistisuutta. Tällaiseen epäsuotuisaan tilanteeseen päädytään, jos ihminen kieltää sellaisia kokemuksia, jotka eivät tue hänen minäkuvaansa. Mikäli oma minäkuva on tällä tavoin heikko, saattaa seurauksena olla vakavia ahdistuksia ja tunnehäiriöitä. Verrattuna oikeelliseen minäkäsitykseen, joka on jossain määrin joustava ja avoin uudelle, epärealistinen minäkuva on hyvin jyrkkä. Se ei pysty ottamaan vastaan sellaisia uusia kokemuksia, jotka muokkaavat jo olemassa olevaa minäkuva. (Atkinson, Atkinson, Smith, Bem & Nolen Hoeksema 2000, 470.)

Oman minäkuvamme mukaisesti koemme olevamme elämässämme vahvoilla tietyillä osa-alueilla ja heikommalla toisissa. Ihmisen on mahdollista olla samanaikaisesti esimerkiksi taitava suostuttelija, mutta heikko argumentoija. Tämän tyyppisiin käsityksiin perustuen minäkuva vaikuttaa viestintäämme ja toimintaamme eri tilanteissa (Gronbeck, McKerrow, Ehninger & Monroe 1997, 12). Jos jossakin asiassa tunnemme olevamme heikoilla, saattaa se näkyä epävarmana käytöksenä. Tällaisia käytöksen piirteitä ovat esimerkiksi epävarman hiljaisella äänellä puhuminen tai haluttomuus osallistua keskusteluun. Ihmiset haluavat käyttäytyä omaa minäkuvaansa mukaillen ja vahvistaen, sillä siihen kohdistuvat poikkeamat

tuntuvat usein uhkaavilta, eikä niitä välttämättä haluta edes tiedostaa (Atkinson, Atkinson, Smith, Bem & Nolen Hoeksema 2000, 469).

Näyttelijöiden minäkuvaan liittyen on esitetty, että näyttelijäksi saattaa hakeutua ihminen, jolla syystä tai toisesta on kehittymätön minäkuva tai ihminen, jolla on erityinen tarve saada muilta ihmisiltä omalle minälleen sosiaalista hyväksyntää. Wilson (1994, 182) arvioi näyttelijöiden minäkuvaan liittyvien tutkimusten perusteella, että esiintyminen ja roolivaihdokset voivat johtaa näyttelijöiden minäkuvan hajanaistumiseen. Syyksi hän esittää liiallisen samaistumisen esitettäviin rooli-hahmoihin. Ongelmalliseksi rooli-hahmoon samaistuminen tulee eritoten silloin, kun se poikkeaa voimakkaasti näyttelijän omasta minäkuvasta ja identiteetistä.

Näyttelijöiden minäkuvan hajanaisuuden suhteen on esitetty kuitenkin kahta rääkökulmaa, joista toisen mukaan esiintyminen voi olla terapeutin mahdollisuus itsetutkiskeluun. Toisen aspektin mukaan esiintyminen taas voi olla sellaisenaan väline oman minäkuvan ja itsetuntemuksen kehittämiseen sekä identiteetin vahvistamiseen. (Wilson 1994, 179—183.) Esiintyminen on ehkä mahdollisuus kokea asioita ja tunteita, jotka ovat jääneet esimerkiksi lapsuudessa kokematta, mutta olisivat olleet tärkeitä oman minän rakennusaineita.

4.1.2 Itsetunto

Itsetunto on minän arvioiva komponentti. Se on yksilön arviointi omasta arvostaan persoonana perustuen erityisesti niiden piirteiden arviointiin, jotka muodostavat käsityksen omasta itsestä. (Shaffer 2000, 172.) Nämä ovat sellaisia piirteitä, jotka yksilö kokee itsessään merkittävimmiksi ja itselleen ominaisimmiksi. Vuorovaikutustilanteilla on itsetunnon laadun kannalta merkittävä rooli, sillä se kehittyy joko hyväksi tai huonoksi sen perusteella, miten olemme ja elämme vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Muiden käyttäytyminen ja vuorovaikutustilanteissa saatu suora ja epäsuora palaute omalle toiminnalle ovat molemmat tärkeitä itsetunnon muokkaajia. (Laukkala 1989, 38.)

Itsetunto tarkoittaa ihmisen itsenäisyyttä omaan elämäänsä liittyvissä ongelma-
kohdissa. Itsetunto on yhteydessä myös siihen, kuinka riippumaton yksilö on mui-
den mielipiteistä. Hyvän itsetunnon omaava ihminen ei tarvitse jatkuvaa muiden
hyväksyntää, vaan oikeutus omille teoilleen tulee oman arvomaailman kautta. Kun
itsetunto on kohdallaan, ei tarvitse jatkuvasti miettiä, mitä muut ajattelevat siitä,
mitä milloinkin tekee. Hyvällä itsetunnolla varustettu henkilö on persoona, joka
osaa tehdä omat päätöksensä ilman ryhmän painostusta. Tällainen ihminen ei
stressaannu ulkopuolelta tulevista paineista tai retkahda valmiiksi valettuun “näin
pitäisi elää” -muottiin. (Keltikangas-Järvinen 2000, 20.)

Itsetunnon muotoutuminen alkaa jo varhaislapsuudessa, joten läheisimmillä ihmi-
sillä ja elinympäristöllä on merkittävä vaikutus siihen, millaiseksi itsetunto kehit-
tyy ja miten henkilö itsensä näkee. Heiltä saadut vastaukset ja palautteet omasta
toiminnasta ovat tärkeässä osassa itsetunnon kehittymisen kannalta. Sen lisäksi,
että itsetuntoon liittyy paitsi itsearviointia, on mukana myös voimakkaita subjek-
tiivisia kokemuksia tunnetasolla. (Laukkala 1989, 39.) Näin itsetunto minäkuvan
tavoin ei välttämättä perustu tosiasioihin vaan myös tulkintoihin ja tunteisiin ta-
pahtumista.

Brownin (1998, 191—193) mukaan termiä itsetunto käytetään kolmella eri tapaa.
Hän jaottelee itsetunnon piirretyyppiseen itsetuntoon, itseään arvioivaan itsetun-
toon ja ihmisen tuntemuksiin omasta arvostaan. Niin sanottu piirretyyppinen itse-
tunto käsittää sen, millä tapaa kukakin ihminen yleisesti ottaen näkee itsensä laa-
jassa mittakaavassa. Kyseessä on näkemys, jonka mukaan itsetunto olisi suhteelli-
sen pysyvä ja tilanteiden vaihtelusta huolimatta samankaltaisena säilyvä. Itseään
arvioiva itsetunto käsittää ihmisen subjektiivisen arvioinnin omista ominaisuuksistaan,
kyvyistään ja taidoistaan. Hyvän itsetunnon omaavat näkevät itsessään
enemmän arvostettavampia piirteitä kuin huonon itsetunnon omaavat. Ihmisen
itsetunto on jaoteltavissa osa-alueisiin minäkuvan kaltaisesti. Voidaan ajatella
esimerkinomaisesti, että henkilöllä on hyvä itsetunto koulutuksen suhteen, mutta
huono sosiaalisten tilanteiden suhteen. Oman arvion tuntemukset puolestaan syn-
tyvät hetkittäisistä tunnetiloista. Niistä, jotka nousevat tapahtumien positiivisista
tai negatiivisista seurauksista. Tällaisia ovat esimerkiksi ylpeyden tai häpeän tun-
teet.

Itsetunnon piirretyyppinen määrittely ei ole kuitenkaan yksioikoista, sillä sitä on käytetty useissa merkityksissä. Pysyvyys leimaa näitä määritelmiä. Piirretyyppistä itsetuntoa voidaan määritellä edellä mainitulla tavalla, mutta myös kuvaamaan sitä, millaisia pysyväluonteisia tunteita ihmisellä on itsestään yleisellä tasolla (Brown 1998, 192). Samoin omaan arvostukseen liittyvät tunnetilat on määritelty ikään kuin piirretyyppisyyden vastakohtaksi, joksikin hetkittäiseksi itsetunnon tilaksi.

Yksilön häilyvä käsitys omasta itsestään johtaa joskus huonoon itsetuntoon. Hän on herkkä kritiikille ja kokee itsensä yksinäiseksi. Arkipäivät ovat näyttelemistä ja itselle luonnottomilta tuntuissa rooleissa olemista. (Kalliopuska 1984, 12.) Heikko itsetunto sekä yksilön vaikeudet kuvata ja arvioida itseään liittyvät vahvasti toisiinsa. Yletöntä toisten ihmisten alentamista tai ylentämistä pidetään usein heikon itsetunnon tunnusmerkkeinä. Oman itsensä hyväksyminen vastaavasti auttaa hyväksymään myös ympärillä olevat ihmiset. (Laukkala 1989, 38—39.)

Heikon itsetunnon omaava henkilö kuvaa usein itseään joko negatiivisin tai mitään sanomattomin ilmaisin ja on arvioinnissaan hidas ja epävarma. Hän pyrkii väistelemään vuorovaikutus- ja suoritustilanteita ja odottaa epäonnistumista jo etukäteen. (Aho & Laine 1997, 44—46.) Tämä voi johtaa siihen, että itsetunnotaan heikolla ihmisellä on vaikeuksia solmia sosiaalisia suhteita. Hän saattaa käyttää muita ihmisiä kohtaan tuntemiaan ennakkoluuloja pönkittämään omaa itsetuntoaan.

Itsetunto on parhaimmillaan minän tietämistä, tuntemista ja arvostamista, pettymysten ja epäonnistumisten sietokykyä (Keltikangas-Järvinen 2000, 17 ja 27). Saavuttaakseen hyvän itsetunnon ihmisen tulisi olla tyytyväinen itseensä. Hänen tulisi tuntea ja hyväksyä rehellisesti omat heikkoutensa ja vahvuutensa. Itsetunto liittyy kiinteästi yksilön minään sekä sen toimintoihin. Ennen kaikkea itsetunto kuvaa ihmisen itsearvostuksen määrää.

Useissa tutkimuksissa on selvinnyt, että hyvän itsetunnon omaavat ovat kunnianhimoisempia ja itsevarmempia (Wells & Marwell 1976, 73). Toisaalta hyvä itsetunto tuo vakautta ja itsevarmuutta ihmiselle, mutta samalla niin sanottu liian hyvä itsetunto voi olla esteenä kehityksen edistämistä ajatellen, jos ihminen ei suostu ottamaan vastaan ja hyväksymään muunlaista informaatiota kuin sitä, jonka kokee itselleen hyväksi tai edulliseksi. Itsetunto on myös joskus jääräpäisyyttä. Huonon itsetunnon omaava ihminen saattaa olla ahdistunut ja epävarma, mutta samalla kuitenkin joustava ja avoin uudelle. Näin ajatellen terve itsetunto on jotain näiden kahden, huonon ja hyvän itsetunnon välimaastosta. (Wells & Marwell 1976, 72.)

Itsetunnon merkittävin tehtävä on siis tiivistettynä itsensä arvostaminen eli se, minkälaiseksi ihminen kokee arvonsa ja merkityksensä. Yksilön itsetunto kertoo tiedostaako, tunteeko ja arvostaako hän itseään. Ihmisellä on hyvä itsetunto, kun hän realistisesti tuntee sekä vahvuutensa että heikkoutensa ja hyväksyy ne.

4.1.3 Identiteetti

Identiteetti voidaan määritellä kuvaamaan ihmisen erilaisten minäkuvien yhtenäisyyttä, sopusointua yksilön ihanteiden ja normien suhteen. Yhtenäinen käsitys omasta itsestään ihmisellä on todennäköisesti silloin, kun minäkuvat ovat mahdollisimman realistisia suhteessa omaan minään sekä ympäristöön. (Hirsjärvi, Huttunen, Kari, Kuusinen & Vaherva 1982, 61). Identiteetti rakentuu elämän eri osaluille erilaiseksi, esimerkkeinä akateeminen ja sosiaalinen identiteetti. Identiteetin muodostuminen saattaa olla tulosta prosessinomaisesta toiminnasta, kun ajatellaan ihmisen haluavan kehittää omaa identiteettiä ihailemaansa suuntaan ja alkavan konkreettisesti pyrkiä tavoitteisiinsa. Näyttelijäksi haluavalle tässä voisi ajatella identiteetin rakentumisen ensiaskeleiksi sitä, että hän hakeutuu teatterin pääsykokeisiin ja koe-esiintymisiin.

Oman identiteetin kehittäminen on ihmiselle yksi psyykkisesti tärkeimmistä asioista nuoruudessa ja aikuisuuden kynnyksellä. Identiteetin saavuttaminen on usein tulos minuutta koskevan kriisin läpikäymisestä. Se on syntynyt aktiivisen itsetutkiskelun ja –määrittelyn kautta. (Atkinson, Atkinson, Smith, Bem &

Nolen Hoeksema 2000, 103.) Prosessi vaatii tuttujen ja totuttujen asioiden kyseenalaistamista. Lisäksi se vaatii pohdintaa siitä, mitkä asiat yksilö hyväksyy sopiviksi omaan identiteettiinsä.

Identiteetti minän osa-alueena tarkoittaa kypsää ja tiedostavaa määritystä omasta itsestään, tunnetta omasta itsestään ja siitä, kuka on; mihin on elämässään menossa, ja kuinka sopeutuu yhteiskuntaan (Shaffer 2000, 183). Se voidaan kääntää kysymykseksi “kuka minä olen“. Yksi osa omaa identiteettiä on yksityinen identiteetti: mikä on ihmisessä persoonallista, uniikkia. Toinen identiteetin aspekti on julkinen identiteetti. Se käsittää ihmisten väliset suhteet, roolit ja jäsenyydet ryhmässä. Julkisella identiteetillä tarkoitetaan sitä, missä määrin henkilön yksityinen ja ryhmäidentiteetti ovat sekoittuneita ja missä määrin ihminen hahmottaa itseään ryhmäjäsenyyksiensä kautta (Tyler & Blader 2001, 210). Ihmisellä on oma erilainen roolinsa esimerkiksi parisuhteessa, työntekijänä, vanhempana, ystävänä (Buss 1980, 121—122). Yksityinen identiteetti on siis jotakin, joka erottaa yksilön muista ihmisistä. Sosiaalinen tai julkinen identiteetti on puolestaan rakentunut ryhmäsuhteiden varaan (Hackman, Ellis, Johnson & Staley 1999, 184).

Bussin (1980, 122) mukaan ihmisten identiteettien painopistealueet vaihtelevat voimakkaammin yksityispainotteisesta enemmän julkisen identiteetin painottumiseen. Hän ehdottaa, että yksityispainotteisempi identiteetti on ihmisillä, jotka painottavat ajatuksissaan yksilöllisyyttä, oman itsen erottautumista muista ihmisistä. Identiteetin puuttuminen tai kehittymättömyys tuntuu kokemuksina tavanomaisuudesta ja massaan sulautumisesta. Voimakkaimmin julkista identiteettiä painottavat ihmiset Buss määrittelee sellaisiksi, jotka perustavat oman identiteettinsä niiden ryhmien varaan, joihin he kuuluvat. Tällaiset ihmiset näkevät itsensä sosiaalisina toimijoina jakamassa asenteita ja näkemyksiä muiden omien ryhmänsä jäsenten kanssa. Sosiaalinen vuorovaikutus ja siinä saadut roolit määräävät sen millaisina ihmiset itsensä näkevät ja kokevat. Kuuluminen itseään suurempaan yksikköön – sellaiseen, joka jää elämään vielä hänen itsensä jälkeen – antaa näille ihmisille Bussin (1980, 122) mukaan suurta tyydytystä. Identiteetin puuttuminen tai hajanaisuus tässä tapauksessa voisi konkretisoitua eristäytyneenä olemisen tunteena, sillä identiteetti vaatii syntyäkseen muiden tekemiä ja vuorovaikutuksessa syntyneitä määritelmiä itsestä.

Identiteetin suojeleminen on erityisen tärkeää tilanteessa, jossa identiteettiä uhkaavat tapahtumat kohdentuvat yksilön eniten arvostamiin minän osa-alueisiin (Afifi & Lee 2000, 285). Voiko näyttelijä asettaa oman identiteettinsä uhanalaiseksi asettuessaan rooleihin, kokeillessaan omaa kyvykkyyttään tulkita erilaisia tunteita?

Identiteetin suhde rooleihin on mielenkiintoinen, kun identiteetti ajatellaan melko pysyväksi osaksi minuutta. Ihminen vaihtaa usein roolia sosiaalisissa tilanteissa ja elämänsä eri konteksteissa. Hän voi näissä uusissa ja erilaisissa rooleissa kokea suurtakin vaihtelevuutta tai ääripäitä. Niiden mahdolliset vaikutukset ihmisen identiteetille olisivat mielenkiintoinen tutkimuskohde. Vaikuttaako vaikka tietyn tyyppisten roolien saaminen näyttelijän identiteettiin. Kokeeko hän itsensä jotenkin enemmän rooliensa kaltaiseksi henkilöksi, kun hänet selkeästi sellaiseen osaan mielletään. Tuleeko karskin näköisestä tai oloisesta miehestä henkisestikin saman oloinen, yhteiskunnan hänelle luomien rooliensa kaltainen?

4.2 Ujous

Sosiaalisia taitoja arvostetaan yhä enemmän kaikilla yhteiskunnan aloilla. Ihmisten henkilökohtaisissa ominaisuuksissa on sellaisia tekijöitä, jotka joko helpottavat tai estävät sosiaalista kanssakäymistä. Yksi vaikeuttavista tekijöistä voi olla ujous.

Ujous on sekä yleinen arkikielen käsite että yksi psykologian ja psykiatrian tutkimuskohde. Briggs, Cheek ja Jones (1986, 2) tosin arvioivat varsinaisen ujouden tutkimuksen olevan vielä melko nuorta, vasta 1970—1980 -lukujen taitteessa nykyisenlaisena alkanutta. Syyksi tutkimuksen verrattain myöhäiseen viriämiseen Briggs, Cheek ja Jones esittävät, että koska ujouden oireita, hiljaisuutta ja huomaamattomuutta, ei pidetä ihmiselle hengenvaarallisella tavalla vakavina, niin kenties sen vuoksi tämänkaltaisen tutkimuksen tarkoituksenmukaisuutta on vähätelty. Toisaalta ujouden tutkimuksen vähäisyyttä saattaa osaltaan selittää se, että

ujous on usein nähty osana jotakin muuta ilmiötä tai persoonan häiriötä. Ujouden määritelmiä on runsaasti. Ujoutta on käsitelty laajempien käsitteiden, kuten introverttius ja neuroottisuus, alaisuudessa. (Briggs, Cheek & Jones 1986, 2; Leary 1986, 27.) Tässä ujoutta käsitellään eri kokoavien artikkeleiden sekä tutkimusten kautta, sillä aihetta käsittelevä kirjallisuus on hyvin hajanaista.

Ujoutta on pidetty ominaisuutena, joka estää ihmistä näyttämästä todellista osaamistaan ja arvoaan sosiaalisessa kanssakäymisessä. Ujouteen suhtaudutaan siis usein häiriönä tai jonakin ei-toivottuna ominaisuutena. Ujouden taustalla ovat tutkimuksen mukaan muun muassa ujon ihmisen huoli toisten ihmisten mahdollisista häntä koskevista arvioinneista, epä mukavuuden ja estoisuuden tunne toisten läsnä ollessa, arkuus liittyä sosiaalisiin tilanteisiin ja liioitellun tarkka itsearviointi. (Gough & Thorne 1986, 205.)

Ujouden määritelmiin sisältyy usein ahdistuneisuus tai muu negatiivisesti väritynyt psyykeen häiriö ja hiljaisuus. Millainen sitten on normaali, ei-ujon ihminen? Milloin hiljaisuus tarkoittaa sitä, että ihminen on ujo, ja milloin hiljaisuus taas perustuu hänen omaan valintaansa tai luonteen piirteeseen, jota ei ole tarkoituksenmukaista leimata huonoksi tai ei-toivottavaksi. Ihminen on usein ujo myös tilannesidonnaisesti. Yhteiskunnan odotukset ja arvostukset saattavat vaikuttaa merkittävästikin siihen, miten ja kuinka voimakkaana ujous milloinkin esiintyy.

Muun muassa Leary (1986, 27—31) on tehnyt synteisiä yleisesti käytetyistä ujouden määritelmistä. Hän pitää optimaalisena seuraavanlaista kuvausta:

Ujous on psykologinen oireyhtymä, johon sisältyy sekä subjektiivinen sosiaalinen ahdistuneisuus että estoinen, rajoittunut käyttäytyminen sosiaalisissa tilanteissa.

Tätäkin määritelmää leimaa negatiivinen käsitys ujoudesta. Leary toteaa, että molemmat ujouden osa-alueet voivat esiintyä erillään, mutta niiden välillä on tutkitusti todettu kohtalainen korrelaatio (ks. esim. Leary 1983). Tässä ujouden määritelmässä on erotettu yksilön itsensä kokemus omasta ujoudestaan ja sen seurauksena ilmenevät vaikeudet toimia sosiaalisissa tilanteissa.

Gough ja Thorne (1986, 222) ovat käsitelleet ujoutta myös toisesta aspektista, joka sisältää myös jossain määrin suotuisampia näkemyksiä. Heidän tutkimuksessaan pyrittiin selvittämään sitä, miten muut reagoivat ujoon ihmiseen. Tulosten mukaan voidaan karkeasti yleistää, että sellaiseen henkilöön, joka koki ujoutensa pelkoina, ahdistuksina, epäilyksinä omasta arvostaan tai epäröivänä käytöksenä sosiaalisissa tilanteissa, liitettiin heikkouden ja arkuuden kaltaisia piirteitä. Jos taas ujo ihminen näki ominaisuutensa positiivisemmiksi, kuten kärsivällisyydeksi, pidättyväisyydeksi, suvaitsevaisuudeksi ja itsekontrolliksi, häneen liitettiin myös myönteisempiä ominaisuuksia kuten rauhallisuus, vaatimattomuus ja itsehillintä, mutta myös hiljaisuus ja varovaisuus. Goughin ja Thornen tutkimuksissa esille nousi myös kolmas ujoisuuden tyyppi, jossa ujoisuuden positiiviset ja negatiiviset puolet ovat molemmat esillä. Tämä vaikuttaa myös muiden arviointeihin.

Ujoisuuden ja yksilön minuuden suhdetta on alettu tutkia muun muassa Erving Goffmanin *Arkielämän roolit* -teoksen (1959) innoittamana. Ujoisuus on yhdistetty itsensä esittämiseen kahdella toisiaan täydentävällä tavalla. Toisessa keskitytään itsensä esittämiseen sosiaalista ahdistusta edeltävänä tapahtumana, toisessa ujoisuus nähdään itsensä esittämistä edeltävänä tapahtumana. Nämä näkökulmat tuovat poikkeuksen näkemykseen, jonka mukaan ihmiset pyrkisivät käyttäytymään sosiaalisesti hyväksyttävästi ja hankkimaan suosiota.

Tutkimusten mukaan ujo ihminen panostaa siihen, ettei tulisi sosiaalisesti tuomituksi. Hän valitsee itseään suojelevan tavan esittää omaa minuttaan toisille. Tällaisia itseä suojelevia keinoja ovat sosiaalisesta kanssakäymisestä vetäytyminen, neutraali tai myötäilevä asennoituminen keskusteluissa sekä vaatimattomuus oman ominaisuuksiensa suhteen. Suojeleva tapa esittää itseään on ujoille keino hallita sosiaalisen ahdistuksen tunteita. Tutkimustulokset ovat yhtä lailla osoittaneet, että jos ujo ihminen on vakuuttunut siitä, ettei hänellä ole sosiaalisissa tilanteissa mitään hävittävää, hän todennäköisesti valitsee aktiivisemmän itsensä esittämisen tavan. Ujo ihminen siis suojelee itseään tilanteissa, joissa epäonnistuminen on mahdollista. Hän toimii aktiivisemmin ja avoimemmin vain, kun onnistuminen on taattua ja todennäköistä. Näin ujo ihminen jättää itselleen hyvin vähän tilaa kokea tai testata omaa arvokkuuttaan, todellista arvoaan ja taitojaan. Samalla hän ruokkii

edelleen omaa huonoa itsearvostustaan. (Arkin, Lake & Baumgardner 1986, 189—201.)

On myös esitetty, että ujo tai ujosti käyttäytyvä ihminen refleктоisi enemmän itseään ja ylipäänsä vuorovaikutustilanteita. Tästä saattaisi olla näyttelijälle hyötyä hänen roolisuorituksissaan. Muun muassa Scottin (2002) mukaan ujut ihmiset saattavat olla erinomaisia näyttelijöitä, sillä he ovat harjaantuneita refleктоimaan tunteita ja tilanteita. Lisäksi roolihahmon esittäminen tuntemattomalle yleisölle on mahdollisesti helpompaa kuin omana itsenä esiintyminen tutuille (ks. itsensä esittämisen teoria, luku 3). Samoin esiintyminen voidaan ajatella eräänlaisena keinona tuoda esille omaa arvoaan, jonka esiintuomista ujous normaalissa tilanteessa haittaisi. Myös tässä yleisön vieraus saattaa olla helpottava tekijä.

4.3 Ryhmä

Ryhmäviestintä on dynaamista, ryhmän toiminta on dynaaminen prosessi. Tässä keskitymme tarkastelemaan ryhmiä niiden funktioiden ja merkitysten näkökulmasta. Ryhmiä käsitellään puheviestinnän näkökulmasta, mutta myös sosiologiaan nojaten. Näiden kahden tieteenalan ryhmiä koskevassa tutkimuksessa on havaittavissa paljon samoja aineksia ja näkökulmia.

Ryhmäksi voidaan määritellä ihmisryhmittymä, jossa jäsenten keskinäiset suhteet tekevät heidät toisistaan joillain tavoin riippuvaisiksi. Jokainen ryhmän jäsen vaikuttaa omalla käytöksellään muihin ryhmän jäseniin. Tällainen määritelmä viittaa myös siihen, että ryhmän jäsenten on oltava tietoisia ryhmään kuulumisestaan. (Brilhart & Galanes 1998, 7—8; Keyton 1999, 8; Shaw 1980, 8.) Riippuvuus saattaa olla esimerkiksi suhteessa ryhmän tavoitteisiin. Nixonin (1979, 6) määrittelemänä ryhmä on joukko ihmisiä, jotka tapaavat kasvokkain, joilla on yhteinen identiteetti ja samansuuntaiset tavoitteet sekä jonkinlaiset käyttäytymistä ohjaavat säännöt.

Ryhmät kehittyvät jatkuvasti, joten ryhmäprosessi on jatkuvan muutoksen alaisena. Ryhmien määritelmistä saattaa jäädä erheellisen harmoninen kuva. Yksi tärkeä ryhmien kehityskeino on konfliktit. Kulloisenkin ryhmän kannalta oikein käsiteltynä ne voivat auttaa ryhmää kehittymään siten, että toimintaa pystytään jatkamaan tehokkaammin ja avoimemmin. Pahimmillaan selvittämättömät konfliktit saattavat jopa hajottaa ryhmän.

Pienimmäksi mahdolliseksi ryhmäkooksi määritellään usein kolme jäsentä. Tällöin näiden ihmisten kesken on uhkana syntyä valtasapainoa järkyttäviä liittoutumia. Kaksi ihmistä muodostavat viestintädyadin, joka erotuksena ryhmäviestintään rajataan puheviestinnän alalla usein interpersonaaliseksi viestinnäksi. Brown (1988, 2–3) tosin omassa kuvauksessaan toteaa, että ryhmä on olemassa, kun kaksi tai useampi ihmistä kokee itse kuuluvansa ryhmään ja kun vähintäänkin yksi ulkopuolinen tunnustaa ryhmän olemassaolon. Myös Nixon (1979, 9) pitää dyadia pienryhmän yksinkertaisimpana muotona. Dyadissa ei kuitenkaan ole mahdollista syntyä vastaavia valtaliittoutumia kuin kolmen ihmisen muodostamassa ryhmässä. Olkoonkin, että pienryhmän sisällä tällaisia dyadeja voi muodostua.

Aiemmin mainittu ryhmän määritelmä rajaa osaltaan sitä, että kovin suuresta ihmisjoukosta ei voi olla kyse, kun vaateena on, että ryhmän jäsenet ovat toisistaan tietoisia ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa muihin ryhmän jäseniin. Tarkkoja rajoja ryhmäkoosta ei ole pystytty määrittämään, mutta esimerkiksi harrastajateatteriryhmien koko liikkuu muutamassa kymmenessä jäsenessä. Tällöin ryhmän jäsenet ovat vielä tietoisia toisistaan. Mutta kun tämä raja ohitetaan, on kyseessä jo suurempi, abstraktimpi ryhmä, kuten sosiaaliset yhteiskuntaluokat. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan nimenomaan ryhmiä, joiden jäsenet ovat tietoisia ryhmästään ja sen muista jäsenistä. Myöhemmin tarkastellaan erilaisiin ryhmiin kuulumisen merkitystä yksilölle hänen identiteettinsä kautta. Muita olennaisia ryhmäytymiseen ja ryhmään liittyviä seikkoja ovat lisäksi ryhmän tavoitteet, rakenne ja ryhmäidentiteetti. (Keyton 1999, 7; Brown 1988, 2).

Ryhmän peruselementtinä ovat siihen kuuluvat jäsenet. Jäsenet luovat ja sisäistävät ryhmän arvot, samaistuvat ryhmäänsä sekä tunnustavat ryhmän jäsenille yhteiset tavoitteet tai päämäärät omikseen. Jäsenet ovat tietoisia ryhmään kuulumises-

taan ja myös toisista ryhmän jäsenistä. Heillä on mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa keskenään. Ryhmien toiminnan ja ryhmäprosessien tutkimuksessa onkin mahdollista lähteä liikkeelle myös yksilöiden toiminnan kautta. Muun muassa Brown (1988, 4—5) painottaa ryhmään kuulumisen merkitystä ja vaikutuksia ryhmän jäsenille yksilötasolla sen rinnalla, että ryhmää tutkittaisiin perinteisesti ilmiönä, joka on enemmän kuin osiensa summa. Kyseessä on oikeammin saman ilmiön tarkastelua eri puolilta, eri näkökulmista. Harrastajaryhmissä yhdistyvät sen jäsenten taidot, tunteet, uskomukset ja toiminnot siten, että ne muodostavat ryhmän toimintatavat. Nämä toimintamallit todennäköisesti eroavat jossain määrin tilanteesta, jossa ryhmää tarkasteltaisiin yksinkertaisesti yksilöiden muodostamana joukkona (Nixon 1979, 3).

Ryhmän toimiessa syntyy tiettyjä odotuksia tai oletuksia siitä, millaisia piirteitä sen jäsenillä tulisi olla niin fyysisiltä kuin henkisiltä ominaisuuksiltaan. Samoin muodostetaan oletuksia siitä, millä tavoin ryhmässä on suotavaa toimia. Normien nähdään helpottavan yksilöiden toimintaa siinä, että ne auttavat hahmottamaan maailmaa ja ennakoimaan tulevia tapahtumia. (Brown 1988, 42—43.) Tällaisista odotuksista sovitaan usein sanattomasti, eikä asiaan välttämättä lainkaan paneuduta konkreettisesti. Mutta jos joku jäsenistä toimii näitä niin sanottuja hiljaisia sääntöjä vastaan, saattaa ryhmässä syntyä suurikin konflikti.

Ryhmä näyttäytyy erilaisena riippuen siitä, miltä suunnalta sitä tarkastellaan. Brown (1988, 5) huomauttaa ryhmien toiminnan näyttäytyvän erilaisena sen mukaan, tarkastellaanko ryhmien välistä kanssakäymistä eli ryhmää yhtenä toimijana ympäröivässä maailmassa vai ryhmän sisäistä vuorovaikutusta. Hän näkee ryhmien välisissä tilanteissa kunkin ryhmän pyrkivän näyttäytymään ulkopuolisille homogeenisenä ja toimivana yksikkönä. Ryhmän sisäiset interpersonaaliset suhteet noudattelevat kuitenkin heterogeenisempaa linjaa, jolloin säröt ja mielipide-erot ovat todennäköisesti näkyvämpiä.

Ihmiset kuuluvat samanaikaisesti useisiin eri ryhmiin, joilla on heille erilainen merkitys ja tehtävä. Ryhmät voidaan jaotella merkityksiltään kahteen luokkaan: primaari- ja sekundaariryhmiin. Primaariyhmät ovat yksilölle läheisiä, melko pysyviä. Niillä on keskeinen merkitys hänen elämässään. Brillhart ja Galanes

(1998, 9—14) kuvaavat primaariryhmät sellaisiksi, jotka auttavat tyydyttämään pitämisen ja liittymisen tarpeita. Sekundaariryhmien funktioksi he näkevät kontrollin ja vallan tarpeiden tyydyttämisen. Sekundaariryhmille on tunnusomaista tehtävä- tai tavoitekeskeisyys ja pääsääntöisesti lyhyempi kesto primaariryhmiin verrattuna. Ne ovat usein jäsenmäärältään suurempia, jolloin kasvokkaisten kontaktien mahdollisuus on alhaisempi (Nixon 1979, 14—15).

Ryhmän primaarinen tai sekundaarinen merkitys kertoo usein myös siitä, millaisia tavoitteita ryhmällä on. Primaariryhmiin lasketaan usein muun muassa perheet, ystävät, harrastustoverit. Sekundaariryhmiä voisivat olla erilaiset projektiryhmät, komiteat ja työryhmät riippuen siitä, miten yksilö ne kokee. Eri ryhmät saattavat saada myös päällekkäisiä merkityksiä. Jossakin toisessa mielessä sama ryhmä voi olla merkitykseltään sekundaarinen ja toiselta kannalta primaarinen. Tämä taas riippuu pitkälti siitä, millaiseksi ihminen kokee ryhmän tehtävän oman elämänsä kannalta. Esimerkiksi harrastusryhmä on ehkä yhdelle ihmiselle samanarvoinen kuin läheiset ystävät, toiselle se taas saattaa olla keino päästä johonkin toiseen tavoitteeseen. Harrastajanäyttelijöille teatteri tässä mielessä saattaa esimerkiksi olla keino tutustua samanhenkisiin ihmisiin tai väylä harjoittaa taitoja, joita tarvitaan, jos tavoitteena on tulla ammattinäyttelijäksi. Tutkimuksissa primaari- ja sekundaariryhmien käsitteet nähdään ideaaleina. Tutkimuskohteita kuvataan sen mukaan, missä määrin niillä on jompaankumpaan kategoriaan kuuluvia piirteitä (Nixon 1979, 16).

Keyton (1999, 12) määrittelee ryhmää myös sen rakenteen kautta. Ryhmän rakenne muotoutuu ja kehittyy ryhmän sääntöjen ja normien pohjalta. Se on luonteeltaan dynaaminen ja muuttuu edelleen ryhmän kehittyessä. Olemassa oleva rakenne auttaa ryhmän jäseniä keskittymään kukin omaan tehtäväänsä ryhmässä. Siten rakenne edesauttaa toiminnan tarkoituksenmukaisuutta. Rakenteeseen liittyy keskeisesti roolin käsite. Roolit voivat muodostua tiedostamatta tai tietoisesti ja formaalisti sopimalla, mutta tiedostamattomastikin muotoutuneita rooleja käytetään hyväksi ryhmän toiminnassa. Roolit syntyvät jäsenille yleensä suhteessa toisiin jäseniin. (Brilhart & Galanes 1998, 136; Keyton 1999,12).

Ryhmän toimivuutta voidaan tarkastella sen koheesion kautta. Koheesiolla tarkoitetaan pääasiassa ryhmän yhtenäisyyttä ja kiinteyttä. Käsitteen lanseerasi 1930-luvulla Kurt Lewin. Hän näki koheesion kahdelta kantilta: toisaalta ryhmän jäsenten yhteensopivuuden tai yhteensopimattomuuden kannalta, toisaalta ryhmän tehtävien kannalta. (Puro 1996, 57). Sittemmin koheesion tutkimus on tarkastellut ilmiötä hienosyisemmiltä näkökannoilta ja kriittisemminkin, vaikka Lewinin kaksi päänäkökulmaa vaikuttanevat osaltaan uudempien tarkastelukantojen pohjalla.

Keyton (1999, 177) määrittelee koheesion jäsenten halukkuutena kuulua ryhmään. Mitä voimakkaammin ryhmään halutaan kuulua, sitä sitoutuneempia ollaan ryhmän tavoitteisiin. Brillhart ja Galanes (1998, 143) painottavat lisäksi jäsenten tunteuksia ryhmän yhtenäisyydestä eli siitä, miten miellyttävinä ja hyödyllisinä jäsenet kokevat ryhmän sisäiset suhteet. Koheesio edesauttaa tavoitteiden saavuttamista ja vaikuttaa ryhmän toimintakykyyn. Mitä voimakkaampi koheesio ryhmässä on, sitä enemmän sen jäsenet ilmaisevat toisilleen positiivisia tunteita ryhmää ja sen toimintaa kohtaan. Brillhartin ja Galanesin (1998, 144) mukaan koheesio lisää myös ryhmän valmiutta toimia tiiviinä yksikkönä yllättävissä tai ongelmallisissa tilanteissa.

Koheesion muodostumiseen vaikuttaa muun muassa se, miten attraktiivisena jäsenet kokevat ryhmänsä ja kuinka sitoutuneita jäsenet ovat ryhmän toimintaan, miten hyvin yksilöiden ja ryhmän tavoitteet vastaavat toisiaan sekä se, millaiset mahdollisuudet jäsenillä on osallistua oman ryhmänsä toimintaan ja päätöksentekoon. Koheesion on mahdollista rakentua interpersonaalisten suhteiden, ryhmän yhteisten tavoitteiden tai jäsenten työskentelymotivaation ympärille. Kyseessä on ilmiö, jota yksittäiset ryhmän jäsenet eivät voi saada aikaiseksi, vaan se syntyy yhteistyönä toiminnan myötä. Yksittäinen jäsen voi kuitenkin käyttäytymisellään merkittävästi vahingoittaa koheesiota. (Keyton 1999, 177—178.)

Koheesio on todennäköisesti sitä voimakkaampi, mitä yhtenäisempi identiteetti ryhmällä on jäseniensä keskuudessa. Koheesion lisäämistä voivat edesauttaa esimerkiksi yhteiset traditiot, ulkoinen yhtenäisyys verrattuna ympäröivään maailmaan ja erityisesti ulkoryhmiin, palkitseminen, tasa-arvoisuus, yhtäläisyyksien korostaminen, toimintasäännöt, motivointi ja aktivointi sekä toimiva roolijako

ryhmän jäsenten kesken. Myös palaute on oletettavasti koheesioon vaikuttava tekijä. Jensen ja Chilberg (1991, 309) näkevät, että ryhmän jäsenten kesken annettavan palautteen tasapainottaminen positiivisen ja kriittisen välille vaikuttaisi lisäävästi koheesioon. He myös väittävät, että positiivisen palautteen antaminen ennen negatiivisesti sävyttyneemmän palautteen kertomista lisäisi koheesiota.

Korkean koheesioon vaarana voi kuitenkin olla esimerkiksi ryhmäajattelu, jota on tarkastellut muun muassa Irving Janis 1970- ja 1980-luvulla. Janis tutki ryhmäajattelua alun perin politiikan kontekstissa. Hän tutki, miksi Yhdysvaltain poliittiset päätöksentekijät tekivät itsensä kannalta tuhoisia ratkaisuja. Janis määritteli ryhmäajattelun ajattelumalliksi, johon ihmiset sortuvat ollessaan syvästi sitoutuneita sellaisen sisäryhmän toimintaan, jossa on voimakas koheesio. (Welch Cline 1994, 205.)

Ryhmäajattelussa sorrutaan usein ryhmän jäsenien keskuudessa olevaan voimakkaimpaan näkökantaan tai vallitsevaan ajattelutapaan, vaikka todellisuudessa kritiikki saattaisi olla paikallaan ja tarkoituksenmukaisinta. Ryhmäajattelun yhtenä funktiona voidaan nähdä konfliktien välttäminen, vaikkakin konfliktit ovat itse asiassa yksi ryhmätoiminnan kehittämisen keino. Ryhmä ei näin uskalla toimia konfliktien pelossa, tavoitteellisuus saattaa jäädä koheesioon ja ryhmäajattelun jälkeihin. Janis osoittaa tällä tapaa, ettei koheesio siis kausaalisuhteen tavoin johda positiivisiin tuloksiin, vaan se on monisyisempi ilmiö omine vaaroineen. (Brillhart & Galanes 1998, 263; Puro 1996, 58—60.)

4.3.1 Ryhmäidentiteetti

Ryhmäidentiteetillä Keyton (1999, 11) tarkoittaa jäsenten kykyä identifioitua muihin ryhmän jäseniin sekä ryhmän tavoitteisiin ja toimintaan. Ilman näitä ominaisuuksia ryhmädynamiikka ja toiminnan tarkoituksenmukaisuus saattavat heikentyä. Ryhmäidentiteetti voi myös toimia tekijänä, joka erottaa oman ryhmän muista ryhmistä. Näitä vaikutuksia tavoitellaan sekä identifioitumalla tiettyyn ryhmään että myös sopivasti erottautumalla jostakin toisesta ryhmästä tai sen jäsenistä muodostuneesta mielikuvasta.

Ryhmäidentiteetille läheinen käsite on sosiaalinen identiteetti. Brown (1988, 6) määrittelee sosiaalisen identiteetin kokoelmaksi kategorisia käsityksiä itsestä, kuten ”olen nainen”, ”olen sosiaalidemokraatti” tai ”kuulun työväenluokkaan”. Yksittäisten jäsenten sosiaalinen identiteetti voi johtaa ihmiset käyttäytymään siten, että he toimillaan pyrkivät Isäämään samankaltaisuutta itsensä ja ryhmän prototyyppiseksi jäseneksi kokemansa henkilön kanssa. Myös Nixon (1979, 5) korostaa ryhmien vaikutusta yksilötasolla. Hänen mukaansa ryhmällä saattaa olla voimakas merkitys ryhmän jäsenten tunteisiin, ajatuksiin ja toimintaan. Tällä identifikaatioprosessilla selitetään myös muita ryhmäilmiöitä, kuten ryhmän normien syntymistä, asenteiden samankaltaistumista ryhmässä sekä ryhmän koheesion ylläpitämistä. (Brewer 1993, 4 ja 10; Keyton 1999, 256—257.)

Ryhmäidentiteetin olemassaololla on merkitystä jokaiselle jäsenelle yksilötasolla. Yhdeksi syyksi ryhmäidentiteetin tarpeellisuuteen yksilöille on esitetty sen ylläpitävää tai jopa kohentavaa vaikutusta itsetuntoon. Ryhmäidentiteetti saattaa paikata niitä puutteita, joita henkilö kokee itsessään olevan. Brewerin (1993, 3) näkemyksen mukaan optimaalinen sosiaalinen identiteetti on kompromissi ryhmästä erottautumisen ja siihen kuulumisen välillä. Tällöin tarve kuulua ryhmään tyydyttyisi sisäryhmien avulla. Erottautumisen tarve toteutuisi vertailemalla omia sisäryhmiä sellaisiin, joissa yksilö ei ole jäsenenä. Ryhmäidentiteetin puuttuminen altistaa eristäytymiselle ja leimautumiselle, kun taas voimakas ryhmään kuuluminen henkilökohtaisen identiteetin kustannuksella ei jätä tilaa arvioida ja määritellä omaa itseään kovin laajalti. Jos nämä tekijät eivät ole tasapainossa, seurauksena saattaa olla epämukavuus, jopa arkuus sosiaalisissa tilanteissa.

Olisi syytä pohtia, miksi erilaisiin ryhmiin ylipäänsä halutaan kuulua. Mitä ne antavat yksilölle, ja miten ne vaikuttavat käsitykseen itsestä. Ihmiset eivät voi valita kaikkia ryhmiä joihin kuuluvat, mutta he voivat valita sosiaalisen identiteettinsä. Brewerin (1993, 2) mukaan yksilön individualistisen identiteetin ja sosiaalisen identiteetin vaikutukset vaikuttavat kulloisessakin tilanteessa pinnalla oleviin käsityksiin itsestä, puhetyyliin ja sosiaaliseen attraktiivisuuteen.

Nixon (1979, 19) näkee ryhmiin kuulumisella olevan seitsemän pääfunktiota. Näiden avulla yksilöt oppivat tuntemaan itseään sekä niitä odotuksia, joita heidän

käyttäytymiselleen on asetettu. Ryhmien kautta koetaan ilon ja turhautumisen, rakastamisen ja vihan, onnistumisen ja epäonnistumisen tunteita. Ryhmän jäsenenä haaveilemme ja teemme suunnitelmia haaveiden ja päämäärien toteuttamiseksi. Teemme päätöksiä ja uhmaamme niitä, toteutamme käskyjä. Vahvistamme sääntöjä ja rikomme sääntöjä. Hankimme palkkioita ja kärsimme rangaistuksia, pyrimme saamaan elämäämme arkea ja juhlaa, työtä ja huvia.

Harrastajateatteriryhmissä tehtävät produktiot tähtäävät yleensä näytelmään lopputuloksena. Näytelmä on samalla ryhmän toiminnan prosessi mutta myös lopputulos, joka ei koskaan toistu täsmälleen samanlaisena. Näyttelijäryhmä on osittain tehtäväkeskeinen ryhmä. Ja jos ajatellaan ryhmän sisäisen prosessin heijastuvan lopputulokseen, ovat koheesio ja yhteistyökyky ylipäänsä merkittäviä asioita. Esiintyvä ryhmä tarvitsee onnistuakseen jonkinlaista järjestäytyneisyyttä. Rooli ryhmässä, rooli näytelmässä tuo osaltaan tuota järjestystä. Yleisön läsnäolo ja reaktiot saattavat aiheuttaa jännitettä sen suhteen, haluavatko ryhmän jäsenet olla tähtiyksilöitä vai onko tärkeämpää toimia yhtenä ryhmän jäsenenä. Joukosta erotautuminen saattaa palvella huomion kohteena olemisen tarvetta ja sitä, että omat erityislahjat huomataan. Ryhmän yhtenä jäsenenä pysyminen puolestaan voi palvella liittymisen tarvetta, halua kuulua johonkin suurempaan kokonaisuuteen ja halua tuntea läheisyyttä. Ryhmäprosessin lopputuloksen, näytelmän, kannalta jäsenen asema on mielenkiintoinen. Jokainen jäsen on korvattavissa, mutta ei hänen tapansa esittää omaa rooliaan. (Butterworth, Friedman, Kahn & Denfeld Wood 1990, 280—286.)

4.3.2 Sosiaalinen tuki

Sosiaalisen tuen käsite liitetään usein terveysviestinnän kenttään, mutta avarammin ajateltuna se on yksi tärkeä ihmisten välisen vuorovaikutuksen muoto. Sillä, miten tukevaksi vuorovaikutussuhteen osapuolet viestintäsuhteensa kokevat vaikuttaa siihen, miten tuo suhde tulee kehittymään. Ihmissuhdeverkostoista saatavan sosiaalisen tuen on todettu parantavan ihmisten elämänlaatua ja hyvinvointia (Avtgis, Martin & Rocca 2000, 407). Supportiivisella viestinnällä osoitetaan muun muassa pitämistä ja välittämistä, joiden seurauksena syntyy esimerkiksi

kiintymyksen ja kiitollisuuden tunteita. (Burleson, Albrecht, Goldsmith, Sarason 1994, xi-xiv.)

Sosiaalista tukea on määritelty useasta eri näkökulmasta, esimerkiksi tuen antajan ja saajan näkökulmasta. Moss (1973, 237) määrittelee sosiaalisen tuen subjektiiviseksi yhteenkuuluvaisuuden tunteeksi, hyväksytyksi ja pidetyksi tulemisen tunteeksi sellaisena kuin ihminen on. Mossin määritelmä sopii erityisen hyvin kuvaamaan sitä yhteenkuuluvaisuuden ja ryhmähengen tunnetta sekä hyväksyntää, mitä harrastajaryhmässä parhaimmillaan voidaan kokea.

Bäckmanin (1987, 119) mukaan Caplan, Robinson, French, Caldwell ja Skinn puolestaan määrittelevät sosiaalisen tuen välineellisemmäksi ilmiöksi. Sosiaalinen tuki on toisen henkilön tai ryhmän sellainen panos, joka auttaa tuen saajaa haluamaansa suuntaan. Harrastajaryhmissä ihmisillä on eriäviäkin tavoitteita. Tämän tutkimuksen kontekstissa osa saattaa haaveilla näyttelemisestä ammattina, osa tavoittelee esiintymällä hyväksyntää ja joku ehkä ujuden voittamista. Jokin toinen haluaa näyttää omille sidosryhmilleen pärjäävänsä ja uskaltavansa esiintyä. Jollekin esiintymisharrastus on keino toteuttaa omaa tarvettaan taiteen tekemiseen.

Sosiaaliset suhteet vastaavat ihmisen liittymisen, ryhmään kuulumisen, tarpeisiin. Sosiaalisissa suhteissa välittyvällä sosiaalisella tuella tulisi olla positiivisia vaikutuksia tuen kohteena olevalle henkilölle. Tuen pitäisi vaikuttaa tämän hyvinvointiin huolimatta siitä, onko akuuttia stressitekijää olemassa. Yleisesti puhutaan myös emotionaalisesta tuesta. Ihmisten sosiaalisista verkostoistaan saaman tuen määrä on riippuvainen yksilön tulkinnoista sekä saamastaan tuesta että vuorovaikutussuhteista yleensäkin. Näin ollen vuorovaikutussuhteet eivät välttämättä ole hyvinvointia edistäviä, vaan ne saattavat olla myös stressinaiheuttajia. Myös epäonnistunut tuki voi aiheuttaa stressiä, vaikka tuen antajan intentio olisi ollut ainoastaan hyvää tarkoittava. (Burleson, Albrecht, Goldsmith, Sarason 1994, xvi.) Näin tuen vastaanottajaksi tarkoitettun henkilön vastuu tukiprosessin onnistumisessa korostuu.

Todellista tuen määrää on vaikea arvioida, sillä tukea antavan henkilön ja tarkoitettun vastaanottajan välillä ei välttämättä vallitse yhteisymmärrystä siitä, että tilan-

teessa annetaan tai vastaanotetaan tukea. Tuen antaja saattaa esimerkiksi mielestään tarjota tukea, mutta vastaanottaja ei havaitse sitä, tai tuen tarvitsija voi havaita tukea tilanteessa, jossa sitä ei ole tarkoituksellisesti annettu. (Bäckman 1987, 108—109.) Tämän seikan tutkiminen kummankin tilanteen osapuolen kannalta osoittautuu melko varmasti ongelmalliseksi, sillä ihmiset eivät välttämättä pysty käsitteellistämään tuntemuksiaan tukemisesta tai tuetuksi tulemisesta. Ensimmäisenä edellytyksenä onnistuneelle tuelle onkin pidettävä sitä, että tuen tarvitsija ylipäättänsä havaitsee saaneensa tukea. Barbeen, Rowattin ja Cunninghamin (1998, 290) mukaan tuen onnistumiseen vaikuttaa se, miten hyvin tuen tarvitsijan ja tuen antajan odotukset tilanteesta kohtaavat.

Onnistunut tuki auttaa yksilöä käsittelemään omat ongelmansa, stressilähteensä. Siten hänellä on tilaisuus päästä eroon niiden pitkittyneestä pyörittelemisestä. Yhtenä sosiaalisen verkoston ja sosiaalisten kontaktien tärkeänä etuna ovatkin juuri sosiaalisen palautteen prosessit, joiden avulla yksilö voi paremmin ymmärtää omaa elämäntilannettaan ja sillä tavoin pyrkiä järjestämään ja tasapainottamaan elämäänsä. (Bäckman 1987, 111.) Edelliseen perustuen onnistuneen tuen kriteerinä voidaan pitää sitä, että annettu tuki auttaa häntä realistisesti näkemään oman elämäntilanteensa ja suhteuttamaan omat ongelmansa ympäröivään maailmaan.

Sosiaalinen tuki saatetaan käsittää joko joksikin konkreettiseksi verkostolta saatavaksi avuksi tai sitten tunteiksi siitä, että verkosto tarjoaa tukea. (Duck 1986, 213—214.) Tällä on vaikutusta myös siihen, milloin yksilö kokee saaneensa tukea. Toisin sanoen: mitä samankaltaisemmaksi ilmiöksi tuki käsitetään, sitä todennäköisempää on tuen onnistuminenkin. Tukiprosessi on molempien, sekä tuen tarvitsijan että sen antajan kannalta onnistunut, kun kumpikin kokee saaneensa tapahtuneesta jotakin positiivista, kuten huomiota ja välittämisen tunteita toiselta. Tuen antajan motivaatio tukemiseen todennäköisesti kasvaa, jos hän kokee myös itse hyötävänsä tilanteesta, esimerkiksi juuri tunnetasolla. (Barbee, Rowatt & Cunningham 1998, 297.)

Ryhmäviestinnässä supportiivinen käyttäytyminen nähdään osoituksena yhteistyökyvykkyydestä. Supportiiviset viestit välittävät Jensenin ja Chilbergin (1991, 158) mukaan avoimuutta muiden jäsenten osallistumiselle, ideoille ja merkityksel-

le ryhmän jäsenenä. Ryhmien supporttiivisen ilmapiirin syntyä on tutkinut muun muassa Jack R. Gibb, joka 1960-luvulla kehitti jaottelun kuudesta supporttiivista ilmapiiriä luovasta toiminnasta. Kuvailevat viestit tuovat julki ajatuksia toisia tuomitsematta tai arvioimatta, ne houkuttelevat toisia osallistumaan. Vastakohtana tälle Gibb näkee arvioivan viestintäkäyttäytymisen. Supporttiivista ilmapiiriä lisääviksi hän on katsonut myös asiakeskeisyyden, spontaanisuuden, empatian, tassa-arvon ja avoimuuden uusille näkökulmille ryhmässä. (Jensen & Chilberg 1991, 158—161.)

4.3.3 Sosiaalisen identiteetin teoria

Sosiaalisen identiteetin teoria käsittelee minuuden ja laajempien sosiaalisten yksiköiden kuten ryhmien välisiä ja ryhmien sisäisiä suhteita. Teorian ovat kehittäneet Tajfel ja Turner 1970-luvulla sosiaalipsykologian alalle. (Hogg & Ridgeway 2002; Wetherell 1997, 212). Sosiaalisen identiteetin teorian lähtökohtana on, että yhteiskunta muodostuu sosiaalisista ryhmistä, jotka ovat vuorovaikutus- ja valtasuhteissa toisiinsa nähden. Teorian mukaan yksilön sosiaalinen identiteetti syntyy sosiaalisen luokittelun tuloksena. (Tiuraniemi 1993, 26—29.)

Luokittelu ja kategorisoiminen ovat hyvin arkipäiväisiä ilmiöitä. Käyttämämme luokittelut eivät kuitenkaan synny spontaanisti, vaan ne ovat konventionaalisia, sosiaalisesti rakentuneita. Teorian mukaan yksilön identiteetti muotoutuu sen perusteella, missä ja millaisissa ryhmissä hän on jäsenenä. (Wetherell 1997, 212—213). Vaikuttavia tekijöitä ovat myös yksilön sitoutuminen ja samaistuminen ryhmien toimintaan, tavoitteisiin ja arvoihin. Sosiaalisen identiteetin teorian mukaan ihmisten yksilöllisyys perustuu siihen, ettei kaksi ihmistä koskaan voi kuulua täysin samoihin ja samanlaisiin ryhmiin. (Tiuraniemi 1993, 26.)

Sosiaalinen rakenne ja järjestys syntyvät erilaisten sosiaalisten ryhmien keskinäisistä suhteista. Tämä antaa yksilölle mahdollisuuden ennustaa sosiaalisten tilanteiden etenemistä ja niiden ymmärtämistä. Toisin sanoen sosiaalinen rakenne an-

taa yksilölle hallinnan tunteen (Tiuraniemi 1993, 27; Wetherell 1997, 213). Ihminen tekee teorian mukaan luokitteluja sosiaalisesta todellisuudesta. Luokat ovat melko yksinkertaisia. Niiden avulla ryhmiä jaotellaan samankaltaisuuden ja erilaisuuden periaatteella. Kategorioita määritellään niiden prototyyppisen jäsenen kautta ja ne tuottavat usein stereotyyppisiä havaintoja. (Tiuraniemi 1993, 27.) Millainen on esimerkiksi prototyyppinen harrastajanäyttelijä? Tämä käsitys on todennäköisesti jokaisella yksilöllä vähintäänkin hieman muiden käsityksistä poikkeava. Taustaoletuksena tässä on, että kaikki ryhmän jäsenillä on tietty ominaisuus, jonka avulla heidät voidaan erottaa muista ryhmistä.

Sosiaalinen luokittelu on yleensä tiedostettua sisältäen arvolatauksia ja tunteita. Se ei siis ole neutraalia tai objektiivista, vaan pikemminkin persoonallista. Luokittelu toimii myös suhteessa omaan itseen: koenko itseni osaksi jotakin ryhmää vai en. (Tiuraniemi 1993, 27). Jo se, että ryhmä luokitellaan jonkun tietyn ominaisuuden mukaan, antaa omaa latauksensa. Yksilö saattaa suhtautua tähän ominaisuuteen negatiivisesti. Millainen voisi olla piirre, joka on kaikille harrastajanäyttelijöille yhteinen. Miten siihen suhtaudun, koenko voivani samaistua siihen?

Ihmisillä on tyypillisesti niin useita ryhmäjäsennyksiä, että se asettaa luokittelulle omat haasteensa. Vaikka luokittelu voi olla luonteeltaan pysyvää, on se joskus myös tilannekohtaista, tilanteittain ja eri konteksteissa vaihtuvaa. Sama henkilö voidaan esimerkiksi eri tilanteessa luokitella eri ryhmään kuuluvaksi. Tajfel (1978) määritteli ihmisen käyttäytymisen jatkumolle interpersonaalinen – ryhmien välinen (Johnston & Hewstone 1982, 185). Jatkumon päät ovat ideaaleja, mutta kuvaavat myös sitä, miten muihin voi suhtautua henkilökohtaisten ominaisuuksien tai jonkin ryhmän jäsenyyden perusteella. Harrastajanäyttelijä on toisessa tilanteessa ensisijaisesti näyttelijä, jossakin muualla puolestaan vaikka ystävä tai opiskelijakollega. (Tiuraniemi 1993, 27—28.)

Omaa itseä luokitellaan samalla tavalla ryhmiin kuin muitakin ihmisiä. Jos ryhmällä on sama ominaisuus kuin itsellä, on siihen helppo samaistua. Mitä erottavampi tuo ryhmä on muista, sitä helpompi siihen on sosiaalisen identiteetin teori-

an mukaan samaistua. Tiuraniemi (1993, 28) korostaa vielä, että johonkin ryhmään samaistuminen lisää yksilön taipumusta käyttäytyä tuolle ryhmälle tyypillisellä tavalla. Tässä kohden voidaan ajatella ryhmäviestinnän sisä- ja ulkoryhmien käsitteitä. Sosiaalisen identiteetin teoria painottaa näiden ryhmien välisiä eroja yksilön identiteetin näkökulmasta. (Turner 1982, 34.) Oman sisäryhmän mukainen käyttäytyminen voi olla omaa valintaa tai ryhmäpaineen aiheuttamaa. Myös ryhmäajattelu on ilmiössä läsnä. Tiuraniemi (1993, 29) huomauttaa, että ihmisillä on taipumus mieltää maailmaa oman ryhmänsä näkökulmasta ja olla sen kanssa samaa mieltä. Kiistatilanteessa pääsääntöisesti ajatellaan, että oman ryhmän kanta on varmempi, luotettavampi. Muutoinkin luokittelussa suositaan omaa ryhmää, joka edesauttaa positiivisen minäkuvan ylläpitämistä. (Tiuraniemi 1993, 29; Wetherell 1997, 213).

Sosiaalisen identiteetin teorian mukaan sekä sosiaalinen että yksilöllinen identiteetti sisältyvät yksilön käsitykseen itsestä. Osa sosiaalisten ryhmien jäsenyyksistä on yksilön omista valinnoista johtuvaa, osa sellaisia, joita ei ole voinut valita, kuten sukupuoli tai perhe. Yksilöllinen identiteetti syntyy pääasiassa läheisissä ihmissuhteissa. Yksilöllinen identiteetti on Tiuraniemen (1993, 29) mukaan persoonallisia samaistumisia. Oikeastaan se on kokemus itsestä suhteessa johonkin läheiseen ihmiseen tai henkilökohtaisesti merkittäviin asioihin.

Käsitys itsestä voidaan ajatella jatkumona, jonka toisessa ääripäässä on sosiaalinen, toisessa ääripäässä yksilöllinen identiteetti. Seuraavassa kuvio Tiuraniemen (1993, 30) yksilö-ryhmä-jatkumosta.

JATKUMO	PERSOONALLINEN	SOSIAALINEN
ITSEKÄSITYS	HENKILÖKOHTAINEN MINUUS	SOSIAALINEN MINUUS
HENKILÖHAVAITS- SEMINEN	YKSILÖLLINEN KÄYTTÄYTYMINEN	STEREOTYPIAT
SOSIAALINEN KÄYTTÄYTYMINEN	PERSOONALLINEN VUOROVAIKUTUS MUIDEN KANSSA	RYHMÄN SISÄINEN JA RYHMIEN VÄLINEN KÄYTTÄYTYMINEN

KUVIO 1. Yksilö-ryhmä jatkumo (Tiuraniemi 1993, 30).

Ryhmään kuulumisella on merkitystä psykologisesti muun muassa itsearvostuksen muodossa. Wetherell (1997, 213) painottaa sosiaalisen identiteetin merkitystä myös itsetunnolle. Mieleiseen ja haluttuun ryhmään kuuluminen auttaa arvostamaan itseä. Ryhmien arvostus voi perustua valtaan, arvostukseen ja statukseen.

Sosiaaliseen identiteettiin kuuluvat olennaisena myös ryhmään kuulumisen ja liittymisen tunteet. Jos itsetunto ajatellaan limittyneeksi ryhmän toimintaan, ovat oman ryhmän suosiminen ja selkeiden erojen tekeminen ulkoryhmiin keinoja itsetunnon parantamiseen tai hyvän itsetunnon ylläpitämiseen. (Turner 1982, 33; Wetherell 1997, 213.) Sosiaalisen identiteetin teorian mukaan ryhmät kilpailevat keskenään yksilöiden tarpeista johtuen, vaikka siihen ei olisi niin sanottua objektiivista tai konkreettista, näkyvää tarvetta (Turner 1982, 34). Motiivina on positiiivisen sosiaalisen identiteetin ylläpitäminen sekä siitä johtuvat yksilön kannalta hyvät vaikutukset. Jako sosiaalisiin luokkiin siis suosii useimmiten omia ryhmiä. Jos näin ei yksilön kannalta ole, hän todennäköisesti pyrkii irti tällaisen negatiivisesti vaikuttavan ryhmän jäsenyydestä, fyysisesti tai psyykkisesti (Turner 1982, 34).

5 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

5.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkittavat

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää sitä, miten harrastajateatterilainen selittää omaa esiintymistarvettaan. Mitä ovat ne toisaalta persoonallisuuteen ja toisaalta kokemuksiin perustuvat tekijät, jotka houkuttelevat tai aiheuttavat tarpeen päästä lavalle ja esiintymään

Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

- Miksi harrastajateatterilainen omasta mielestään kokee tarvetta esiintyä?
- Mitä harrastajateatterilainen arvioi saavansa esiintymisestä, mitä esiintyminen hänelle hänen omasta mielestään antaa?

Tutkimus tehtiin 27.9—18.10.2002 välisenä aikana web-lomakkeella Ylioppilasteatteriliitto SYTY ry:n jäseneteattereiden jäsenille. Ylioppilasteatteriliitto SYTY ry on ylioppilasteattereiden ja ylioppilasteatterihenkisten teattereiden valtakunnallinen organisaatio (ks. liiton kotisivut: <http://www.ylioppilasteatteriliitto.org>). Liittoon kuuluu 13 jäseneteatteria ympäri Suomen.

Käytännössä kaikki Suomen ylioppilasteatterit ovat Ylioppilasteatteriliitto SYTY ry:n jäseniä, paitsi Ylioppilasteatteri (Helsinki). Teatterit ovat seuraavat:

- Ilves-teatteri (Helsinki)
- Joensuun ylioppilasteatteri
- Jyväskylän ylioppilasteatteri
- Kellariteatteri (Helsinki)
- Kuopion ylioppilasteatteri
- Lapin ylioppilasteatteri (Rovaniemi)
- Lappeenrannan ylioppilasteatteri ActI
- Oulun ylioppilasteatteri
- Silmänkääntäjä (Tampere)
- Tampereen ylioppilasteatteri
- Teatteri Naamio & Höyhen
- Turun ylioppilasteatteri
- Ylioppilasteatteri Ramppi (Vaasa)

Käytämme tässä luvussa jatkossa Ylioppilasteatteriliitto SYTY ry:stä nimitystä liitto.

Kyselyyn osallistui yhteensä 140 harrastajanäyttelijää eri puolilta Suomea. Liiton 13 jäseneteatterista vastauksia saatiin kahdestatoista. Eniten vastauksia saatiin Joensuun (20,7 % vastaajista), Turun (12,9 %) ja Vaasan (12, 1 %) ylioppilasteattereista.

Kohdehenkilöt muodostavat näytteen liiton perusjoukosta eli jäsenistä, joita on liiton kotisivujen ja yhdistyksen taloudenhoitajan antaman karkean arvioinnin perusteella 500—700. Kyselyyn vastanneet lienevät lähinnä niitä aktiivijäseniä, jotka ovat parhaillaan mukana jossakin produktiossa tai jäseniä, jotka sähköposti helposti tavoittaa. Liiton jäseneteattereiden teatterikohtaisia jäsenmääriä on hyvin hankala laskea, sillä harrastajateattereissa näyttelijät saattavat pitää luovaa taukoa teatteriharrastuksestaan esimerkiksi opiskelu- tai työkiireitten vuoksi. Joukossa on myös kannatusjäseniä, jotka eivät toimi teatterissa aktiivisesti. Osa taas pysyttelee postituslistalla vanhasta tottumuksesta, vaikka eivät enää laisinkaan olisi mukana

teatteritoiminnassa. Lisäksi joidenkin jäsenien jäsenmaksu viivästyy, eikä täten tarkkaa lukua jäsenistä saada.

Näkyvin osa liiton toimintaa on vuotuisten Ylioppilasteatterifestivaalien järjestäminen, jossa jäseneteattereiden osaaminen pääsee esille. Vuosittain liiton ja yhden sen jäseneteattereista yhteistyönä järjestettäviin festivaaleihin osallistuu yleensä noin 200—300 harrastajaa. Tästä luvusta voitaneen saada jonkinlaista osviittaa liiton jäsenien todellisesta aktiivien lukumäärästä kulloisenakin teatterin toimintakautena. Jos vastausprosentti lasketaan kolmensadan harrastajanäyttelijän mukaan, niin luku on tällöin 47 %.

Otimme tutkimusaineistoon mukaan kaikki kyselyyn vastanneet, vaikka olisi käynyt ilmi, että vastaaja on esimerkiksi jo entinen teatterin jäsen tai että hän toimii teatterissa lähinnä muissa tehtävissä kuin näyttelijänä. Uskoimme kaikkien vastanneiden pystyvän teatteria harrastaneena ja esiintymiseen tottuneena sekä käsittelemään kysytyjä asioita että vastaamaan niihin aidosti.

Kyselyyn vastanneista (N=140) miehiä oli 39,3 % (55) ja naisia 60,7 % (85). Tämä sukupuolijakauma kuvanee harrastajien sukupuolijakaumaa myös kentällä, sillä aiemmissa suomalaisia harrastajateatterilaisia koskevissa tutkimuksissa aineistojen sukupuolijakaumat ovat olleet hyvin samansuuntaisia (Sinivuori 2002, 92). Miesten osuus vastaajista on tosin kohtalaisen suuri verrattuna alan aiempaan tutkimukseen, joissa miehiä on ollut jopa reilusti alle 30 %.

Kyselyyn vastaajat olivat iältään 16—45 -vuotiaita. Suurin osa, 21 henkilöä (15 %) vastaajista, oli iältään 24-vuotiaita. Vastaajien keskimääräinen ikä oli noin 24,4 vuotta. Teatteriharrastuksen keston ääripäät sijoittuivat melko kauaksi toisistaan, harrastuksen pituus vaihteli välillä 0—33 vuotta. Keskimääräinen harrastuksen kesto oli vastaajien parissa 6,4 vuotta. Aineiston moodi harrastuksen keston suhteen oli 5 vuotta.

5.2 Tutkimuksen toteuttaminen

Liiton hallituksen jäseniä lähestyttiin ensin sähköpostitse. Tiedustelimme liiton suhtautumista tutkimuksen tekemiseen sekä kysyimme, onko sen toiminnasta tai jäsenistä tehty aiempaa tutkimusta ja jos on, niin millaista. Varsinaista harrastajaa ja harrastamista koskevia tutkimuksia ei tiettävästi ole liiton kanssa tehty aiemmin yhteistyönä, vaan tutkimukset ovat liittyneet muihin teatteritoiminnan osaluoksiin [ks. esim. Henna Järvelän pro gradu –työ ”Ylioppilasteattereiden ohjelmiston rakenne ja muodostuminen näytäntökaudella 1999-2000” (Joensuun yliopisto, 2002)].

Tutkimussuunnitelmamme sai liitossa positiivisen vastaanoton, joten päätimme jatkaa yhteistyötä. Tämän jälkeen laadimme kyselylomakkeen eli esiintymistarpeen mittarin, joka laitettiin verkkoon tutkijoiden kotisivulle. Lisäksi liiton kotisivuille saatiin linkki, jonka kautta tutkimukseen pystyi osallistumaan. Ilmoitimme kyselystä niillä sähköpostilistoilla ja niihin sähköpostiosoitteisiin, jotka löysimme liiton sivuilta tai muualta Internetistä hakupalvelimien kautta.

5.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksemme valitsimme suunnitelmallisen kyselytutkimuksen, survey-tutkimuksen. Päädyimme menetelmään, koska tarkoituksena on selvittää esihaastattelumme perusteella muodostettuja olettamuksia. Niiden selvittäminen on luotettavinta ison otoksen avulla, joka on helpoiten saatavissa kyselylomaketta käyttämällä. Tutkimusaineisto on kerätty standardoidulla kyselylomakkeella, joka toteutettiin web-lomakkeen muodossa. Kysymykset ovat pääasiassa väittämiä, joiden vastausvaihtoehdot perustuvat 5-portaiseen Likertin asteikkoon. Kysely sisälsi täsmällisiä tosiasiakysymyksiä kuten taustatiedot, ikä, sukupuoli ja harrastuksen kesto. Kyselyn lopussa oli myös yksi laajahko avoin kysymys (ks. liite 1).

Avoimella kysymyksellä halusimme antaa tutkittaville mahdollisuuden tuoda omin sanoin esille näkemyksiään tutkittavaan asiaan.

Laadimme kysymykset vuosi sitten tekemämme esihaastattelun tuloksiin peilaten. Esihaastattelun keskeisimmistä tuloksista ja yksittäisistä haastatteluvastauksista johdettiin väittämiä, jotka liittyivät ryhmään ja sosiaaliseen tukeen, minuuteen ja suoremmin esiintymistarpeeseen. Vastaajan kuului vastata väittämiin joko “täysin samaa mieltä“, melko samaa mieltä“, “melko eri mieltä“, “täysin eri mieltä“ tai “en osaa sanoa“. Aluksi kuitenkin muodostimme avoimista kysymyksistä koostuneen kyselylomakkeen. Esitettävämme kyselyn parilla teatterinharrastajalla arvioimme, etteivät avoimet kysymykset tulisi toimimaan haluamallamme tavalla. Avoimet kysymykset koettiin liian laajoina ja henkilökohtaisina sähköpostilla kyseltäväksi ja epäilimme, että emme saisi kattavia vastauksia. Meillä ei myöskään tutkijoina ollut Internetissä toteutettavassa kyselyssä mahdollista olla paikallaan päällä motivoimassa vastaajia. Monivalintakysymykset olivat pitkään menetelmää pohdittuamme luonnollinen jatkumo esihaastattelumme jatkeeksi.

Laatimallamme mittarilla pyrimme selvittämään vastaajien sosiaalisia suhteita ja käyttäytymisen syitä sekä saamaan selville vastaajien mielipiteitä, arvoja ja asenteita tutkittavana olevaan ilmiöön. Koska tahdoimme perusjoukosta edustavamman vastausprosentin, oli mielestämme kyselylomake monivalintakysymyksiä käyttäen varteenotettavin vaihtoehto tämän laajuisen tutkimustyön puitteissa.

Web-pohjaiseen kyselyyn oli vastaajien runsaasta määrästä päätellen helppo vastata. Yritimme kysymyksissä välttää monitulkintaisuuden mahdollisuutta, kaksoismerkityksiä. Pyrimme selvyyteen ja lyhyisiin, ytimekkäisiin väittämiin. Halusimme tehdä lomakkeesta mahdollisimman selkeän esimerkiksi karsimalla väittämistä puheviestinnälliset asiat erit.

Suurehko aineisto oli myös helposti muunnettavissa tilastolliseen muotoon ja edelleen analysoitavaksi. Avoin kysymys kyselyn lopussa tuki aiemmin esitettyjä kysymyksiä kokonaisuudessaan sekä antoi vastaajille tilaisuuden tuoda esille tärkeänä pitämiään seikkoja. Kyselyyn osallistuneista 87 % vastasi avoimeen kysymykseen.

5.4 Tutkimusaineiston käsittely ja analysointi

Vastaukset ohjautuivat automaattisesti tutkijoiden yhteiseen sähköpostiosoitteeseen. Lähettäjien henkilötiedot eivät tulleet missään vaiheessa ilmi. Web-kysely oli nopea tapa saada aineisto tutkimuskäyttöön.

Kyselylomakkeet numeroitiin saapumisjärjestyksessä. Tutkimusaineiston analysointi jaettiin kahteen osaan. Päätimme käsitellä laadullisen ja määrällisen aineiston ensin omina kokonaisuuksinaan ja tarkastella aineistoja yhteisesti vasta myöhemmässä vaiheessa.

5.4.1 Määrällinen aineisto

Vastausajan päätyttyä kvantitatiivisen aineiston käsittely aloitettiin koodaamalla vastaukset tilastollisesti käsiteltävään muotoon SPSS -tilasto-ohjelmaan. Syötetty aineisto käytiin vielä uudestaan läpi mahdollisten syöttövirheiden takia. Sen jälkeen aineistosta selvitettiin taustakysymysten osuus ja erotettiin kyselylomakkeen avoimen kysymyksen vastaukset omaksi kokonaisuudekseen, jonka tulokset esitetään seuraavassa luvussa. Käänteiset mielipideväittämät (8, 10, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 26, 27, 30, 36, 37) koodattiin uudelleen muuhun aineistoon sopivaksi. Lisäksi aineistosta poistettiin vastausvaihtoehto 5, eli ”en osaa sanoa”, tulosten laskennallisen käsittelyn ja tulkinnan helpottamiseksi. Arvon 5 ottaminen mukaan analyysiprosessiin olisi vääristänyt merkittävästi esimerkiksi keskilukujen antama informaatiota.

Jäljelle jääneet 36 viisiportaista mielipideväittämää päätettiin faktoroida aineiston käsittelyn helpottamiseksi. Faktorianalyysimme on luonteeltaan eksploratiivinen. Faktorianalyysiä käytetään sellaisten muuttujien korrelaatorakenteen analysointiin, joita ei voida suoraan havaita. Faktorianalyysin ideana onkin löytää muuttujajoukosta piileviä yhdenmukaisuuksia, joista uudet faktorit muodostuvat. Faktorit

ovat oikeastaan kokonaisuuksia, joiden olemassaolo voidaan päätellä vain välillisesti sen osien, eli tässä tapauksessa muuttujien kautta.

Tämän jälkeen tuloksia tarkasteltiin saatujen uusien faktoreiden avulla. On olemassa useita kriteerejä siitä, mitkä faktorit on syytä ottaa mukaan jatkokäsittelyyn. On muun muassa esitetty, että faktorin selitysosuus aineiston varianssista pitäisi olla vähintään viiden prosentin luokkaa. Painoarvoa on annettu yleisesti myös sisällöllisille seikoille. Useasti määritellään, että faktorin tulkittavuuden pitäisi olla tärkein mukaanoton kriteeri (Karma & Komulainen 1984, 46). Faktoreiden nimeäminen on tärkeä osa-alue jatkoanalyysia aloitettaessa. Kun faktoreita yritetään tulkita, käytetään tulkinnassa usein niitä muuttujia, jotka latautuvat voimakkaasti kyseiselle faktorille.

Faktorianalyysin tuloksia käytettiin tutkimuksessa ikään kuin esianalyysina, jonka tuloksia lähdettiin edelleen käsittelemään. Faktorianalyysia ei koskaan pitäisikään pitää sellaisenaan tutkimustuloksena, mikä on ollut faktorianalyysin voimakkaan kritiikin aihe (Sänkiaho 1986, 29). Saatua faktorimallia tulisi aina käsitellä edelleen ilmiön tarkemman ymmärryksen saavuttamiseksi.

Tässä tutkimuksessa faktorianalyysin tuloksia on käsitelty edelleen muodostamalla faktoreista summamuuttujat. Summamuuttujat muodostettiin laskemalla yhteen useiden erillisten, mutta samaa ilmiötä mittaavien muuttujien arvot. Menetelmä on käyttökelpoinen juuri faktorianalyysin jatkokäsittelyssä, sillä summamuuttujia käytetään usein asenneväittämiä sisältävissä kyselytutkimuksissa. Summamuuttujien avulla vastaajien asenteista saadaan tiivistetty kuva.

Summamuuttujat ovat syntyneet faktorianalyysin tuloksena. Nimet ovat samat kuin faktoreidenkin. Aineiston jatkokäsittely tehtiin summapistemäärien keskilukujen ja hajontalukujen avulla. Tässä kohden on olennaista, että käänteiset muuttujat on koodattu uudelleen, sillä summamuuttujien on kuvattava jokaisen muuttujan osalta samansuuntaisesti mitattavaa asiaa. Vastaajille laskettiin kullekin faktorille pistemäärät ja niiden keskiarvot. Näiden avulla pystyttiin tiivistetysti kuva-

maan, miten vastaajien asenteet asettuvat summamuuttujilla. Sen jälkeen keskiarvoja tarkasteltiin hyväksikäyttäen taustamuuttujien ja uusien summamuuttujien suhteita sekä niiden tilastollista merkitsevyytensä.

5.4.2 Laadullinen aineisto

Avoimien kysymysten vastaukset koottiin omaksi tekstitiedostokseen. Laadullinen aineisto päätettiin analysoida induktiivisesti eli aineistolähtöisesti vastauksista nousseiden sisällöllisten kokonaisuuksien mukaan. Tarkoituksena oli päästä käsiksi vastaajien subjektiiviseen todellisuuteen eli siihen, miten he jäsentävät maailmaa ja millaisia merkityksiä he tutkittavalle ilmiölle antavat.

Laadullisen aineiston analyysi aloitettiin lukemalla vastaukset useaan kertaan. Lukukertojen aikana teimme aineistosta alustavia muistiinpanoja ja pyrimme löytämään vastauksista yhteneväisyyksiä ja mielenkiintoisia yksittäisiä huomioita. Aloimme siis etsiä aineistosta tutkimusongelman kannalta olennaisia teemoja. Seuraavaksi aloitimme vastauksien tyypittelyn, jonka tarkoituksena oli tiivistää aineistosta saatavaa informaatiota. Myös poikkeukselliset havainnot otettiin huomioon.

Avoimessa kysymyksessä vastaajia pyydettiin kertomaan omin sanoin niistä tekijöistä, joiden vuoksi he esiintyvät. Avoimen vastauksen kautta haluttiin antaa tutkittaville mahdollisuus tuoda esille sellaisia esiintymistarpeeseen vaikuttavia seikkoja, joita ei mahdollisesti käsitelty lomakkeen muissa kysymyksissä. Lisäksi avoimen kysymyksen tarkoitus oli antaa mahdollisuus syventää vastauksia ja kertoa tarkemmin asiaan liittyvistä tuntemuksista ja ajatuksista. Laadullisen ja määrällisen aineiston tarkoituksena on tässä tutkimuksessa täydentää toisiaan, johtaa syvempään ymmärrykseen ilmiöstä.

Avoimen kysymyksen vastauksia lainataan tässä niiden alkuperäisessä kieliasuunsa, mutta lukemisen helpottamiseksi osaan vastauksista on tehty pieniä oikein-

kirjoituskorjauksia, kuten sananvälien tai yksittäisten puuttuvien kirjaimien lisäämistä. Sisältö on kuitenkin analyysin kohteena kirjoitusasun sijaan, joten näillä toimilla ei ole vaikutusta tuloksiin ja tulkintaan. Vastauksen perässä on ilmoitettu vastaajan numero sulkeissa ja vastauksesta raportoinnissa jätetyt osiot on osoitettu merkinnällä [- -].

5.5 Mittarin reliabiliteetin arviointi

Tutkimuksen reliabiliteettia tarkasteltiin kvantitatiivisen aineiston osalta Cronbachin alfa-kertoimen avulla, joka perustuu väittämien väliseen korrelaatioon. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tässä mittarin sisäisen konsistenssin arviointia. Tutkimuksen stabiliteettia ei ollut tässä tapauksessa syytä tai mahdollisuuksiakaan arvioida. Cronbachin alfa-kertoimen käyttöön päädyttiin, koska tämä tunnusluku on laajalti hyväksytty kvantitatiivisen tutkimuksen reliabiliteetin arviointikriteeriksi, vaikka kritiikkiäkin on esitetty. On esimerkiksi mahdollista luoda kokoelma väittämiä, joka sisältää täysin eri asioita mittaavia, mutta keskenään voimakkaasti korreloivia muuttujia. Toisaalta saman ilmiön osa-alueita mittaavat muuttujat eivät aina välttämättä korreloi keskenään, mutta niitä on kuitenkin syytä tarkastella yhdessä. (MOTV 2002.)

Cronbachin alfa-kerroin lasketaan muuttujien välisten keskimääräisten korrelaatioiden ja väittämien lukumäärän perusteella (MOTV 2002). Cronbachin alfa-kerroin otettiin SPSS-ohjelman avulla kaikista Likertin-asteikollisista väittämistä yhtenä kokonaisuutena. Reliabiliteetti laskettiin näin koko esiintymistarpeen mittarin osalta. Lisäksi reliabiliteettia arvioidaan myös saatujen faktoreiden sisällä. Alfa-kerroin voi saada korkeimmaksi arvokseen ykkösen. Mittarin luotettavuutta pidetään sitä korkeampana, mitä lähempänä ykköstä Cronbachin alfa-kerroin on.

Mitä korkeampi reliabiliteetti mittarilla on, sitä vähemmän siihen ovat voineet vaikuttaa satunnaisvirheet ja olosuhteet.

Tutkimuksen asenneväittämien reliabiliteetin arviointi toteutettiin laskemalla Cronbachin alfa-kerroin väittämistä 5-40. Alfa-kertoimeksi saadaan tältä osin .6214. Arvoa voidaan pitää keskinkertaisena, ei kuitenkaan vielä kovin korkeana. Kokonaisuudessaan tämän tutkimuksen esiintymistarpeen mittarin reliabiliteetti arvioidaan kohtalaisen reliabeliksi. Tulosten yleistettävyyden suhteen on kuitenkin syytä olla varovainen reliabiliteetin jäädessä nyt saavutetulle tasolle.

1. ESIINTYMISTARVE	.7255
2. HUOMIONKIIPEYS	.6099
3. UJOUS	.6715
4. ESIINTYMISEN MIELEKKYYS	.6201
5. SOSIAALINEN TUKE	.5009
6. MINÄ	.4996

KUVIO 2. Faktoreiden reliabiliteetit Cronbachin alfa-kertoimen mukaan.

Faktoreiden osalta ensimmäisen eli esiintymistarpeen faktorin reliabiliteetti on korkein. Melko lähelle yltää myös ujuden faktori. Sosiaalisen tuen ja minän faktorit jäävät jonkin verran alhaisemmaksi reliabiliteetiltaan. Faktoreiden reliabelisuus on tyydyttävä, ja koetaan tämän tutkielman osalta riittäväksi. On kuitenkin aihetta pohtia, mistä reliabiliteetin alhaisuus johtuu. Olisiko mittarin tarkemmalla esitestaamisella kyetty kohentamaan reliabiliteettilukuja, saamaan kyselylomakkeen väittämiä yhteneväisemmiksi?

Mittarin validiteetilla tarkoitetaan mittarin pätevyyttä mitata juuri sitä, mitä on haluttu. Validiteetti voidaan jakaa eri osa-alueisiin. Voidaan arvioida esimerkiksi

koko tutkimusta tai sen osia erikseen, sisällöllistä validiteettia, rakennevaliditeettia tai prosessivaliditeettia. Muitakin tapoja validiteetin arvioimiseksi on olemassa. Niistä löytyy kirjallisuudesta runsaasti tietoa (ks. esim. Alkula ym. 1995, 91—92; Nummenmaa ym. 1997, 203—204).

Tässä tutkimuksessa yhtenä validiteetin kuvaajana voidaan pitää sitä, että laadullista aineistoa lukuun ottamatta aineistossa ei ollut lainkaan vastaamatta jätettyjä kohtia. Toisena validiteetin osoituksena pidämme vastaajien innokkuutta vastata myös avoimeen kysymykseen sekä runsaslukuisesti että laadukkaasti. Avoimista vastauksista löytyi kauttaaltaan syvällistä pohdintaa. Vastauksissa oli myös merkkejä hedelmällisestä itsereflektoinnista.

Likertin asteikkolisissa tutkimuksissa on kuitenkin aina huomioitava, että annetut vastausvaihtoehdot eivät tarkoita kaikille vastaajille täsmälleen samaa asiaa, mikä aiheuttaa osaltaan vaikeuksia validiteetin arvioimiselle. Avoimella vastauksella on haluttu poistaa tätä pulmaa. Samoin on mahdollista, että kysymyksissä on ollut kohtia, jotka tutkittavat ovat ajatelleet eri tavoin kuin tutkijat. Emme kuitenkaan usko, että avoimeen kysymykseen olisi vastattu vastaavalla innokkuudella, mikäli tutkimuksen alkuosio olisi tuntunut vastaajista hankalalta.

6 TULOKSET

6.1 Kvantitatiivinen aineisto

Tutkimusaineistolle tehdyn faktorianalyysin tuloksena alkuperäiset muuttujat saatiin jaoteltua helpommin käsiteltävään kuuteen uuteen muuttujaluokkaan. Analyysin pohjana päätettiin pitää faktorimallia, jonka ominaisarvo olisi yli yhden, sillä sen alle menevä ominaisarvo olisi saattanut olla merkki satunnaisvaihtelusta (Sänkiahö 1986, 15). Kuuden faktorin malli oli ensimmäinen, jonka ominaisarvo oli yli yhden. Myös viiden faktorin mallia tarkasteltiin, mutta sitä leimasi kauttaaltaan monien muuttujien latautuminen lähes yhtä voimakkaana useille faktoreille. Viiden faktorin analyysi ei siis ollut muuttujien latausten osalta kovin selkeä. Näin päädyttiin kuuden faktorin malliin, joka oli sekä sisällöllisesti että latauksiltaan mielekkäämpi jatkoanalyysijä varten.

Osa muuttujista latautui faktoreilla alle .30, mitä usein pidetään rajana muuttujan huomioimiselle analyysissä. Koska tällaiset sekamuuttujat eivät kuitenkaan latautuneet muilla faktorilla yhtä selkeinä, ja ovat sisällöllisesti faktoreihinsa sopivia, päätettiin nämäkin muuttujat pitää analyysissä mukana. Myös reliabiliteettilaskelmissa (Cronbachin alfa-kerroin) sekamuuttujien korrelaatiot faktoreillaan olivat sen verran korkeita, että ne oli hyödyllistä säilyttää mukana analyysissä.

Faktorianalyysiin ei sisällytetty kyselylomakkeen taustamuuttujia selvittäviä kysymyksiä 1—5 (ks. liite 1), eikä myöskään avoimeen kysymykseen saatuja vastauksia. Näin muodostuneet uudet muuttujat nimettiin sisällöllisin perustein 1) esiintymistarpeen, 2) huomionkipeyden, 3) ujuden, 4) esiintymisen mielekkyyden, 5) sosiaalisen tuen ja 6) minän faktoreiksi (ks. liite 2). Faktoroinnissa käytettiin vinokulmaista rotaatiota (Oblimin), joka sallii faktoreiden keskinäisen korrelaation. Valitulla rotaatiomenetelmällä ei kuitenkaan liene kovin suurta eroa perin-

teiseen suorakulmaiseen Varimax -rotaatioon verrattuna, sillä faktorit korreloivat keskenään hyvin heikosti (-.005 – -.191). Keskinäinen korrelaatio hyväksyttiin, ja näin päätettiin pitäytyä Oblimin -rotaatiossa.

Faktoreista muodostettiin summamuuttujat, joiden reliabiliteettia mitattiin Cronbachin alfa-kertoimen avulla (ks. liite 3). Yleisesti voidaan sanoa faktoreiden reliabiliteettien olevan kohtuullisia (minimi .4996 – maksimi .7255). Kuuden summamuuttujan faktorimalli selittää 37.5 % koko aineiston varianssista, mitä voidaan pitää tyydyttävänä. Faktori 1 selittää aineiston varianssista eniten (10,0 %) ja faktori 6 vähiten (3,1 %). Toinen faktori selittää vaihtelusta 8,1 %, kolmas 7,3 %, neljäs 4,8 % ja viides faktori 4,1%.

Faktorianalyysin kuvaus tehdään osioihin kuuluvien väittämien faktorilatausten kautta. Lataukset voivat saada arvoja -1 ja 1 välillä. Latauksen suuruus kertoo missä määrin faktori pystyy selittämään muuttujan vaihtelua. Mitä lähemmäksi yhtä (1) muuttujan lataus nousee, sitä vahvemmin se latautuu faktorilla. Siis mitä korkeampi lataus, sitä korkeampi on selittävyysaste muuttujan vaihtelusta. Negatiivinen lataus kertoo erotuksena positiiviseen lataukseen sen, että muuttujan arvot korreloivat negatiivisesti faktorin arvojen kanssa. (MOTV 2002.)

6.1.1 Esiintymistarve

Ensimmäisellä faktorilla latautuivat voimakkaimmin seuraavat väittämät:

Nro.	Muuttuja	Lataus
9	Aion ammattinäyttelijäksi	.73
12	Minulla on tarve esiintyä aika ajoin	.62
40	Näyttelemällä saan toteuttaa itseäni parhaiten	.57
34	Tahdon esiintymällä tuoda esille omaa osaamistani	.53
19	Muut teatterissa toimivat ovat samanhenkisiä kuin minä	.46
24	Vapaa-aikani kuluu usein teatterin parissa	.45
7	Minulle on tärkeää että saan ihmiset hyväälle tuulelle	.38

Ensimmäisellä faktorilla voimakkaimmin latautuivat muuttujat, jotka mittaavat esiintymisen tietynlaista pitkäjänteisyyttä, kuten harrastuksen tavoitteellisuutta ja sitä, miten esiintymistarve ilmenee. Faktorilla latautuivat selkeästi myös väittämät, jotka mittaavat esiintymisen funktioita eli esimerkiksi itsensä toteuttamista esiintymällä. Nimesimme ensimmäisen faktorin *esiintymistarpeen faktoriksi*. Faktorin nimeäminen on kuitenkin kyseenalaistettavissa. Voidaanko väittämä seitsemän, eli se kokeeko vastaaja tärkeäksi ihmisten saamisen hyvälle tuulelle, tulkita selkeästi liittyväksi esiintymistarpeeseen? Väittämä latautuukin faktorille heikoimmin.

6.1.2 Huomionkipeys

Toiselle eli huomionkipeyden faktorille latautuivat puolestaan väittämät:

Nro	Muuttuja	Lataus
26	Turhaudun sellaisissa arkipäivän tilanteissa, joissa en ole huomion kohteena	.65
15	Siedän huonosti negatiivista palautetta	.59
21	Olen huomionkipeä	.56
31	Nautin ollessani huomion keskipisteenä	.55
38	Haluan käyttää itseäni taiteen luomisen välineenä	.45
13	Otan mielelläni vastaan palautetta näyttelästäni	.41

Toista faktoria leimaa selkeästi huomion kohteena olemista mittaavat väittämät. Faktorille on latautunut voimakkaasti sekä negatiivisen palautteen sietokykyä mittaava osio että hieman heikommin latautunut palautteen vastaanottamista mittaava osio. Väittämä 38 voidaan ajatella sekamuuttujaksi, sillä se latautui heikosti myös faktoreille 1 ja 5. Lataus faktorille 2 on kuitenkin sen verran korkeampi, että se päätettiin pitää mukana analyysissä juuri tällä paikalla. Myös palaute voidaan käsitellä huomion kohteena olemisen osa-alueeksi, joten faktori tulkittiin *huomionkipeyden faktoriksi*.

6.1.3 Ujous

Kolmas faktori oli sisällöltään helpoin tulkita. Myös lataukset olivat selkeitä.

Nro	Muuttuja	Lataus
18	Teatteriharrastus on minulle keino päästä ujoudestani	.75
10	Olen ujo	.72
8	Olen arka sosiaalisissa tilanteissa	.60
25	Teatteriharrastus on muuttanut minua sosiaalisemmaksi	-.30

Kaikki faktorille latautuvat väittämät mittaavat selkeästi kahta tekijää, ujoutta ja sosiaalisissa tilanteissa toimimista. Voimakkaimmin kolmannelle faktorille latautuivat nimenomaisesti ujoutta koskevat osiot. Lataukset ovat väittämää 25 lukuun ottamatta myös melko selkeitä, joten faktori nimettiin jokseenkin selkeänä yksiselitteisesti *ujouden faktoriksi*.

6.1.4 Esiintymisen mielekkyys

Neljännelle faktorille latautuivat seuraavat muuttujat:

Nro	Muuttuja	Lataus
6	Esiinnyn mielelläni muuallakin kuin näyttämöllä	.60
23	Jännitän yleensä esiintymistä	.52
22	Esiintymishalukkuuteni rajoittuu teatteriharrastukseen	.52
5	Olen ollut kiinnostunut esiintymisestä lapsesta saakka	.50
29	Ryhmän tuki on tärkeää teatteriharrastuksessani	-.34
36	Epäonnistuminen näyttämöllä on ahdistavaa	.31

Faktorin voimakkaimmat lataukset saaneet väittämät kuvaavat selkeästi vastaajien halukkuutta esiintyä vain teatterin piirissä tai myös muualla. Voidaan siis ajatella,

että kyseessä on halukkuus esiintyä ylipäänsä. Tällä faktorilla hieman heikommin latautuivat muuttujat puolestaan kuvaavat sitä, milloin esiintyminen on mielekäs-
tä. Faktori nimettiin *esiintymisen mielekkyyden faktoriksi*.

6.1.5 Sosiaalinen tuki

Viides faktori on latauksiltaan selkeästi hajanaisin ja tulkinnaltaankin vaikein. Mukana on myös yksi sekamuuttujaksi luokiteltava väite. Viidennelle faktorille latautuivat selkeimmin väittämät:

Nro	Muuttuja	Lataus
39	Muu teatteriryhmä on kannustava minua kohtaan	-.68
33	Muun ryhmän onnistuminen vaikuttaa myönteisesti omaan näyttelemiseeni	-.59
14	Palaute auttaa kehittymään näyttelijänä	-.43
37	Haen esiintymällä ihmisten hyväksyntää	-.40
32	Pidän satunnaisia epäonnistumisia näyttämöllä luonnollisina	-.33
35	Esiintyminen on mielekästä jos toimimme ryhmänä hyvin	-.25
11	Löydän eri rooleissa jotain uutta itsestäni	-.22
17	Olen itse itseni pahin kriitikko	.22

Voimakkaimmin tälle faktorille latautuivat muuttujat kuvaavat muun ryhmän merkitystä näyttelijälle. Myös muita väittämiä kuvaa ryhmän ja sen toiminnan merkitys näyttelijän kokemuksille itsestään ja toiminnastaan. Kannustus, onnistuminen, palaute ja hyväksyntä ovat avainsanoja, jotka johdimme kokonaisuuteen nimeltä sosiaalinen tuki. Väittämä 11 latautui lähes yhtä paljon faktorille 1, mutta sisällöltään se kuitenkin sopi paremmin nykyiselle faktorille, joten se otettiin mukaan tällaisenaan. Viides faktori nimettiin *sosiaalisen tuen faktoriksi*.

6.1.6 Minän vahvistaminen

Kuudennelle faktorille latautuivat seuraavat väittämät:

Nro	Muuttuja	Lataus
27	Tahdon parantaa itsetuntoani teatteriharrastuksen avulla	.57
20	Pelkään vuorosanojen unohtamista	.42
16	Näyttelemiseeni kohdistuvalla palautteella ei ole merkitystä	-.35
28	Saan näyttelemällä kokea sellaisia tunteita, joita en käsittele elämässäni muulla tavoin	-.35
30	Uskon, että esiintymispelon voittaminen on yleensä esiintymishalun suurin syy	.31

Kuudennen faktorin osiot kuvaavat näyttelemisen ja yksilön oman isen, minän välisiä suhteita. Tällaisia ovat itsetunto, palautteen vastaanottokyky ja -halu, eri tunteiden kokeminen ja esiintymispelko sekä sen voittaminen. Väittämät sisältävät merkityksiä, jotka viittaavat esiintymisen ja näyttelemisen minää kehittäviin ja vahvistaviin vaikutuksiin. Väittämä 28 tulkittiin sekamuuttujaksi, sillä se latautui lähes yhtä voimakkaana faktorille 1. Pidimme sen kuitenkin mukana sisällöllisin perustein nykyisellä faktorillaan. Faktori nimettiin *minän vahvistamisen faktoriksi*.

6.1.7 Vastajien asenteiden kuvaus summamuuttujilla

Seuraavassa tarkastellaan keskiarvojen ja hajontalukujen avulla vastaajien sijoitumista kaikilla uusilla faktoreilla eli summamuuttujilla. Kyselylomakkeessa olleet vastausvaihtoehdot tutkimuksen mielipideväittämiin koodattiin tilastollisesti käsiteltäviksi välille 1—4. Vastauksille lasketut pisteet on saatiin samaa asteikkoa hyväksikäyttäen. Numerokoodi tarkoittaa samalla siis vastaukselle annettavaa pistemäärää. Numerokoodit vastaavat seuraavia vastausvaihtoehtoja.

- 1 = Täysin samaa mieltä
- 2 = Melko samaa mieltä
- 3 = Melko eri mieltä
- 4 = Täysin eri mieltä

Nyt jokaisen summamuuttujan osalta laskettiin sen saama alimpien pisteiden keskiarvo, ylimpien pisteiden keskiarvo sekä koko summamuuttujan saama keskiarvo. Ylä- ja ala-arvojen suhteen voidaan tarkastella mille kohtaa ääripäät sijoittuvat, kun skaala on välillä 1–4. Keskiarvosta (mean) puolestaan nähdään mihin suuntaan vastaajien asenteet kullakin summamuuttujalla kallistuvat, kun lähelle ykköistä sijoittuvat arvot tulkitaan myötämielisiksi ja lähelle neljää kielteisemmiksi. Hajonta puolestaan kertoo kuinka lähelle keskiarvoa suurin osa vastauksista sijoittuu. Mitä pienempi hajonta, sen lähemmäksi keskiarvoa suurin osa vastauksista sijoittuu. Suurempi hajonta puolestaan kuvaa vastausten laajempaa hajontaa keskiarvosta kauemmaksi.

1 = myönteinen	2,5 = neutraali	4 = kielteinen
----------------	-----------------	----------------

KUVIO 3. Keskilukujen tulkinnat summamuuttujilla

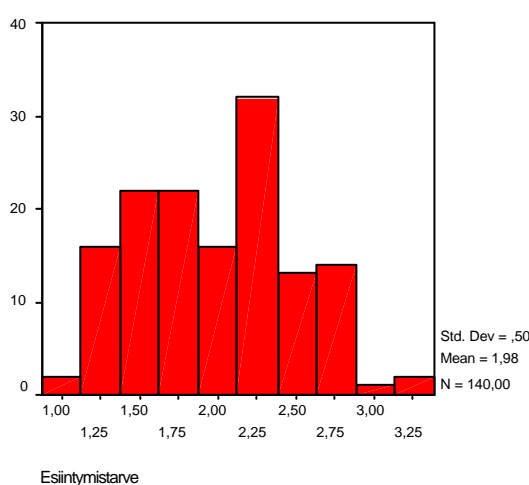
Käsitlemme summamuuttujia arvioimalla niiden pienempiä arvoja saavan ääripään summamuuttujalle myönteiseksi eli samanmieliseksi, suurempia arvoja saavan ääripään puolestaan negatiiviseksi eli summamuuttujalle erimieliseksi. Vastaajien asenteiden neutraalisuutta summamuuttujalla ilmaisee keskiarvo, joka sijoittuu lähelle kahta ja puolta (2,5). Nyt saaduista luvuista pystytään arvioimaan vastaajien samanmielisyyttä tarkastelemalla mitä arvoja ääripäät saavat ja millainen on vastauksien hajonta. Summamuuttujia tarkastellaan tarkemman tiedon saamiseksi myös yksittäisten väittämien kautta, erityisesti sellaisten, jotka luonnehtivat parhaiten kutakin summamuuttujaa. Seuraavassa esitetään kootusti aineiston keskiarvot ja hajontatiedot summamuuttujittain. Keskiarvot on pyöristetty

kolmeen desimaaliin, joka kertoo tiivistetysti olennaisen tiedon. N on jokaisella muuttujalla 140.

	Min.	Max.	Ka.	Hajonta
Esiintymistarve	1.00	3.14	1.98	.50
Huomionkipeys	1.17	3.67	2.14	.43
Ujous	1.00	4.00	2.25	.68
Esiintymisen niel.	1.17	3.50	2.48	.47
Sosiaalinen tuki	1.00	2.63	1.54	.29
Minän vahvistaminen	1.40	3.60	2.64	.52

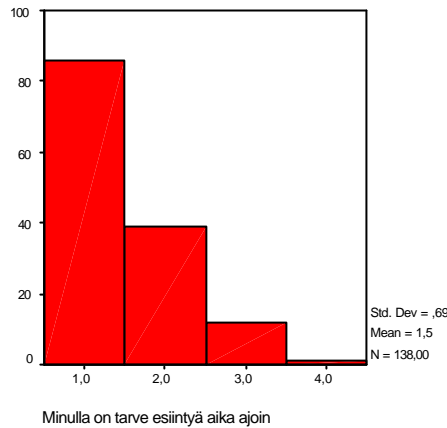
KUVIO 4. Aineiston keski- ja hajontaluvut summamuuttujittain

Esiintymistarpeen summamuuttujan osalta voidaan huomata, että vastaukset kallistuvat selvästi enemmän kohti myönteistä ääripäätä (ka. 1.98), sillä keskiarvo jää melkoisesti neutraaliksi tulkittavasta rajasta. Vastauksien hajonta on aineistossa kohtuullisen suuri (.50). Aineiston minimiarvo on tässä kohden selkeästi ykkösen maksimiarvon jäädessä hieman yli kolmen. Ääripäitä tarkasteltaessa on todettava, että vastaukset ovat selkeästi myönteisiä tällä summamuuttujalla. Erimielisimmät vastaukset asettuvat melko kauaksi suurimmasta mahdollisesta keskiarvosta.

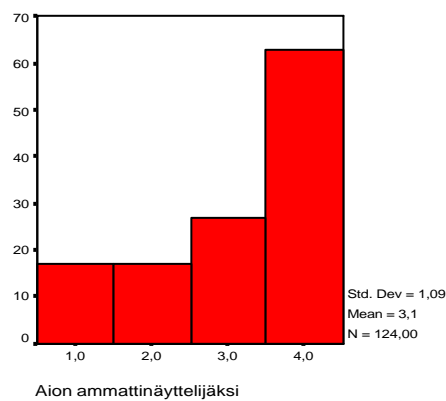
KUVIO 5. Summapistemäärien jakaumat esiintymistarpeen summamuuttujalla

Vastaajien esiintymistarvetta on perusteltua käsitellä myös asiaa suoraan mittavaan väittämän 12 tulosten avulla. Suurin osa, 90,6 % vastaajista, oli täysin tai melko samaa mieltä siitä, että heillä on tarve esiintyä aika ajoin. Väittämän suhteen voidaan katsoa vallinneen melkoinen yksimielisyys. Vain yksi vastaaja oli asiasta täysin eri mieltä. Melko eri mieltä oli vähemmistö vastaajista.

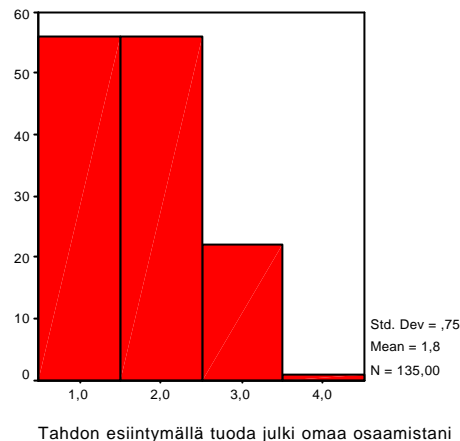
KUVIO 6. Väittämä 12, *Minulla on tarve esiintyä aika ajoin*

Koettua esiintymistarvetta mahdollisesti motivoivaa tekijää mittaa väittämä 9, *Aion ammattinäyttelijäksi*. Vastaajista 13,7 % oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja vastasivat aikovansa ammattinäyttelijöiksi. Samansuuruinen osuus vastaajista oli asiasta melko samaa mieltä. Suurin osa ei kuitenkaan suunnittele näyttelemisestä ammattia.

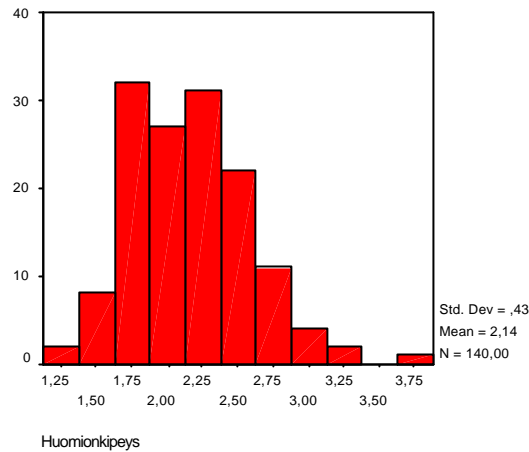
KUVIO 7. Väittämä 9, *Aion ammattinäyttelijäksi*

Toista esiintymistarvetta mahdollisesti motivoivaa tekijää mittaa väittämä 37, *Tahdon esiintymällä tuoda julki omaa osaamistani*. Väittämään suhtauduttiin kokonaisuudessaan melko myönteisesti. Vastaajista 41,5 % oli samaa mieltä siitä, että he haluavat tuoda esiintymällä julki omaa osaamistaan. Saman verran vastajia oli asiasta melko samaa mieltä.

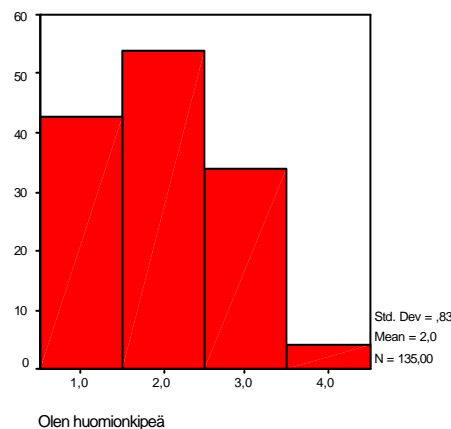
KUVIO 8. Väittämä 37, *Tahdon esiintymällä tuoda julki omaa osaamistani*

Tarkasteltaessa huomionkipeyden summamuuttujaa huomataan, että aineiston keskiarvo nousee yli kahden (2.14), mutta jää vielä jonkin verran neutraalista. Minimiarvo on yli yhden, maksimipisteiden keskiarvo lähes neljä. Suhtautuminen ei ole kovin voimakasta tai sisällä arvolutauksia, mutta asenteet kallistuvat silti myönteiseen päähän. Hajonta huomionkipeyden summamuuttujalla on jälleen melko suuri, vaikkakin huomattava osa vastaajista asettuu melko myönteisen ja neutraalin asennoitumisen välille. Näillä tunnusluvuilla ei voida tehdä vastaajien asenteista huomionkipeyden suhteen kovin merkittäviä päätelmiä. Vaikka keskiarvo kallistuu aavistuksen myönteiseen päähän, niin kokonaisuutena vastaajien asennoitumisesta jää melko neutraali kuva.

KUVIO 9. Summapistemäärien jakaumat huomionkipeyden summamuuttujalla

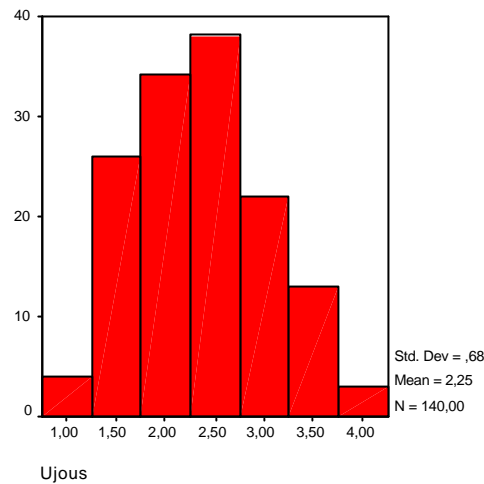
Jos asiaa tarkastellaan yksinomaan summamuuttujalle latautuvan väittämän 21, *Olen huomionkipeä*, perusteella, huomataan että suurin osa, 71,9 % vastaajista ilmoitti olevansa samaa tai melko samaa mieltä väittämän kanssa. Asiaa kysyttiin myös hieman epäsuoremmin väittämässä 31, jolloin jälleen enemmistö eli 69,3 % oli samaa tai melko samaa mieltä siitä, että he nauttivat joukon keskipisteenä olemisesta.

KUVIO 10. Väittämä 21, *Olen huomionkipeä*.

Ujouden summamuuttujalla vastaajien keskiarvo nousee suuremmaksi kuin kaksi, jolloin vastaajien asenteet on tulkittavissa jälleen melko neutraaliksi, mutta kuitenkin jossakin määrin mittarin myönteiseen päähän kallistuvaksi. Ujouden sum-

mamuuttujan kohdalla aineiston vastaukset jakautuvat selkeimmin molemmille ääripäille. Hajontakin on koko aineiston suurin (.68). Ujouden mittarin suhteen aineistossa on havaittavissa selkeää mielipiteiden jakaantumista.

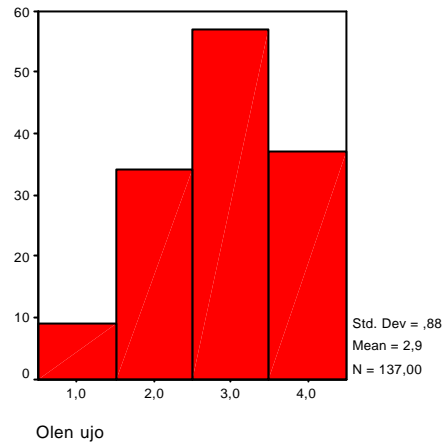

KUVIO 11. Summapiistemäärien jakaumat ujouden summamuuttujalla

Tarkemmin asiaa voidaan pohtia vielä tarkastelemalla yksittäisesti muutamia ujouden summamuuttujalle asettuneita väittämiä. Ne antanevat tarkemman kuvan vastaajien suhtautumisesta ujouteen kuin keskilukuihin rajoittunut tarkastelu. Ujouden summamuuttujalle sijoittuvaa sosiaalisissa tilanteissa toimimista käsittelevää aspektia mittaa esimerkiksi väittämä 8, *Olen arka sosiaalisissa tilanteissa*. 21,3 % vastaajista vastasi olevansa samaa tai melko samaa mieltä siitä, että he ovat arkoja sosiaalisissa tilanteissa. Ääripään vaihtoehtoihin tässä kohden ei oltu juuri vastattu, mutta valtaosa, 51,5 % vastaajista kallistui väittämän suhteen melko erimieliselle kannalle. Vastaavasti väittämässä 25, *Teatteriharrastus on muuttanut minua sosiaalisemmaksi*, vastaajista 39,5 % oli samaa mieltä ja 37,8 % melko samaa mieltä asiasta.

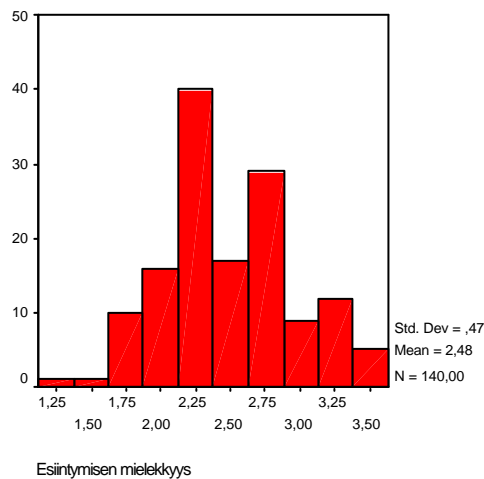
Suoremmin ujouteen suhtautumista puolestaan mittaa väittämä 10, *Olen ujo*. Vastaajista 31,4 % ilmoitti olevansa samaa tai melko samaa mieltä. Suurin osa eli 41,6 % vastaajista puolestaan oli väittämän suhteen melko eri mieltä. Myös täysin eri mieltä väittämän kanssa oli moni vastaaja. Väittämän suhteen on siis havaitta-

vissa kohtalaisen suurta hajontaa. Ääri vaihtoehtokin ovat tuntuneet vastaajista sopivilta.

KUVIO 12. Väittämä 10, *Olen ujo*

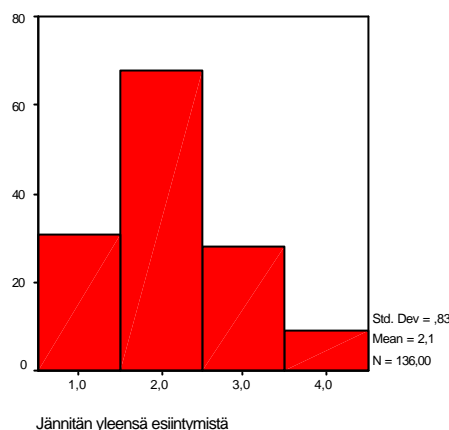
Esiintymisen mielekkyyden summamuuttujalla keskiarvo nousee selkeästi yli kahden (2.48). Tätä tulosta voidaan perustellusti kutsua neutraaliksi asennoitumiseksi summamuuttujalla keskiarvon noustessa lähelle neutraalin rajaa. Esiintymisen mielekkyys saa aineistossa minimiarvokseen hieman yli ykkösen (1.17), mutta maksimiarvo nousee melko korkeaksi (3.50). Hajonta on jälleen kohtalainen (.47). Arvot painottuvat hieman summamuuttujan kielteiseen päähän.

KUVIO 13. Summapistemäärien jakaumat esiintymisen mielekkyyden summamuuttujalla

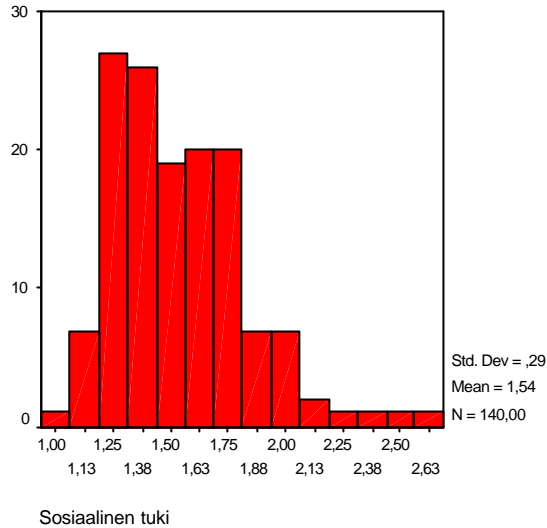
Esiintymisen mielekkyyteen asennoitumista voidaan tarkastella jännittämiseen liittyvän väittämän 23, *Jännitän yleensä esiintymistä*, kautta. Enemmistö eli 72,8 % vastaajista oli samaa tai melko samaa mieltä siitä, että he jännittävät yleensä esiintymistä. Täysin samaa mieltä väittämän kanssa oli 22,8 % vastaajista. Erimielisiä väittämän suhteen oli siis selvä vähemmistö eli 27,2 %.

KUVIO 14. Väittämä 23, *Jännitän yleensä esiintymistä*

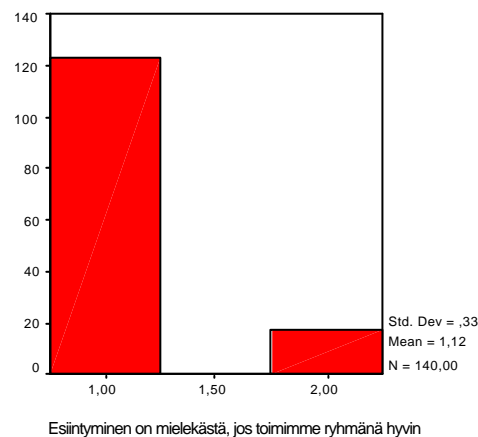
Edelleen esiintymisen mielekkyyteen liittyen vastaajista 24,4 % ilmoitti kokevansa epäonnistumisen näyttämöllä ahdistavaksi väittämässä 36, *Epäonnistuminen näyttämöllä on ahdistavaa*. Ylipäänsä esiintymishalukkuutta mittaava väittämä 6, *Esiinnyn mielelläni muuallakin kuin teatterissa*, sai osakseen myönteistä suhtautumista. Vastaajista 39,6 % kertoi esiintyvänsä mielellään myös muualla kuin näyttämöllä ja 43,2 % vastaajista kertoi olevansa asiasta melko samaa mieltä.

Sosiaalisen tuen summamuuttujalla aineiston keskiarvo osoittaa selkeää myönteisyyttä jäädessään pitkälti alle neutraalin rajan (1.54). Sosiaalisen tuen summamuuttujalla aineiston minimikeskiarvo on myönteinen, tasan 1. Maksimikeskiarvo jää aineiston alhaisimmaksi (2.63), ja samalla melko neutraaliksi. Hajonta (.29) jää pienehköksi. Se on myös merkittävästi aineiston muita summamuuttujia vähäisempää. Tämä kertoo kokonaisuudessaan vastaajien asenteiden huomattavasta yhtenäisyydestä tai samansuuntaisuudesta sosiaalisen tuen suhteen.

KUVIO 15. Summapistemäärien jakaumat sosiaalisen tuen summamuuttujalla

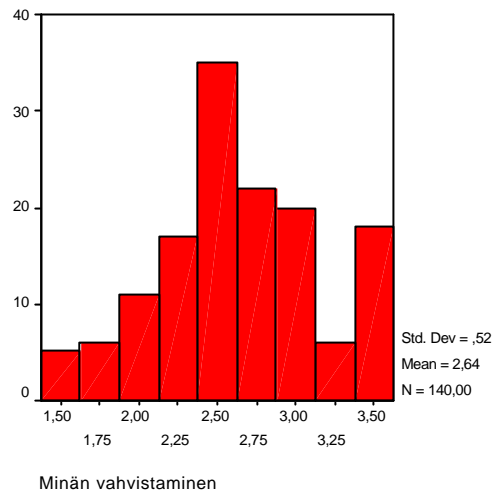
Sosiaalisen tuen merkitystä harrastajateatterilaisille kuvaa osuvasti väittämän 35, *Esiintyminen on mielekästä jos toimimme ryhmänä hyvin*, tulokset. Tämän perusteella voidaan todeta vastaajien olevan melko yksimielisiä siitä, mikä merkitys toimivalla ryhmällä on ylipäänsä harrastuksen mielekkyyteen. Kaikki vastaajat olivat väittämän suhteen joko samaa tai melko samaa mieltä.

KUVIO 16. Väittämä 35, *Esiintyminen on mielekästä jos toimimme ryhmänä hyvin*

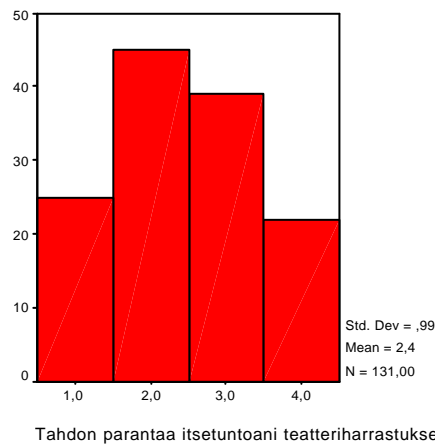
Minän vahvistamisen summamuuttujalla keskiarvo on aineiston korkein (2.64), joskin hajontakin on kohtalaisen suurta (.52). Minän vahvistamisen osalta mini-

miarvo nousee aineiston suurimmaksi (1.40). Myös maksimiarvo (3.60) on huomattavan korkea. Minän vahvistamisen summamuuttujalla on tässä aineistossa selkeästi kielteisin suhtautuminen, vaikka sitä kokonaisuutena voidaankin luonnehtia keskiarvonsa puolesta kohtalaisen neutraaliksi.

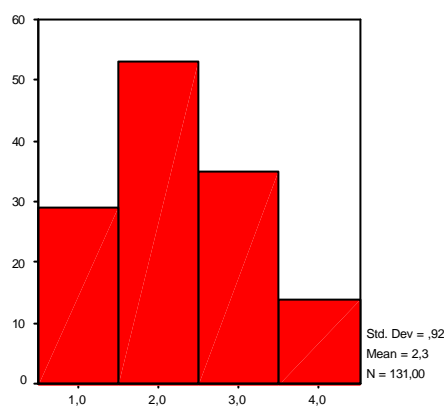
KUVIO 10. Summapistemäärien jakaumat minän vahvistamisen summamuuttujalla

Minän vahvistamista mittaa osuvasti väittämä 27, *Tahdon parantaa itsetuntoani teatteriharrastuksen avulla*. Vastaajista 19,1 % oli asiasta täysin samaa mieltä ja 34,4 % vastaajista melko samaa mieltä.

KUVIO 18. Väittämä 27, *Tahdon parantaa itsetuntoani teatteriharrastuksen avulla*

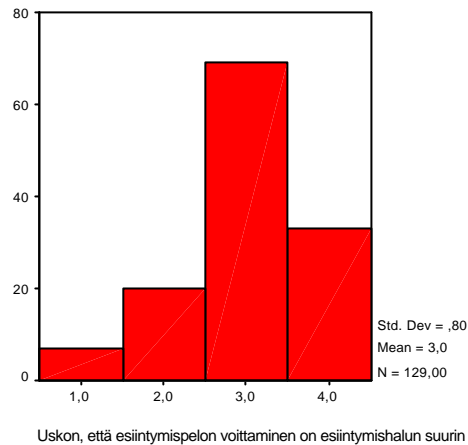
Itsetuntemusta ja siten minää vahvistavaa näyttelemisen funktiota kysyttiin summamuuttujalle latautuneessa väittämässä 28, *Saan näyttelemällä kokea sellaisia tunteita, joita en käsittele elämässäni muulla tavoin*. Väittämän suhteen 22,1 % vastaajista oli täysin samaa mieltä. Eniten asian suhteen oltiin melko samaa mieltä, sillä 40,5 % vastaajista valitsi tämän vastausvaihtoehdon. Mielenpiteiden jakaantumista voidaan kuitenkin kuvata melko tasaiseksi, sillä vastaajista 37,4 % oli joko eri mieltä tai melko eri mieltä asiasta.

Saan näyttelemällä kokea tunteita joita en käsittele muulla tavoin

KUVIO 19. Väittämä 28, *Saan näyttelemällä kokea sellaisia tunteita, joita en käsittele elämässäni muulla tavoin*

Minän vahvistamisen summamuuttujalle sijoittui myös väittämä 30, *Uskon että esiintymispelon voittaminen on esiintymishalun suurin syy*. Vastaajat eivät juuri olleet väitteen kanssa samanmielisiä, sillä tulosten mukaan 20,9 % prosenttia oli täysin tai melko samaa mieltä asiasta. Vastaajista valtaosa eli 79,9 % oli väittämästä vähintäänkin melko eri mieltä. Tämä johtaa tulkitsemaan yleisen asennoitumisen väittämälle kielteiseksi.

KUVIO 20. Väittämä 30, *Uskon että esiintymispelon voittaminen on yleensä esiintymishalun suurin syy*

6.1.8 Taustamuuttujien ja summamuuttujien suhteet

Kun vastaajien asenteet oli saatu tiivistetyksi kuvattua eri summamuuttujilla, haluttiin tarkastella, onko tutkimuksessa kysytyillä taustatekijöillä yhteyksiä summamuuttujien tuloksiin. Ensimmäisenä tarkasteltiin, onko aineistosta havaittavissa sukupuolten välisiä eroja eri summamuuttujilla. Merkitsevyyttä testattiin sukupuolimuuttujan osalta keskiarvojen T-testin, Levenen testin avulla. Vastaajien iän sekä harrastuksen keston yhteyttä summamuuttujiin tarkasteltiin puolestaan Pearsonin korrelaatiokerrointa hyväksikäyttäen. Tutkimuksessa käytetään tilastollisen merkitsevyyden asteikkona seuraavaa yleisen käytännön mukaista asteikkoa (Heikkilä 1998, 186):

- $p = 0,001$ tilastollisesti erittäin merkitsevä
- $0,001 < p = 0,01$ tilastollisesti merkitsevä
- $0,01 < p = 0,05$ tilastollisesti melkein merkitsevä
- $0,05 < p = 0,1$ tilastollisesti suuntaa antava

T-testin perusteella voidaan sanoa, että jonkin asteista tilastollista merkitsevyyseroa sukupuolten välisissä vastauksissa löytyy ujuden ja sosiaalisen tuen summamuuttujilla. Ujuden summamuuttujalla sukupuolten välinen ero on tilas-

tollisesti melkein merkitsevä ($t=2.620$, $df=138$, $p=.010$). Sosiaalisen tuen summamuuttujalla puolestaan sukupuolten välistä eroa voidaan pitää vain tilastollisesti suuntaa antavana ($t=1.946$, $df=87.572$, $p=.055$). Muilla summamuuttujilla erot eivät ole sukupuolten välillä edes tilastollisesti suuntaa antavia, joten niiden lähempi tarkastelu tulkitaan hyödyttömäksi ja jätetään tältä osin tekemättä.

Ujouden summamuuttujalla miesten keskiarvo on 2.43 ja naisten 2.13. Hajonta on miehillä (.692) jonkin verran suurempi kuin naisilla (.641). Keskiarvoista voidaan johtaa, että miesten suhtautuminen ujouden summamuuttujalla on neutraalimpi kuin naisten. Naisten keskiarvo viittaa selkeästi myönteisempään asennoitumiseen ujouden suhteen. Aineistosta on pääteltävissä melko monen harrastajateatterilaisen kokevan itsensä ujoksi tai araksi, kuitenkin enemmän naisten. Teatteriharrastus on nähty yhtenä välineenä näiden ahdistusta aiheuttavien ominaisuuksien voittamiseksi. Sukupuolten välinen ero on vain varauksin yleistettävissä koko perusjoukkoon.

Sosiaalisen tuen summamuuttujalla miesten keskiarvo (1.60) on jälleen korkeampi kuin naisten (1.50). Molempien keskiarvo on kuitenkin selkeästi myönteiseen suuntaan kallistunut. Lähemmin tarkasteltuna ne ovat alhaisimmat, kun kaikki kuusi summamuuttujaa otetaan huomioon. Hajonta on myös aineiston pienin. Miesten (.345) keskuudessa se on edelleen hieman suurempi kuin naisten (.240). Naiset näyttävät siis kokevan teatteriharrastuksesta saatavan sosiaalisen tuen tärkeämmäksi kuin miehet. Sukupuolten välinen ero on kuitenkin tilastollisesti vain suuntaa antava, joten sitä ei ole syytä yleistää koko perusjoukkoon.

Vastaajien iän ja teatteriharrastuksen keston vaikutusta summamuuttujittain tarkasteltiin Pearsonin korrelaatiokertoimen avulla. Yleensä korrelaatiota ilmaisevana vähimmäisrajana pidetään korrelaatiokertoimen itseisarvon saamaa tulosta .30. Tästä aineistosta on todettavissa, että niin ikä kuin teatteriharrastuksen kestokaan ei näytä merkittävästi korreloivan minkään summamuuttujan kanssa. Ikämuuttujan osalta voimakkain korrelaatiokerroin on esiintymisen mielekkyyden summamuuttujalla (.195). Teatteriharrastuksen pituuden voimakkain korrelaatio on sosiaalisen tuen summamuuttujalla (.172). Tilastollinen merkitsevyytaso on niin sanotusti N-herkkä, jolloin arvot voivat helposti vääristyä, joten tätä puolta ei ole

mielekästä tarkastella. Niinpä iän ja harrastustaustan pituuden osalta yhteyksiä summamuuttujille ei ole aihetta käsitellä tämän pidemmälle.

Harrastustaustan kestolla ei ollut vaikutusta myöskään Sinivuoren (2002, 149) väitöstutkimuksen tuloksien mukaan harrastajien motiiveihin, mikä on sinällään mielenkiintoinen tulos. Onko esimerkiksi sosiaalisen tuen, esiintymistarpeen tai ujouden voittamisen tarve jatkuva ja pysyvä kokemuksen lisääntymisestä ja tarpeiden ainakin välillisestä tyydyttämisestä huolimatta? Kun harrastajat näyttävät kokevan esimerkiksi ujouden voittamisen harrastuksensa tärkeäksi motiiviksi, niin onko niin, että vaikka harrastaja jatkuvan esiintymisen avulla todistaisi itselleen voittavansa ujouden, niin hänen minäkuvassaan säilyy silti käsitys itsestä ujona ihmisenä. Ehkä ujous häipyy taka-alalle vasta näyttämöllä, toisessa roolissa mahdollisesti silloin, kun oman minänsä on hetkeksi unohtanut näytelmän tarjoamassa toisessa todellisuudessa. Luonteenpiirteenä ujous tuskin häviää yhtä helposti ihmisluonteesta. Teatterin tekeminen varmasti antaa valmiuksia ujouden tunnusmerkkien häivyttämiseen monellakin tapaa, mutta joillain ujous on piirre, joka säilyy näkyvänä ominaisuutena huolimatta esilläolosta tai esiintymisestä yleensä.

6.2 Kvalitatiivinen aineisto

Kyselylomakkeen, jolla tutkimusaineisto kerättiin, viimeisenä kohtana olleessa avoimessa kysymyksessä vastaajaa pyydettiin kertomaan omin sanoin niistä syistä, joiden vuoksi esiintyy. Kysymykseen vastattiin eri tavoin, lyhyesti ja hyvinkin monisyisesti. 140 kyselyyn osallistuneesta 18 jätti vastaamatta avoimeen kysymykseen.

Moni vastaajista koki teatterin tekemisen jollakin tapaa pakolliseksi ja välttämättömäksi, verrannolliseksi muihin ihmisen elämän jopa elintärkeisiin perustarpeisiin.

[- -] Teatteri on keino hengittää. (120)

Miksi käyn vessassa? (98)

Teatteri nähtiin myös kokonaisvaltaisena taiteenlajien yhdistelmänä. Se on jollakin tapaa elämää peilaava pitäen sisällään elämän eri tilanteita, tunteita ja aloja. Teatteriharrastus nähtiin myös kutsumuksellisenä tehtävänä, keinona päästä toteuttamaan itseään ja luoda taidetta. Osa vastaajista on kuvannut teatteriharrastusta intohimokseen, elämäntavaksi ja syyksi elää.

On pakko. Taiteen tekeminen on mielisairaus, josta en osaa (enkä halua) parantua. Maailman vanhin [- -] klisee, mutta totta. (19)

[- -] teatteri pitää sisällään kaiken, jo kaikki taiteen eri alatkin, saati sitten elämän. Mielenkiintoista läsnäoloa, intohimoa löytää asioita kuin myös etsiä niitä. (71)

Lyhyesti sanottuna: Se on aina ollut ja tulee varmaan aina olemaankin syy miksi minut on tähän maailmaan laitettu. Se näkyy kaikissa elämäni hetkissä – ei vain esiintymislavalla. Se on intohimoni. (40)

[- -] teatteri on minulle henkireikä. elämäntapa. [- -] (48)

Monet vastaajista kertoivat harrastaneensa teatteria lapsesta saakka. Teatterin harrastamiseen kerrottiin myös vaikuttaneen muut taustatekijät, kuten perhe tai sukulaiset. Moni vastaaja kertoi ajautuneensa teatteriharrastuksen pariin pyrkimättä sinne tietoisesti.

Harrastan teatteria, koska olen ollut siinä mukana pienestä pitäen ja kasvanut siihen. [- -] (2)

Tylsä vastaus, mutta se vaan tuntuu kivalle ja mulle tuli siitä ammatti, koska pääsin (ulkomaille) teatterikouluun opiskelemaan [- -] ja kaikki lähti oikeastaan vahingosta käyntiin *) n kautta. (8)

*) yksi Ylioppilasteatteriliitto SYTY ry:n jäsenteatereista

Jotain kautta ajauduin teatteriin ja sinne olen jäänyt [- -] (75)

Teatteriharrastuksen elämäntavallinen näkemys luonnollisena osana elämää ja ajattelutapaa nousi vastauksissa yhtä lailla esille. Harrastuksen jatkuvuuteen puolestaan vaikuttavat teatteriporukan samanhenkisyys ja yhteisöllisyys, kuten suuressa osassa vastauksia mainittiin. Teatterista on tullut tavallista harrastusta suurempi ja merkittävämpi osa elämää.

Karjalainen vereni vetää näyttämölle, sanoo tätini. Teatteri ja eri rooleihin sukeltaminen on minulle jonkin sortin kutsumus ja henkireikä, mutta myös loistava harrastus, josta saan kaiken tarvitsemani: niin loistavia ystäviä kuin onnistumisen tunteita. [- -] (5)

Se on aina kuulunut osana elämäni. Saan sen kautta paljon asioita, joita janoan. Ilmenee kaikilla mahdollisilla tavoilla. [- -] Haluan kysyä ja etsiä, en valmiiksi nakerreltuja vastauksia. Opiskelen teatteria, muissa kouluissa ei koskaan tuntunut niin luonnolliselta kuin nyt, olen vain ja se riittää. (71)

Joku luonteen ”oikku” mut veti teatteriin ja lavalle jo ihan pikkutyöstä saakka. Syy siihen, että harrastan sitä edelleen on kuitenkin oman innostuksen, halun ja poltteen lisäksi myös niissä ihanissa ryhmissä, joissa olen päässyt näyttelemään. (86)

Yksi vastaajista kertoi teatterin maagisesta vetovoimasta, teatterin vetoavasta ja houkuttelevasta tunnelmasta. Samankaltaista näkemystä oli huomattavissa myös useissa muissa vastauksissa. Teatterin vetovoima on harrastajien mielestä jotakin, mitä on verrattain vaikea käsitteellistää, analysoida tai kattavasti kiteyttää. Lisäksi pako arkitodellisuudesta, mahdollisuus kokea toisenlaista elämää ja siihen liittyviä tunteita on vastaajien mukaan yksi syy harrastaa teatteria.

Kun kävelee takaisin verhoihin valojen loisteesta ja tajuaa olevansa oma itsensä, voi aistia yleisön tunteet. Se maaginen, melkein käsin kosketeltava, tunnelma saa aina uudestaan palaamaan kirkkaiden lamppujen alle. Oudot kokemukset jonkun toisen tunteista ja tavoista omassa itsessä kiihottavat myös kokeilemaan yhä uudenlaisia rooleja. Toisaalta niiden kohdevalaisimien sokaisevasta loisteesta tulee myös riippuvaiseksi, ehkä sinne lavalle on pakko, siis pakko, päästä. [- -] (11)

[- -] aina sitä on pienestä pitäen ollut ulospäinsuuntautunut ja esiintynyt hauskuuttamalla ihmisiä ihan huomaamattaan. Nyt sitä vaan tekee tietoisesti ja halusta. Onkohan kovin kliseistä sanoa, että en valinnut teatteria vaan se valitsi minut [- -] Joku ihme tekijä, jota ei itsellekään voi täysin selittää, sinne teatteriin ja sen lavalle vetää. (124)

Olen harrastanut vaikka mitä, mutta teatterissa on sitä jotain ja niinpä suurin osa muista harrastuksista on jäänyt... (29)

olen harrastanut monia juttuja. tälle en voi mitään. (137)

Se on kivaa. Pääsee pois tästä vitun perseestä maailmasta. (133)

Vastauksista oli huomattavissa hyvin voimakkaita tunteita teatterin tekemistä kohtaan. Harrastus tuntui monelle olevan intohimo, syy elää ja olla olemassa. Muutamissa vastauksissa kuvattiin teatterin tekemistä riippuvuudeksi ja pakkomielleeksi, jota halutaan tehdä uudestaan ja uudestaan. Teatteri itsessään on harrastajateatterilaisille tärkeä riippumatta siitä, aikovatko nämä harrastuksestaan ammattia vai eivät.

[- -] Teatteri on elämäni rakkaus. En osaa selittää, mutta en tiedä mitään muuta mitä mieluummin tekisin. (113)

[- -] Minulla on palava halu tehdä teatteria, siksi harrastan. (139)

teatteriharrastus on monipuolinen ja veri vetää kerta toisensa jälkeen teatterin pariin. (81)

Minulla on teatteriin vimma. Olen yhä vähemmän tekemisissä teatterin kanssa, koska olen nirso työryhmien suhteen, mutta en pääse teatterista kokonaan eroon. Se riivaa jollain helvetillisellä tavalla. [- -] (57)

koska se on mukavaa ja siihen tulee jonkinlainen addiktio, vaikka ei suuri taiteilija olisikaan :) (72)

[- -] Tavoitteenani on jonain päivänä saada teatterin piiristä työtä ja tulla jollain osa-alueella ammattilaiseksi. Jos tämä ei toteudu, teatteri pysyy kuitenkin jollain tavoin aina läsnä. (20)

Kolme vastaajaa mainitsi avoimeen kysymykseen vastatessaan teatterilla tai itsellään olevan tehtävän taiteen parissa. Teatteri on nähty luonnollisena osana ihmisen toimintaa, muun muassa keinona harjoittaa itsereflektointia ja yhtenä vuorovaikutuksen kenttänä. Esiintyjä kokee palkitsevana tilaisuuden tuoda esille näkemyksensä jostakin suuremmasta, tärkeäksi kokemastaan asiasta yhdessä muiden ryhmäläistensä kanssa. Esiintyminen nähtiin vastaajien keskuudessa myös keinona vaikuttaa, tuoda julki omia mielipiteitään, sisintään, tärkeitä asioita.

Uskon, että ihmiset haluavat että heille kerrotaan tarinoita. He voivat samaistua ihmisten tunteisiin ja tapahtumiin lavan kautta. Mikäli minä ja me (työryhmä) voimme antaa ihmisille elämyksiä, niin olemme mielestäni onnistuneet. Jos yksikin ihminen on vaikuttanut tai hänellä on herännyt kysymyksiä itsestään, ajastaan ja paikastaan esityksen jälkeen, niin olemme mielestäni onnistuneet tehtävässämme. Teatteri antaa ja ottaa paljon! Kokonaisvaltaisuus on teatterissa se mikä saa sisäisen kanteleeni väräjämään. Silloin toimitaan henkimaaliman ja meidän todellisuutemme maagisessa välimaastossa. Myytit alkavat elämään omaa elämäänsä myös tällä pienellä ihmisyyden alueella. (30)

[- -] Draamallinen toiminta on ihmislajille luonnollista toimintaa, ja teatteri on osa ikivanhaa tarinankerronnan perinnettä. [- -] (12)

Teatteri on mielestäni elämän eliksiiriä, jonka kautta voi peilata omaa elämäänsä historian ja ajan kulussa. [- -] (52)

Taiteen avulla voi sanoa sen, mihin eivät normaalisti sanat riitä. Olen kokonaisuuden osana selittämässä ihmisen sielua näyttämöllä. Siitä saa erittäin suuren mielihyvän, kun on yleisöä. (82)

Teatteri on oiva ilmaisukeino ja sen kautta on mahdollista tuoda esiin tärkeitä asioita maailmassa. Teatterin keinoin on helppo esittää asioita, jotka liittyvät ihmisten välisiin suhteisiin ja vuorovaikutukseen. (79)

Minulla on sanottavaa. En ole musikaalinen, joten tuon sitä julki kirjoittamalla ja esittämällä. (91)

Usea vastaaja koki, että teatterissa on kiehtovaa mahdollisuus olla joku toinen, jonkun toisen roolissa. Maailman näkee eri aspektista. Teatterin tekeminen voi vastaajien mukaan olla opettavaista niin ympäröivän maailman kuin oman itsen suhteen. Moni vastaaja koki, että esiintymiskokemuksen myötä suhtautuminen omaan itseensä on saanut myönteisempiä piirteitä.

Teatterin parissa voi hetkeksi unohtaa olevansa minä, voi alkaa ajatella kuten joku muu ja käyttäytyä tavalla, jota ei ehkä muuten tekisi. [- -] (36)

[- -] Lavalla ollessani en esiinny itsenäni. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etten pidä itsestäni tai, että haluaisin olla jotain muuta mitä olen. Juuri teatterin kautta olen oppinut pitämään itsestäni ja hyväksymään itseni sellaisenaan kun olen. Ja myös näkemään virheeni. Luulen että näyttelemisen on minulle enemmän tapa vapautua. [- -] (17)

Se on tämä itsensä ja ihmisen tutkiminen. Mahdollisuus kokea ”pikku-elämiä” oman pikkuelämän lisäksi. [- -] (73)

Olen kokenut teatterin vapauttavaksi. Näyttämöllä saan hetken olla joku muu ja katsoa mitä siitä seuraisi. Sen jälkeen yleensä toteaa, että on oikein hyvä olla omana itsenään. [- -] (70)

Useassa vastauksessa tuli ilmi, että moni arvioi itsetuntonsa parantuneen teatteriharrastuksen ja esiintymiskokemuksen myötä. Myös käsitys omasta itsestä on selkeytynyt. Vastaajat kokevat saaneensa itsevarmuutta ja esiintymisvarmuutta harrastuksensa ulkopuoliseenkin elämään. On uskallettava antautua esityksen maailmaan mukaan. Onnistuminen ja itsetuntemus tuo vat rohkeutta.

[- -] Teatteriporukassa itsekuvani ja itsetuntoni vahvistui huomattavasti ja [- -] sitä kautta löysin näyttelemisen riemun. [- -] (17)

[- -] teatteriharrastus tuo myös itsevarmuutta muihinkin elämän alueisiin. (2)

[- -] Teatteri [- -] antaa esiintymisvarmuutta muuhunkin elämään. [- -] (3)

Teatterin harrastaminen on jatkuvaa itsensä ylittämistä ja älyllisesti haastavaa. [- -] On ihanaa heittäytyä täysillä mukaan! (130)

Teatteriharrastus antaa minulle onnistumisen tuntemuksia, joista saan rohkeutta ja itseluottamusta. Itsensä paneminen ”likoon” ja sitä kautta saavutettu omien rajojen ylittäminen antaa positiivista energiaa, joka auttaa jaksamaan arjessa. [- -] (62)

Ylipäänsä teatteriharrastuksen kautta on kvalitatiivisen aineiston perusteella pystytty pääsemään yli arkuudesta, ainakin teatterin ja esiintymisen puitteissa. Näytteleminen on vastaajien mukaan turvallinen keino kokeilla omia rajojaan ja rikkoa sosiaalisia normeja. Tehdä sellaista mitä ei omana itsenään pystyisi syystä tai toisesta tekemään.

Se taitaa [olla] henkireikäni, ainoa tapa ilmaista itseäni, koska muuten olen aika arka ihminen. Lavalla ei arkuudesta tarvitse piitata. Näytteleminen on vapauttavaa ja hauskaa, mutta aika itsekästäkin. (34)

Se on mukavaa ajanvietettä. Saa rikkoa sosiaalisia normeja. (136)

Teatterin tekeminen antaa luvan itselleen tehdä ja olla sellainen, jota ei muuten olisi. Teatteri antaa itselleen etsiä kykyjä itsestään. (23)

Eri roolien ja näytelmien kautta saa turvallisesti kokea arveluttaviakin tunteita ja käsitellä niiden sekä erilaisten tekojen seurauksia. Teatteriharrastus nähtiin paljolti rohkeutta ja itseluottamusta lisäävänä toimintana. Harrastajateatterilaisten mielestä esiintyminen teatterissa auttaa myös hyväksymään omaa epätäydellisyyttä. Muutamassa vastauksessa arvioitiin esiintymisharrastukseen liittyvän narsistisinkin piirteitä. Teatteri ja esiintyminen koettiin myös luontevana itseilmaisun karanavana, keinona tulla esille.

haluan [- -] leikkiä olevani joku muu esiintymällä erilaisissa rooleissa. unohtaa muun elämäni hetkeksi. näyttämöllä olla itseni irvikuva, mutta kulisseyssä oma itseni. teatteri on minulle: henkireikä. elämäntapa. [- -] (48)

[- -] lisäksi se [teatteriharrastus] auttaa hyväksymään omaa epätavallisuutta. (21)

[- -] tietysti mukana on myös narsistinen aspekti. (45)

Näyttelemisen [- -] toimii jonkinlaisena venttiilinä, kun saapi yhteisellä sopimuksella revitellä joutumatta pakkopaitaan. Eikä revittely välttämättä tässä tarkoita hulvatonta riehuntaa. Vaan revittelyä irti pelkämästä itsestä, toisiin nahkoihin. [- -] (132)

Yli neljäsosa mainitsi ryhmän tärkeyden tavalla tai toisella avoimen kysymyksen vastauksessaan. Moni piti tärkeänä ja antoisana sitä, että saa harrastaa ja toteuttaa intohimoaan samanhenkisten ihmisten kanssa – sellaisten, joita itsekin arvostaa. Teatterista saadulla ystäväpiirillä on sijansa myös harrastuksen ulkopuolisessa elämässä.

Teatteri on minulle tapa [- -] tavata ihmisiä, jotka jakavat saman intohimon. [- -] (28)

[- -] Ihmiset jotka ovat teatteriympäristössä ovat monipuolisia persoonia, joiden kanssa on helppo tulla toimeen. Heidän kanssaan on mukavaa ja hauskaa. (50)

jännittävä maailma, mielenkiintoisia, avoimia, voimakkaasti tuntevia, samanhenkisiä ihmisiä. [- -] (76)

Rakastan näyttelemistä. Teatteri on hyvää vastapainoa opiskeluilteni. Teatterissa on samanhenkisiä ihmisiä minun kanssani. (125)

[- -] saan myös lavan ulkopuolella kannustusta muihin tekemiini, hienoja ihmisiä, jotka taitavat sanallisen viestinnän ja verbaliikan lahjat. Kun tekee jotain itse, omalla kehollaan, äänellään, olemuksellaan, tuntee itsensä jotenkin kokonaisemmaksi. tuntee omat ääriviivansa ja saa hetkellisiä valaistumis kokemuksia siitä millainen on.

[- -] (55)

Yhteishenki, yhteenkuuluvaisuuden tunne tuntuu olevan harrastajateatterilaiselle tärkeää, sillä siihen viitataan laadullisessa aineistossa useaan kertaan. Yksi tärkeimmistä asioista teatterin tekemisessä on vastausten perusteella juuri yhdessä tekeminen. Osassa vastauksista ryhmän merkitys nostetaan itse näyttelemistä ja

teatterin tekemistä tärkeämmäksi motiiviksi harrastaa. Oma teatteriryhmä koetaan kiinteäksi, perheen kaltaiseksi yhteisöksi. Yhteisön synty on harjoittelukauden ja esitysten aikaisen kanssakäymisen tulosta.

[- -] Ryhmähenki teatterissa tuo yhteenkuuluvaisuuden tunnetta. [- -] (2)

[- -] ryhmässä syntyvä yhteishenki on lähes parempaa kuin itse esiintyminen. (9) [- -]

[- -] Tärkeää on yhdessä tekeminen koko ryhmän kanssa. Ollessani improharjoituksissa oloni tuntuu luonnolliselta sekä ryhmä tuntuu tultalta, kodikkaalta ja turvalliselta. (84)

Teatteri on keino olla tekemisissä tärkeiden asioiden kanssa sekä samanhenkisten ihmisten kanssa. Parasta on yhteisöllisyys. Teatteri on perhe. Esitys on näyttelijälle vain yksi tilanne. Esiintymishetkiä on edeltänyt tiivis harjoittelukausi, jolloin porukka hitsautuu yhteen ja tulee enemmän sitä palautetta. (134) [- -]

Harrastajateatterissa [- -] tutustutaan toisiin, vietetään aikaa yhdessä jne. Se on jonkinlainen kotoisa yhteisö (ainakin parhaimmillaan). [- -] (22)

Teatterissa saadut ystävät ja sosiaaliset suhteet koettiin tärkeinä. Näytteleminen sinällään nähtiin usein hyvin opettavaiseksi tekemiseksi esimerkiksi vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta. Esiintymistilanteessa on tärkeää löytää sopiva tasapaino oman itsensä ja ryhmän välille. Yhteistyön on oltava sujuvaa ja siinä vuorovaikutuksella on tärkeä rooli.

[- -] Teatteri parantaa sosiaalisia suhteita, opettaa kuuntelemaan muita, [- -] (3)

[- -] se [näytteleminen] kehittää vuorovaikutustaitoja ja opettaa ryhmätyöskentelyä ja toisten huomioonottamista. [- -] (21)

haluan myös itsekkäästi olla hetken aikaa esillä mutta silti ryhmässä. näyttelijät ruokkivat omalla roolityöllään toistensa hahmoja eteenpäin. hahmoa ei voi syntyä ilman ruokkijaa. (121)

[- -] Sosiaaliset suhteet, jotka on luonut YT:ssä ovat varmasti tärkein asia, miksi olen hommassa mukana. [- -] Nyt taas en voi irrottautua teatterista, koska siellä olevat ihmiset edustavat minulle tärkeintä päivittäistä sosiaalista kanssakäymistä. (26)

Ihmisten ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen takia. Pääosin esiintyvän ryhmän kesken, [- -] (46)

Omien rajojen kokeilemiseen liittyen teatteriryhmien tukeen löytyi runsaasti luotamusta. Moni vastaajista kertoi, että epäonnistumisen pelkoa hälventää nimenomaan ryhmän tuki, mahdollisuus käsitellä epäonnistumisiakin turvallisesti tutun yhteisön kesken. Teatteriyhteisössä koetaan tärkeäksi myös erilaisuuden ymmärtäminen ja sietokyky, jotka ovat avaimina onnistuneeseen yhteistyöhön, harrastuksesta seuraavaan hyvän olon tuntemukseen. Tiivis yhteistyö, ryhmässä tekeminen, kulloisenkin produktion yhdessä loppuunsaattaminen on useista vastaajista se asia, miksi teatteria kannattaa harrastaa. Ryhmän tuki ei kuitenkaan aina ole ollut riittävää, epäonnistumisen tunne saattaa olla hyvinkin kokonaisvaltainen.

[- -] Tutussa ja turvallisessa ryhmässä myös epäonnistumisen tunteet ovat sallittuja ja ryhmän tuella niitä pystyy käsittelemään ilman, että itseluottamus romahtaisi. Yhtä tärkeää kuin itse näyttelemisen onkin teatteriryhmän yhteishenki. (62)

Teatterissa on vahva yhteenkuuluvuuden tunne työryhmien sisällä, sellaista ei monessa paikassa koe. Proggiksen aikana vietetään niin valtavasti aikaa yhdessä, että on pakko sietää erilaisuutta ja tulla toimeen kaikkien kanssa. Lopulta huomaa jokaisen työryhmän jäsenen ystäväkseen. Näyttämöllä olo on niin marginaalinen osa koko harrastusta, vaikka tärkeä osa onkin. (107)

Useasti on kyllä kokenut huonojakin tunteita näyttelemisen takia. Ryhmä ei tue tarpeeksi tai itsensä/ohjaajan toimesta tuntee epäonnistuneensa sekä ihmisenä että näyttelijänä. Ne hyvät tunteet kun onnistuu tai kun pääsee jakamaan sen tunteen ryhmän kanssa ovat niin hienoja, että sen vuoksi on valmis vaikka vähän kärsimään. [- -] (70)

Useat vastaajat uskoivat, että teatteri on sellainen harrastus, josta saa kaikkea: monipuolista sisältöä elämään: ystäviä, onnistumisen elämyksiä, ajanvietettä, hengenravintoa, palautetta omasta toiminnasta, laajojen tunneskaalojen kokemuksia. Teatterin tekemisen eteen ollaan valmiita näkemään vaivaa ja harrastuksen tarjoamat elämykset sekä muut aineettomat palkinnot koetaan vaivannäön arvoisiksi. Myös tilaisuus päästä esiintymään yleisön eteen on monille tärkeää, sillä se on keino vaikuttaa ja keino päästä esille, saada palautetta omasta esiintymisestä. Tärkeinä tekijöinä nähtiin lisäksi elämysten antamisen mahdollisuus, viihdyttäminen, taiteen luominen ja huomion kohteena oleminen.

[- -] näyttelemisen, lavasteiden ja pukujen tyhjästä taikominen sekä tuskaisat yöhön asti venyvät siivoustalkoot ovat ylikivaa ajanvietettä. (5)

Nautin ryhmähengestä, kuten joukkueurheilijat. [- -] Teatteriharrastus antaa kaiken sen, mitä urheilukin; onnistumisen iloa, omien tulosten parantamista, joukkuehenkeä ja itsetuntoa, mutta myös analysointia, tulkintaa ja muuta hengenravintoa, mitä ei koripallokentiltä kovin paljoa löydy. *Altius, fortius, citius estradeilla.* (63)

minulle tärkeitä ovat esiintyminen, yhteisö, ihmiset, siis myös muu ylioppilasteatteriin liittyvä toiminta kuin näyttelemisen (yhdistystoiminta jne). [- -] (138)

Itseilmaisun vuoksi, ryhmän kanssa toimimisen vuoksi ja siksi, mitä teatteri mielestäni on: toisilleen tuntemattomat ihmiset luovat yhdessä taiteen hetken, joka syntyy aineettomasta sielujen työskentelystä ja katoaa tunnin tai kahden jälkeen enää palaamatta samankaltaisena. Hieno kokemus. (27)

Pidän esiintymisestä ja koen taiteen luomisen tärkeäksi. (24)

Saan tuottaa iloa ja elämyksiä samalla kertaa itselleni ja toisille: muulle työryhmälle sekä yleisölle. (16)

[- -] Nautinnon/tunne-elämysten tuottamisen mahti. Narsismi. Päteminen. Viihdyttäminen. (73)

[- -] Kai olen niin itsekeskeinen: haluan olla esillä, ehkä. (127)

Teatterista tulee riippuvaiseksi. Siinä on jotain, kun on lavalla ja tietää olevansa hyvä. siinä mitä tekee ja tietää että satapäinen yleisökin sen huomaa. Hyvin tärkeitä ovat myös teatterista saadut ystävät. (118)

Teatteriharrastus nähtiin vastauksissa usein ihmisenä kasvamisen keinona tai välineenä. Teatteri on keino kohdata uusia puolia itsestä ja foorumi, jonka puitteissa on mahdollista kohdata toisia ihmisiä aidosti, rehellisesti, sellaisena kuin on. On mahdollista kokea ja huomata miten eri tavoilla samoihinkin asioihin voi reagoida, millaisia variaatioita eri tunteiden esittäminen voi saada. Omien rajojen kokeilu, uusien näkökulmien saaminen koettiin antoisana myös harrastuksen ulkopuoliselle elämälle ja ihmiselle kokonaisuutena.

Teatteri luo vuorovaikutuskentän, jossa voi kohdata sekä toisia että itsestä uusia puolia roolien kautta. [- -] (6)

[- -] Siinä kukin on niin alaston ja avuton, ettei millään pärjää ilman muita. [- -] (57)

[- -] Haasteita ja itsensä oppimista. (115)

[- -] Teatteri kehittää myös ajattelua! (106)

Ihminen on mielenkiintoinen sosiaalinen olento, kiinnostavaa nähdä miten monin tavoin "saman" tunteen voi tuoda julki, ulos itsestään. (18)

[- -] Se antaa myös hyviä eväitä arkipäivän elämän- ja stressinhallintaan sekä tarjoaa mainion vastapainon omaan [- -] työhöni. [- -] (49)

se on vapauttavaa ja sen avulla pystyn tuntemaan sellaisia tunteita mitä arkielämässä en pysty. Haluan myös herättää yleisössä tunteita. (89)

Teatteri on ihmiselämän näyttämö - tie omaan ihmisyyteen ja yleisinhimillisten ilmiöiden äärelle. Se on tapa jäsentää kokemaansa ja tarjota muille näköaloja elämään, virittää ajatuksia. (105)

[- -] näyttöleminen tuo olemiseeni sekä esiintymiseeni spontaaniutta myös muissa tilanteissa. [- -] (129)

Muutama vastaajista haluaa esiintyä, sillä tahtoo teatterin tekemisestä tulevaisuudessa ammatin. Toiset taas ovat erittäin tyytyväisiä teatterin harrastajia, eivätkä missään nimessä halua teatterista ammattia itselleen.

Otan tuntumaa haaveammattiini selvittääkseni itselleni onko se juuri sitä mitä haluan tehdä vai onko oma alani sittenkin jotain muuta. (116)

Ennen halusin näyttelijäksi, mutta nyt en ole siitä enää niin varma.. (25)

saadakseni siitä ammatin (51)

Kun alaa kerran opiskelee, teatteria tekee kaikissa muodoissa kaiken aikaa väkisinkin. Enkä muuta haluaisikaan. Itselleni teatteri ei ole vain harrastus. Olen tehnyt sitä myös työkseni. Olipa niin tai näin, teatteri on osa elämäni. Jos lopettaisin, jäisi iso tyhjä tila, jota mikään muu ei voisi täyttää. Niin se vain on. Teatteri on samaan aikaan kivaa, vakavaa, vaikeaa, helppoa, hauskaa, taidetta, roskaa ja niin edelleen. Teatteri on hullujenhuone, josta en lähde toimistoon jakkupukuilemaan. (123)

Alunperin aloin näyttellä, koska opiskelen ohjaamista ja kuva näyttelijöistä näytäntöjen perusteella oli suvereeni. Lyöttäytymällä näyttelijäksi näyttelijöiden joukkoon ajattelin pystyväni voittamaan nuo ennakoasenteet ja näkemään näyttelijöissä normaalin ihmisen. Loppujen lopuksi itse esiintymisenkin oli mukavaa, vaikka en välttämättä ole omimmillani keskipisteenä. Kuitenkin veri vetää siihen suuntaan. Minusta ei tule ammattinäyttelijää, en halua sitä. (114)

Olen jäsen useassa eri teatterissa, ja opiskelen nykyään teatteria. En tiedä, haluaisinko olla ammattinäyttelijä, mutta toivoisin, että saisain jonkinlaisen ammatin teatterista. (75)

*) on myös nostanut teatterin tekemisen iloni takaisin vanhalle tasolle ja sittemmin pyrin myös tekiin 3 kertaa jo suhteellisen vanhana, mutten päässyt, mutta eipähän tarvitse myöskään nyt asiasta jossitella, kun kokeiltu on. Kyllä koko aihe vieläkin välillä kirpaisee, sen verran kovasti olen näyttelijäntyöstä haaveillut!, ja etenkin välillä harmittaa, etten lukion jälkeen pyrkinyt, mutta toisaalta en itseluottamukseni hetkellisen häviämisen takia olisi mitenkään voinut

pyrkiä. Toisaalta olen myös tyytyväinen ammattiini, ja järjellä ajatellen tuntuu, että elämä on sittenkin mukavampaa näin ja teatteri on erittäin tyydyttävää (joskin hyvin raskasta työn ohella) myös harrastuksena. (96)

*) yksi Ylioppilasteatteriliitto SYTY ry:n jäsentattereista

Teatteri- ja esiintymisharrastuksen merkitystä saattoi olla vaikea purkaa sanoiksi, tai sitä ei haluttu alkaa erittelemään tarkemmin. Useat vastaajat vastasivatkin teatteriharrastuksen yksinkertaisesti olevan hauskaa ja kivaa. Vastauksista ilmeni kokonaisvaltaista teatterin arvostamista onnistumisineen ja vaikeampine hetkineen, sekä harrastuksen monipuolisuuden huomioimista.

Koska se on hauskaa! Sitä kannattaa tehdä mistä nauttii. (4)

Pääsee irti arjesta, saa hetken olla joku muu kuin oma itsensä ja esiintyminen on kivaa, antaa paljon (80)

"Oman varjonsa yli astuminen", jännitys/hupi, hauskanlaatuiset teatteri-ihmiset (117)

Teatteri on tapa purkaa omia juttuja. Esiintyminen ja keskipisteenä olo antavat positiivisia tuntemuksia. Ahdistaa vähemmän, kun saa säännöllisesti esiintyä; kai perusnarsistin pulmia, sekä hyvässä että pahassa. Teatterin tekeminen on myös uskomattoman hauskaa-silloin tällöin; tietysti myös kamalia tai vaikeita hetkiä löytyy. (131)

koska se on hienoa, haastavaa, aina uudenlaista. koska siinä pääsee elävään kontaktiin toisten esiintyjien ja yleisön kanssa, haasteen eteen ilta illan jälkeen. se nyt vain on - hienoa. (101)

7 TULOSTEN TARKASTELU

Tutkimuksessamme lähdimme selvittämään sitä, mistä kumpuaa harrastajanäyttelijän tarve esiintyä. Tässä luvussa tarkastelemme määrällistä ja laadullista aineiston ensin erikseen omina kokonaisuuksinaan. Sen jälkeen teemme erillisessä alaluvussa analyyttisen yhteenvedon molempien aineistojen tuloksista. Käsittelemme aineistoja rinnakkain ja peilaamme niiden tuloksia toisiinsa sekä teoriapohjaan. Luvussa esitetyissä aineistoa kuvaavissa kuvioissa on otettu huomioon joidenkin väittämien käänteisyys. Nyt esitetyt luvut kuvaavat alkuperäisiä vastauksia.

7.1 Määrällinen aineisto

Valtaosalla vastaajista (90,6 % täysin tai melko samaa mieltä) on kvantitatiivisen aineiston vastausten perusteella tarve esiintyä aika ajoin. Vastaajat, jotka kokivat esiintymistarvetta aika ajoin, kokivat myös voivansa toteuttaa itseään parhaiten esiintymällä. He ovat siis löytäneet teatterista mielekkään itsensä toteuttamisen keinon. Esiintymistarpeen summamuuttujalle latautuvien väittämien perusteella esiintymistarpeeseen liittyisivät tarve toteuttaa itseään, tahto tuoda julki omaa osaamistaan sekä teatteriharrastuksen mukanaan tuomat ystävät ja mahdollisuus saada sosiaalista tukea.

Esiintymistarpeen summamuuttujalla vastaajien keskiarvo jäi selvästi myönteiseen päähän mistä myös voidaan päätellä, että vastaajat kokevat esiintymistarvetta. Vaikka hajontaakin oli, niin keskiarvo jää kuitenkin selkeästi neutraalin rajasta. Hajontaa saattoi aiheuttaa esimerkiksi väittämä, jossa kysyttiin, aikooko vastaaja ammattinäyttelijäksi. Tähän kysymykseen vastattiin melko yksimielisen kielteisesti, mikä heilauttaa jonkin verran pistekeskiarvoa esiintymistarpeen summamuuttujan kielteiseen päähän.

Esiintymisharrastus ei siis useimmille ole väline tai polku ammatillisuuteen, vaan sillä on oma merkityksensä. Teatteri ja esiintymisharrastus oli vastaajille tärkeää ilman ammatillisia tai muita vastaavia tavoitteita. Se ei myöskään siten ole merkittävä selittäjä sille, mistä harrastajanäyttelijän esiintymistarve aiheutuu. Jonkinlainen näyttämisen halu sen sijaan tuntuu selkeästi olevan syy esiintymistarpeeseen. Sitä ei kuitenkaan ole mahdollista aineistosta päätellä onko kyse näyttämisestä omalle itselle vai muille, yleisölle ja teatteriryhmäläisille, muulle tuttavapiirille.

Oman osaamisen julki tuomisen tarkoitusta voidaan lähestyä myös Goffmanin näyttämömetaforan kautta. Jollakin toisella elämänsä näyttämöllä harrastaja voi kokea kärsineensä vääryyttä, vuorovaikutuksessa tapahtunutta epäoikeudenmukaista kohtelua, joka ei tue omaa minäkuvaa tai omia tavoitteita. Teatterissa esiintyminen on tällaisessa tapauksessa harrastajalle yksi kanava, jota kautta hän pyrki oikaisemaan tuon vääryyden tuomalla esille sitä puolta minästään, jonka kokee vahvaksi ja todelliseksi. Oman osaamisen julkituomisen tarve on kuitenkin niin laaja osa-alue, että sen syiden hienosyisempi tarkastelu vaatisi jatkotutkimusta. Yleisesti on tulkittavissa, että vastaajat kokivat teatterin hyväksi kanavaksi toteuttaa omaa itseään ja tyydyttää esiintymistarpeensa.

Jos ihmisellä on tarve todistaa itselleen tai muille, että hän on jotakin muuta kuin mitä yhteiskunta odottaa, tai kuin minkä roolin hän on sosiaalisessa vuorovaikutuksessa osaksensa saanut, hän tarvitsee sitä varten muiden huomiota. Huomion tarve voi toki johtua muistakin syistä, kuten ekshibitionistisesta ajattelutavasta, narsistisista piirteistä tai muusta hyväksynnän tarpeesta. Huomionkipeyden luonne tai syyt eivät tästä tutkimuksesta selviä, mutta ne olisivat sinällään mielenkiintoisia tutkimuskohteita.

Vastaajien huomionkipeyden määrästä on vaikea tehdä päätelmiä suuntaan tai toiseen, ainakaan aineiston keskilukujen perusteella. Vastaajien keskiarvo asettuu melko neutraaliksi, mutta hajonta on kuitenkin suurta. Huomionkipeys ja huomion saaminen ikään kuin palkintona esiintymisestä voivat kuitenkin olla hyvin motivoiva syy esiintyä, sillä suurin osa vastaajista asettui summamuuttujalle melko

myönteiselle kannalle. Jos asiaa tarkastellaan yksinomaan väittämän 21, *Olen huomionkipeä*, perusteella, niin suurin osa, 71,9 % vastaajista ilmoitti olevansa samaa tai melko samaa mieltä väittämän kanssa. Asiaa kysyttiin myös hieman epäsuoremmin, jolloin jälleen enemmistö eli 69,3 % oli samaa tai melko samaa mieltä siitä, että he nauttivat joukon keskipisteenä olemisesta (väittämä 31).

Esiintyminen sinänsä on jo toimintaa, joka ei sanan varsinaisessa merkityksessä ole mahdollista ilman yleisöä, jolloin voidaan ajatella, että jonkinlaista huomiontarvetta näyttelevillä ihmisillä täytyy olla. Olisi perin outoa ajatella taiteen tekeminen joksikin, joka on yksinomaan itseä varten, muiden ihmisten havaintojen ulkopuolelle tarkoitetuksi. Taiteilijat sanovat usein tekevänsä taidetta vain itselleen, eivät niinkään muille tai muita miellyttääkseen. Mutta yleisön kohtaaminen on joka tapauksessa väistämätöntä ja välttämätöntä varsinkin silloin, jos taiteen tekemisestä tulee ammatti, tai jos taidetta harjoittaa esiintymällä. Tällöin kuvaan astuvat palaute, arvostus ja muu vuorovaikutteisuus sidosryhmien kanssa.

Aineistosta moni vastaaja sanoi olevansa jossakin määrin huomiohakuinen. Ei välttämättä suoranaisesti huomionkipeä, mutta kuitenkin huomiota kaipaava ja jollakin tasolla siitä nauttiva. Osa vastaajista on saattanut kokea huomionkipeyttä käsittelevän väittämän 21 negatiiviseksi, eikä välttämättä pidä itseään huomionkipeänä, vaikkakin muista kysymyksistä saatujen vastausten perusteella nauttii huomion saamisesta ja keskipisteenä olemisesta. Käsite huomionkipeä ei välttämättä ole sellainen määre, minkä harrastaja tai kuka tahansa henkilö haluaisi liittää omaan minäkuvaansa.

Sosiaalisen tuen merkitystä hahmottavasta osiosta saatiin aineiston selkeimmät tulokset. Ryhmän toiminnasta saatava sosiaalinen tuki tuntuu olevan yksimielisesti tärkeä syy harrastaa teatteria. Keskiarvojen t-testin perusteella sosiaalinen tuki on jossakin määrin tärkeämpi naisharrastajille kuin mieharrastajille, ei kuitenkaan yleistettävissä määrin. Summamuuttujan vastausten keskiarvoja tarkastellessa voidaan huomata, että maksimiäärinä ei nouse edes kolmoseen, mikä osoittaa osaltaan vastaajien samanmielisyyttä, samoin kuin alhainen kokonaishajonta.

Muun teatteriryhmän tuki, kannustus ja hyväksyntä ovat vastaajille tärkeitä. Kun tulosta tarkastellaan yhdessä sen kanssa, että teatteriharrastus on muuttanut vastaajia sosiaalisemmaksi, niin voidaan miettiä, onko tähän vaikuttanut se, että vastaajat toimivat aktiivisesti uudessa sosiaalisessa yhteisössään teatterin piirissä.

Selkeästi sosiaalisen tuen ja ryhmän merkitystä vastaajille kuvaa väittämän 35 tulos, joka kuvaa asenteita esiintymisen mielekkyyttä kohtaan silloin, kun ryhmä toimii hyvin. Vain kahteen vastausvaihtoehtoon voitiin samaistua tässä kohden. 87,9 % vastaajista oli täysin samaa mieltä ja loput 12,1 % melko samaa mieltä. Ryhmän toimivuuden merkityksestä oltiin siis hyvin yksimielisiä ja ääripään vastausvaihtoehdon valinta kuvaa ehkä myös tiettyä varmuutta asian suhteen. Voidaan toki pohtia, onko tulos jopa odotettu, mutta se riippuu puolestaan siitä, nähdäänkö näyttelemisen yksilö- vai ryhmäkeskeisenä toimintana. Siis ryhmän koheesio ja tukeva ilmapiiri voidaan tulkita esiintymisen mielekkyyttä lisääväksi tekijäksi. Harrastuksen mielekkyys puolestaan voidaan ajatella tekijäksi, joka kannustaa harrastajaa jatkamaan esiintymistä edelleen. Tämä johdattaa ehkä pitkäjännitteisiinkin suorituksiin. Pitkäjännitteisyyttä harrastajanäyttelijältä vaatii jo esityksen harjoittelu ja läpivieminen koko sen esityskauden ajan. Tällöin on selvää, että tavoitteellisesti toimiakseen harrastaja kaipaa vertaistensa tukea ja myös luottamusta omaan ryhmäänsä.

Siitä, ovatko teatteriharrastajat ujoja ja onko teatteri keino päästä eroon ujoudesta, oltiin selkeästi kahta mieltä. Aineiston keskiarvo jää melko neutraaliksi, sillä vastaukset jakaantuivat selkeästi ääripäille. Voidaan siis päätellä, että vastaajat eivät koe olevansa merkittävässä määrin ujoja, mutta tähän tietysti vaikuttaa vastaajien käsitys ujosta ihmisestä. Samoin kuin ujouden tieteellinen määrittely on moninaista, niin on myös käsitteen arkikielessä käytetty merkitys. Ujous on monille hiljaisuutta, syrjäänvetäytyvyyttä, ehkä jopa fyysistä poikkeavuutta tai erilaisuutta. Ujous käsitteenä onkin kyselylomakkeeseen vastatessa saatettu kokea liian voimakkaaksi tai poikkeavaksi tekijäksi, jotta se haluttaisiin liittää omaan itseen. Toisaalta aineiston perusteella on todettavissa, että teatteriharrastajissa on yhtä lailla sekä ujoja että hyvin ulospäin suuntautuneita persoonia.

Goughin ja Thornen (1986, 205) mukaan ujous estää ihmistä näyttämästä todellista osaamistaan ja arvoaan sosiaalisissa kanssakäymisissä. Jos ihminen pelkää, että häntä arvioidaan jatkuvasti ja hän tuntee epämukavuuden kokemuksia muiden edessä, niin miksi sitten harrastaa teatteria jossa, esilläolo on voimakkaasti läsnä? Ujoja teatteriharrastajia ja takuulla ammattilaisiakin kuitenkin on. Goughin ja Thornen määrittelyt (ks. luku 4.2) ujoudesta ovat varmasti yleispäteviä, mutta ujous ei välttämättä tunnu kausaalisuhteen tavoin johtavan suoraan yhteen tai toiseen lopputulokseen. Toisin sanoen ujous ei ole esimerkiksi syrjään vetäytymisen, poikkeavuuden tai hiljaisuuden synonyymi.

Ujous ja arkuus ovat piirteitä, jotka voivat olla hetkittäin voitettavissa. Mieleenkiintoista on kuitenkin se, että 39,5 % vastaajista sanoi teatteriharrastuksen muuttaneen heitä sosiaalisemmaksi. Lähes yhtä suuri osuus vastaajista, 37,8 %, oli melko samaa mieltä asiasta. Ehkä harrastajat kokevat ujoutta enemmän teatteriharrastuksensa alkuvaiheessa, sillä he kuitenkin vastasivat teatteriharrastuksen muuttaneen heitä sosiaalisemmaksi. On luonnollisesti suhtauduttava varovaisuudella siihen ajatusmalliin, että lähtötilanne ennen sosiaalisemmaksi muuttumista olisi nimenomaan ujous. Voihan itsensä jo alunperin ulospäin suuntautuneeksi tunteva ihminen kokea tuon ominaisuuden itsessään voimistuneen teatterissa kerrettyjen kokemusten myötä. Aineistolle tehdyn t-testin perusteella todettiin jo aiemmin, että naiset kokivat olevansa hieman ujompia kuin miehet.

Näistä tunnusluvuista voidaan saada kuva, että teatteriharrastaja ei pidä itseään varsinaisesti ujona. On kuitenkin otettava huomioon se, että vastaajat eivät arvioineet ujouttaan ennen harrastuksen aloittamista, ja toisaalta sosiaalisemmaksi muuttuminen on ikään kuin myöhemmän vaiheen arviointia. Harrastaja ei ennen harrastamistaan siis välttämättä ollut niin sosiaalisesti aktiivinen kuin olisi ollut mahdollista. Mistä sitten tämä voi johtua? Yhtenä selittävänä tekijänä saattaa olla harrastuksen sosiaalinen luonne. Kenties itsetuntemuksen lisääntyminen rohkaisee harrastajaa sosiaalisemmaksi, tai esiintymiskokemuksen mukanaan tuoma esiintymisvarmuus antaa rohkeutta myös muuhun sosiaaliseen elämään.

Esiintymisen mielekkyyttä mittaavassa osiossa aineiston keskiarvo asettuu neutraaliksi, ja vastaajien asenne painottuu kielteisempään päähän. Jopa 72,8 % vastaajista oli samaa tai melko samaa mieltä siitä, että he jännittävät yleensä esiintymistä. Täysin samaa mieltä väittämän kanssa oli 22,8 % vastaajista. Melko samaa mieltä olleet vastaajat ovat saattaneet ajatella, että heillä on pientä, ehkä asiaankuuluvaakin ja vireystilaa lisäävää jännitystä. On syytä edelleen pohtia sitä, ovatko täysin samaa mieltä olleet vastaajat kokeneet oman jännityksensä muita voimakkaampana.

Jännitys voi olla yksi syy siihen, miksi esiintymisen mielekkyys koettiin summamuuttujan keskilukuja tarkastellessa hieman kielteisenä. Vastaajista 24,4 % ilmoitti kokevansa epäonnistumisen näyttämöllä ahdistavaksi, joka voi osaltaan olla jännitystä lisäävä tekijä. Vastaajista 39,6 % kuitenkin kertoi esiintyvänsä mielellään myös muualla kuin näyttämöllä ja 43,2 % vastaajista kertoi olevansa melko samaa mieltä. Teatteriharrastajat ottavat siis jatkuvasti haasteen vastaan, kun he kohtaavat esiintymisjännityksensä sekä pelon lavalla epäonnistumisesta. Teatteriharrastus tuntuukin tämän perusteella olevan paljolti myös itsensä voittamista, rajojen kokeilemistä. Koska harrastajat jatkavat esiintymistä peloistaan huolimatta, täytyy esiintymiskokemusten lopputuloksien olla niin palkitsevia, että ne motivoivat jatkamaan esiintymistä.

Minän vahvistamisen summamuuttujalla vastaajien asenteet olivat aineiston kielteisimmät. Neutraaliin pistemäärään 2,5 sijoittui selkeästi eniten vastaajia, mutta vastaukset painottuvat kuitenkin aavistuksen summamuuttujan kielteiseen päähän. Vastaajista 19,1 % ilmoitti tahtovansa parantaa itsetuntoaan teatteriharrastuksen avulla. 34,4 % vastaajista oli väittämän kanssa melko samaa mieltä. Mielenpitoet hajaantuivat itsetunnon parantamisen suhteen melkoisesti koko skaalalle.

Teatteriharrastus, -kulttuuri ja esiintyminen ovat siis vastaajille jotakin tavoittelamisen arvoista. Sellaista, joka liittyy ehkä kuvitelmaan omasta ihanneminästä eli siitä, millaisia vastaajat haluaisivat olla. Minän vahvistamista kuvaa myös erityisen hyvin väittämä 28, *Saan näyttämällä kokea sellaisia tunteita, joita en käsit-*

tele elämässäni muulla tavoin. Tässä 22,1 % vastaajista oli täysin samaa mieltä, 40,5 % melko samaa mieltä. Esiintyminen ja näytteleminen on siis toimintaa, joka tuntuu lisäävän harrastajien mahdollisuuksia kokea maailmaa eri näkökulmista, laajemmin kuin omana itsenään. Huomattavan paljon oltiin myös melko eri mieltä, jolloin tämä näyttelemisen funktio ei näille harrastajille ole ehkä tiedostettu tai ainakaan kovin tärkeä.

Itsetunnon vahvistaminen harrastuksen avulla on selkeästi tulkittavissa myös minän vahvistamiseksi. Mutta erilaisten tunteiden kokemisesta sen sijaan voidaan olla kahta mieltä. Toisaalta se voi vahvistaa minäkuva, jos koetut reaktiot ja tunteet ovat linjassa oman minäkuvan kanssa. Mutta toisaalta, jos nämä ennen käsittelemättömät tunteet ja reaktiot niihin sotivat aiemman kokemuksen ja itsetuntemuksen kanssa, niin se saattaa aiheuttaa minäkuvaan jonkin asteiseen säröön. Näyttelijä saattaa sulkea tällaisen kokemuksen mielestään tai kysyä itseltään, miten minusta tuntuu tällaiselta.

Vastaajien asennetta minän vahvistamisen summamuuttujalla saattaa viedä kielteiseksi erityisesti väittämän 30, *Uskon että esiintymispelon voittaminen on esiintymishalun suurin syy*, tulokset. Vastaajat eivät juuri olleet väitteen kanssa samanmielisiä, sillä vain 20,9 % prosenttia oli täysin tai edes melko samaa mieltä. Aineistosta voidaan siis päätellä, että teatteriharrastusta ei ole aloitettu ensisijaisesti ainakaan esiintymispelon voittamiseksi. Esiintymispelon voittaminen olisi juuri minän vahvistamista, jolloin se todellakin selittää varmasti jonkin verran minän vahvistamisen summamuuttujan kielteiseen päähän asettuvaa tulosta.

Minän vahvistamisen summamuuttujan tulokset ovat kokonaisuutena siinä määrin kielteiseen suuntaan painottuneet, ettei sitä voitane pitää ainakaan kaikkien osalta esiintymistarpeen suurimmaksi syyksi. Minän vahvistamiselle läheiseksi on toki tulkittavissa myös esimerkiksi sosiaalisen tuen summamuuttuja. Sosiaalisen tuen havaitseminen ja kokeminen voivat rohkaista harrastajaa luottamaan itseensä sekä toimimaan elämässään rohkeammin kuin aiemmin, sillä hän tietää, että ryhmän tuki on koko ajan tekemisen taustalla.

7.2 Laadullinen aineisto

Esiintymistarve voidaan ajatella joksikin, joka syntyy erilaisten tarpeiden kokonaisuutena. Tämän tutkimuksen perusteella näitä tarpeita ovat itsensä toteuttamisen tarve, omien rajojen kokeilemisen tarve, ryhmään kuulumisen tarve, oman paikkansa löytäminen sosiaalisessa todellisuudessa, vertaiseksi tai paremmiksi koettujen ihmisten palautteen ja tuen hakeminen, oman huomion saamisen tarpeen tyydyttäminen, minätuntemuksen kehittäminen ja itsetunnon kohottaminen niin ryhmän kuin omienkin onnistumisen kokemusten avulla.

Aineiston perusteella harrastajateatterilaisen on pakko päästä esiintymään aika ajoin, sillä se on mielenkiintoisella tavalla yhtä aikaa keino olla oma itsensä ja samalla olla eri rooleissa. Suomessa teatteria on harrastettu innokkaasti vuosikymmeniä. Teatterin harrastaminen on koettu esiintymishalukkaiden ihmisten luovan toiminnan foorumiksi. Esiintymällä teatterissa harrastajanäyttelijät kokevat voivansa toteuttaa omia erilaisia tarpeitaan niin omaan itseen kuin sosiaaliseen elämäänsäkin liittyen.

Itsensä esittämisen teorian mukaan toimimme elämässämme erilaisilla näyttämöillä ja tulkitsemme vuorovaikutusta erilaisten tulkintakehysten kautta. Teatteri nähtiin aineiston perusteella erilaisista sosiaalisista rasitteista vapautumisen keinona, arkuuden poistajana ja oman minän kahleista vapautumisena. Onko teatteri osalle harrastajista vastakohtainen näyttämö jollekin toiselle elämän vuorovaikutus- ja rooliasetelmalle? On kysyttävä, miksi näyttämö saa esiintyjän kokemaan vapautumisen tunteita. Onko niin sanottu normaalielämä jollekin yhtä epävarmuuden näyttämöllä esiintymistä, kunnes teatteriharrastuksen parissa pääsee itsevarman ihmisen rooliin hyväksyttävyyden näyttämölle?

Joku harrastaja tunsikin itsensä araksi muilla elämänsä osa-alueilla, mutta teatteri toimi tälle täysin arkana olemisen vastakohtana. Teatteriharrastuksen parissa hän saa olla oma itsensä ja loistaa. Teatteri saattaa olla keino kapinoida yhteiskunnan

yksilölle asettamia rooleja vastaan. Hiljaiseksi, huomaamattomaksi tai araksi muualla luokiteltu ihminen ei suostu kaikissa tilanteissa alistumaan rooliinsa. Tämä asettaa tosin kyseenalaiseksi Goffmanin (1959) käsityksen siitä, että ihminen esiintyisi aina omalle roolilleen ominaisesti. Avoimessa aineistossa oli myös vastauksia, joissa teatteri oli keino paeta arkitodellisuutta, yhteiskunnan asettamia rajoitteita.

Goffmanin (1959) mukaan pyrimme vuorovaikutustilanteissa toimimaan aina itsellemme suotuisasti, mutta esiintyminen tuo tähän sivupolun. Näyttelemisen voi olla itsellemme suotuisinta tai parasta, mutta se tarjoaa myös mahdollisuuden vapautua juuri oman itsensä kahleista. Kvalitatiivisen aineiston vastauksissa ilmeni, että lavalle esiintymään pääseminen on vapauttavaa, kun ei tarvitse nousta sinne omana itsenään. Roolihahmon esittäminen voi olla minälle turvallisempaa, sillä näyttelijän on aina mahdollista mennä ikään kuin roolihahmonsa taakse turvaan. Toki tulkintatapa on esittäjän omassa harkinnassa – ja omista taidoista kiinni.

Moni vastaaja kertoi laadullisessa aineistossa itsellään olevan jopa intohimoinen suhde näyttelemiseen ja teatteriin. Teatteria ja esiintymistä verrattiin ihmiselle elintärkeisiin toimintoihin. Ilman teatteriharrastusta ei kykenisi edes elämään. Teatteri ja esiintyminen oli aineiston perusteella tutkittaville keino toteuttaa omaa itseään ja luovuuttaan. Vasta teatterissa ihmisestä tulee persoona. Teatterikulttuuri on jotakin hienoa, ja sen osana oleminen ponnistelujen arvoista.

Teatteriharrastus koetaan hyvinkin erilaisena kuin muut harrastukset, mikä saattaa olla seurausta harrastajateatterilaisten kokemasta vahvasta sosiaalisesta identiteetistä. Oma ryhmä koetaan voimakkaasti erilaiseksi suhteessa ulkoryhmiin, minkä vuoksi se nähdään omana erilaisena kokonaisuutenaan. Ja mitä erottuvammaksi ulkomaailmasta oma ryhmä koetaan, sen helpompi siihen on sosiaalisen identiteetin teorian mukaan samaistua. Teatterissa tällaisia erityispiirteitä tuntuvat aineiston perusteella olevan harrastuksen monipuolisuus ja toisaalta vaativuuskin, sekä harrastuksen ulottuminen myös muuhun elämään.

Teatteri on näyttelijälle sekä roolihahmojen että niiden esittäjien vuorovaikutuskenttä, jossa sosiaaliset taidot nousevat hyvin arvokkaiksi. Kun minä ja sen osat alueet ajatellaan symbolisen interaktionismin mukaisesti vuorovaikutuksen tuotteiksi, on näyttelemisen luontevasti ajateltavissa minää kehittäväksi toiminnaksi. Siinä näytelmän valmistaminen vaatii tiivistä vuorovaikutusta teatteriryhmän kanssa, joka on oma kokemuksensa. Lisäksi esiintyjä saa kokea vuorovaikutusta näytelmän sisäisessä maailmassa roolihenkilöiden välisenä toimintana. Näyttelijällä on kaiken kaikkiaan mahdollisuus kokea monipuolisia ja moniulotteisia vuorovaikutustilanteita. Näistä kokemuksista hän saa aineksia omaan minäänsä ja oman minäkuvansa luomiseen. Hän saa runsaasti tilaisuuksia hahmottaa omaa arvomaailmaansa sekä punnita niitä asioita, jotka ovat omaan minään ja identiteettiin kuuluvia.

Teatteriesityksen valmistaminen on monesti pitkä ja jopa tuskallinen prosessi, joka vie runsaasti vapaa-aikaa. Motivaatiolla on huomattava osuus siihen, kuinka intohimoisesti teatteria jaksetaan tehdä, ja onko aika ajoitin tarpeen pitää luovaa taukoa koko harrastuksesta. Joskus harrastuksesta on vaarassa tulla liian kuluttavaa ajanvietettä, niin henkisesti kuin fyysisestikin. (Metsämuuronen 1995, 13.) Keräämässämme aineistossa harrastustaustan pituus vaihteli melkoisesti, mutta pitkäaikaisiakin harrastajia löytyi. Vasta-alkajia oli vähemmistö vastaajista.

Vastaajia tuntui motivoineen erityisesti harrastuksen vaikutukset yksilön sosiaaliseen elämään ja sen laatuun sekä harrastuksen vaikutukset omaan minään. Esimerkiksi teatterin parista saadut ystävät ovat tärkeä kannustin harrastajalle. He myös jakavat saman intohimon sekä kuuluvat osaksi ryhmää, joka on harrastajan mielessä korkeasti arvostettu ja tavoittelemisen arvoinen. Edelleen olisi kiinnostavaa tutkia, ajattelevatko harrastajat teatterin parista löytämänsä tuttavuudet nimenomaisesti teatterin kaartiin kuuluvaksi, vai millä tavoin he sijoittuvat muuhun ystäväpiiriin.

Vastaajista suuri osa mainitsi tavalla tai toisella sen, kuinka hienoa teatteriharrastuksessa on mahdollisuus olla hetken aivan joku toinen. Esittää jotakin muuta kuin on, kokea maailmaa toisesta perspektiivistä. Vastaava on myös Wilsonin (1997, 10) näkemys esiintymisestä. Hänen mukaansa ihminen haluaa paeta arkisia asioita

mielikuvamaailmaan, jossa on vapaus sekä esiintyä täysin erilaisessa roolissa että irrottautua arkitodellisuuden kahleista. Erityisesti teatterin piirissä ja nimenomaan esiintyjälle roolivaihdos on sallittua ja ymmärrettävää. Myös tutkittavamme arvostivat esiintymisen kautta saatavia uusia näkökulmia elämään, muiden ihmisten maailmankuvien kokemista ja esiintymiskokemuksen kasvattavia vaikutuksia yksilölle.

Erilaisten roolien esittäminen on parhaimmillaan itsetuntemusta lisäävää toimintaa. Esiintyjän ja roolin välille kehittyy helposti erityinen suhde, sillä esiintyjä yrittää sisäistää roolihahmon mahdollisimman hyvin (Niemi 1995, 20). Rooleissa esiintyminen antaa tilaisuuden sukeltaa elämäntilanteisiin, jotka eivät välttämättä muutoin liittyisi omaan arkitodellisuuteen. Esiintyjällä on tällaisissa tapauksissa tilaisuus miettiä omia reaktioitaan vastaavissa tilanteissa sekä sitä, miten suhtautuu oman roolihahmonsa ratkaisuihin. Näyttämöllä on mahdollisuus tuoda esiin voimakkaita tunteita, joita ihminen ei arkielämässään näytä. Tällaisia ovat muun muassa raivokohtausten, vihaamisen tai todella rakastuneen henkilön näytteleminen. Esiintyessään näyttelijä voi toimia toisen asemassa ja käyttää hyväkseen aiemmin tiedostettuja käyttäytymismalleja (Schechner 1985, 36).

Teatteria harrastavat ovat aineiston perusteella mitä ilmeisimmin hyvin viestintähalukkaita. Näin on huolimatta siitä, että esiintymistä saatetaan jännittää, tai vaikka harrastaja muutoin elämässään kokisikin olevansa arka. Millaista arkuutta vastaajat sitten tarkoittavat? Se olisi mielenkiintoista selvittää. Onko kyseessä arkuus tuoda mielipiteitään esille tai arkuus ylipäänsä viestiä ja olla vuorovaikutuksessa? Millä tavalla sitten teatterilla on mahdollisuus toimia areenana, jossa muutoin ahdistavat viestintä ja esilläolo muuntuvat miellyttäväksi ja palkitseviksi. Onko kyseessä ryhmän tuki vai esiintymisen tuomat onnistumisen tunteet, tai kenties jotakin muuta?

Ihmisillä on omat syynsä siihen miksi he harrastavat teatteria. Moni on päätenyt teatteri-elämän pyörteisiin aivan sattumalta, jotkut ovat huomanneet sen hyväksi keinoksi toteuttaa itseään. Toiset taas haluavat teatterin parista kipeästi itselleen ammatin. McCroskeyn ja Richmondin (1998) väittämä siitä, että viestintähalukkuus on piirteensä geneettisesti määräytynyt, on tämän tutkimuksen puitteissa näh-

tävä kyseenalaisessa valossa. Kuinka on selitettävissä sitten se, että joku lapsuudesta asti arka ihminen löytääkin itsensä esille tuomisen riemun teatterin tekemisestä, esiintymisestä? Muutenkin viestintähalukkuuden suora kytkeminen geeniperimään on turhan yksioikoista. Ihmisen käyttäytyminen on kuitenkin niin vahvasti sidoksissa muihinkin asioihin kuten koulutus- ja perhetaustaan tai siihen, millaisessa ympäristössä varttuu.

Vastauksista oli tulkittavissa kohtuullisen voimakas identifioituminen omaan ryhmään. Samalla teatteriryhmä nähtiin jonakin erityisenä ja muusta maailmasta poikkeavana. Harrastajanäyttelijät hahmottavat esiintymisen ja teatteriin kuulumisen oman identiteettinsä tärkeäksi osaksi. Teatterissa toimiva ryhmä koettiin samanhenkiseksi, yhteneväiseksi, omaksi yhteisöksi. On huomattava, että tällä tavoin ryhmä vaikuttaa myös yksilön ajatuksiin ja tunteisiin sekä toimintaan yleensä (Brewer 1993, 4 ja 10; Keyton 1999, 256—257). Ryhmän jäsenenä on aineiston mukaan pääsääntöisesti helppo ja miellyttävä toimia, eikä ryhmässä toimimisen vaikeuksia juurikaan tuotu esille. Ryhmässä on turvallista kokeilla rajojaan ja toteuttaa itseään, sillä ryhmän tukeen voi luottaa. Nixonin (1979, 19) seitsemän ryhmään kuuluvuuden kohdan perusteella voidaan todeta, että nämä kaikki asiat toteutuvat (ks. luku 4.3.1).

Sosiaalisen tuen tarve selittää sitä, miksi ryhmän kanssa tekeminen on harrastajalle niin tärkeää. Ihmissuhdeverkostot parantavat hyvinvointia. Teatterin ja esiintymisen parissa olevat ihmiset koetaan oman itsensä kaltaisiksi. Ihmisiksi, jotka ymmärtävät sen, miltä esiintyminen ja luominen tuntuvat sekä miksi ylipäänsä kannattaa esiintyä. Samankaltaisia ja saman intohimon jakavia ihmisiä arvostetaan. Heiltä saatu tuki tuntuu tässä tutkielmassa varsinkin kvalitatiivisen aineiston perusteella olevan näyttelijälle erityisen tärkeätä. Se voi olla myös enemmän tavoittelemisen arvoista, kuin asiaan perehtymättömän tuki. Myös yleisön arvostuksella ja palautteella on oma merkityksensä, sillä tulemalla teatteriesitykseen yleisöksi he teollaan osoittavat arvostavansa esiintymistä ja teatterin tekemistä taide-
muotona, sekä näin muodoin myös teatterin tekijöitä.

7.3 Aineistojen yhteinen tarkastelu

Koko tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta, että vastaajat kokevat esiintymistarvetta. Se ilmenee ajoittaisena tarpeena päästä esiintymään. Vastaajien mukaan tuo tarve tulee joskus esille pidemmänkin tauon jälkeen, mutta se kuuluu melko pysyvästi osaksi esiintymisestä nauttivan ihmisen maailmaa.

Tutkimuksen laadullisessa aineistossa esiintyi usein jopa teatterin tekemisen ja esiintymisen eräänlainen välttämättömyys. Esiintymään on pakko päästä silloin tällöin. Kummankin aineiston tulosten perusteella vastaajilla oli siis selkeästi tarve esiintyä. Myös Niemen (1995, 9) mukaan ihmisellä on luonnostaan tarve esiintyä. Niemi määrittelee esiintymisen luonnolliseksi tavaksi tuoda omaa luovuutta esille.

Teatteriharrastus on vastaajille myös keino hakea ja saada huomiota omalle itselleen ja omalle osaamiselleen. Esiintyminen on kanava todistaa omaa taitavuutta ja muuntautumiskykyä. Se on tarvittaessa pakokeino arkitodellisuudesta, yhteiskunnan asettamista rooleista vuorovaikutuksessa. Huomion keskipisteenä olemisesta nautitaan ja se saatetaan kokea itsetuntoa kohottavaksi. Tavallaan huomion saaminen on myös keino saada palautetta itsestä ja omasta toiminnasta. Se, että esitys saa ihmisten huomiota tarkoittaa samalla sitä, että se on ollut tarpeeksi kiinnostava saadakseen yleisön paikalle.

Arkuudesta ja ujoudesta oli niin suoria kuin epäsuoriaakin mainintoja avoimissa vastauksissa, mutta ei kuitenkaan yhtä voimakkaita, kuin mitä kvantitatiivisessa osuudessa oli kysytty. Kovin harva vastaaja mainitsi suoranaisesti arkuutta tai ujoutta. Sen sijaan oltiin pohdittu, millaisia vaikutuksia harrastuksella on ollut omaan sosiaaliseen elämään. Teatterin tekeminen ja eritoten esiintyminen antavat aineiston mukaan harrastajalle rohkeutta ja esiintymisvarmuutta myös muuhun elämään. Kvantitatiivisessa aineistossa vastaajat kokivat teatteriharrastuksen muuttaneen heitä sosiaalisemmaksi.

Vähemmistö vastaajista koki suoranaista ujoutta tai arkuutta, joten tulosten perusteella ei voi tehdä selkeitä päätelmiä sen suhteen, ovatko harrastajateatterilaiset yleensä ujoja tai sosiaalisesti arkoja. Varsinkaan kvalitatiivisessa aineistossa nämä seikat eivät tulleet esille kuin joissain yksittäisissä vastauksissa. Harrastus näyttäisi kuitenkin lisäävän sosiaalista aktiivisuutta sekä yksilön rohkeutta toimia vuorovaikutuksen osapuolena ja esiintyjänä muillakin elämän alueilla. Näiden seikkojen puolesta puhuvat sekä laadullinen että määrällinen aineisto. Tähän vaikuttanee uuden harrastuksen myötä kasvanut tuttavapiiri, esiintymiskokemus ja oman teatteriryhmän tuki. Harrastajan identiteetti ja minäkuva saavat esiintymisestä myös uusia aineksia. Minäkuvaan saattaa liittyä esiintymiskokemuksen myötä tuntemus itsestä esiintymisen osajana.

Harrastajateatterilaiset näyttäisivät sekä kvalitatiivisen että kvantitatiivisen aineiston perusteella olevan hyvin tietoisia siitä, että he kuuluvat ryhmään, ovat osa sitä. (ks. Brillhart & Galanes 1998, 7—8; Keyton 1999, 8; Shaw 1980, 8). Tähän viittaa erityisesti kvalitatiivisessa aineistossa esiin tullut riippuvuuden tunne omaa harrastajaryhmää kohtaan. Teatteriryhmä nähdään jopa perheen kaltaisena, hyvin läheiseksi koettavana instituutiona.

Ryhmä tuntuu kehittyvän omiin normeihinsa ja sääntöihinsä nojaten niin, että ryhmäkoheesio kasvaa ja ryhmästä tulee parhaassa tapauksessa hyvin yhtenäinen, dynaaminen. Ryhmä pyrkii yhteiseen ja yhteiseksi asetettuun tavoitteeseen, jossa yhdistyvät myös ryhmään kuuluvien yksilöiden henkilökohtaiset tavoitteet. Yhdessä halutaan päästä onnistumisen kokemuksiin ja lopulta esityksen arvokkaaseen loppuunsaattamiseen. (Keyton 1999, 12 ja 177; Brillhart & Galanes 1998, 143—144.) Ryhmä koettiin myös jopa itse esiintymistä tärkeämmäksi kannustimeksi jatkaa harrastusta. Sama tuli esille kvantitatiivisessa aineistossa, jossa ryhmän ja sosiaalisen tuen merkityksen suhteen oltiin kaikista myötämielisimpiä ja yksimielisimpiä.

Ryhmän sisäisen yhteistyön laatu vaikuttaa ehkä odotetustikin vastaajien mukaan siihen, miten mielekkääksi esiintyminen koetaan. Esiintymisjännitys tuli esille lähinnä vain määrällisessä aineistossa. Vaikka melko moni ilmoitti jännittävänsä esiintymistä, niin laadullisessa aineistossa tähän ei enää juuri puututtu. Molem-

missä aineistoissa kuitenkin edelleen ilmeni, että vastaajat esiintyvät mielellään myös muilla elämänsä osa-alueilla, jännityksestäkin huolimatta.

Omaan minään liittyviä seikkoja tuotiin runsaasti esille laadullisessa aineistossa. Mielenkiintoisesti minän vahvistamisen summamuuttujalla vastaajien suhtautuminen oli kaikista negatiivisin koko aineistossa. Laadullisessa aineistossa kuitenkin näitä seikkoja tuotiin esille jopa tärkeimpinä syinä omaan esiintymiseen. On mahdollista, että samat vastaajat, jotka määrällisessä aineistossa vastasivat esiintymisen parantavan itsetuntoa tai tarjoavan heille mahdollisuuksia kokea tunteita, kokivat nämä seikat niin tärkeiksi, että päättivät jatkaa aiheesta vielä avoimessa vastauksessaan. Vuorovaikutuskokemusten ja –taitojen karttuminen on nähtävissä laajemmin myös minää ja minäkuvaa kehittäväksi. Näihin aiheisiin vastaajat tarttuivat innokkaasti laadullisessa aineistossa.

7.4 Jatkotutkimus haasteita

Tämän tutkimuksen tuloksia pystynee hyödyntämään aiheeseen liittyvänä pohjatutkimuksena tai muunkin alan harrastamiseen liittyvissä tutkimuksissa. Pro gradu –tutkielmaa tehdessämme huomasimme, että harrastajateattereita ja eritoten itse harrastajia olisi hedelmällistä tutkia monella muullakin tavalla. Esimerkiksi näyttelemisen ja esiintymisen suhdetta voisi peilata Goffmanin teoriaan ja lähteä tekemään tutkimusta sen pohjalta. Ovatko esiintyminen ja vieraan roolissa oleminen keinoja vapautua jatkuvasta itsensä esittämisestä? Onko kyseessä mahdollisuus kokeilla omia rajojaan ilman minän häpäisemisen vaaraa? Mielenkiintoista olisi myös tutkia näyttelijöitä ryhmäidentiteetin suhteen, millaisena he hahmottavat oman ryhmänsä suhteessa ympäröivään maailmaan. Ryhmän tärkeyttä harrastajateatterilaiselle olisi muutoinkin kiintoisaa tutkia, sillä tämän tutkimuksen tuloksia ajatellen ryhmän tärkeys korostui merkittävästi.

Entä missä määrin esiintyvä henkilö reflektoi itseään ja vuorovaikutustilanteita esiintyessään uudessa roolissa. Jääkö hänelle mieleen asioita, joita hän haluaisi

toteuttaa näyttämöllä? Kokeeko ja tiedostaako hän itse omaa reflektointiaan? Harrastuksilla on ihmisille tutkitusti merkitystä nimenomaan tarpeita tyydyttävänä toimintana ja persoonallisuuden kehittämisen välineenä. Voiko yksi houkutin olla ehkä tiedostamatonkin tarve eheyttää minäkuva, mikä olisi ehkä mahdollista tuon ikään kuin ylimääräisen, näyttämön vuorovaikutuskentän kautta. Asiaa olisi kiintoisaa käsitellä myös identiteetin muotoutumisen kannalta. Kyseessä on oikeastaan aktiivinen analyysi- ja arviointiprosessi sen suhteen mitä ihminen hyväksyy ja mitä ei. Roolit ja niiden maailmankuvat voivat laajentaa ihmisen mahdollisuuksia tutkia näitä asioita omalta kohdaltaan. Toisaalta erilaiset roolit voivat moninaisuudessaan johtaa minäkuvan hajanaisuuteenkin, samoin kuin identiteetin rikkoutumiseen.

Harrastajien viestintähalukkuuden tai –arkuuden tutkiminen olisi yhtä lailla tarkoituksenmukaista. Nyt tuloksista on nähtävissä, että osa vastaajista koki olevansa ujoja ja arkoja sosiaalisissa tilanteissa sekä jännittävänsä esiintymistä. Mutta hie-man avoimeksi jäi kysymys siitä, minkä luonteista tuo ujous ja arkuus on. Samoin kuin se kuinka voimakasta harrastajanäyttelijöiden tuntema esiintymisjännitys on, ja miten he sen voittavat. Ehkä kannustimena ja motivoivana tekijänä ovat harrastuksen tuloksina saadut itseen ja ryhmään liittyvät tekijät, onnistumisen tunteet. Teoreettista viitekehystä olisi mahdollista jatkossa laajentaa myös draaman ja pu-hetaiteen puolelle. Koemme kuitenkin, että se muuttaisi työn näkökulmaa merkittävästi taiteen tutkimuksen puolelle. Yksi varteenotettava teoria olisi myös Burken dramatismi, joka pureutuu minuuteen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen.

Tämän tutkimuksen tulokset viittaavat merkittävästi harrastuksesta saataviin yksilöllisiin ja itseen liittyviin palkintoihin. Harrastajanäyttelijän minäkuvan tutkiminen olisi edelleen todella mielenkiintoista. Sitä voisi selvittää esimerkiksi syvähaastatteluiden avulla. Teatteri- ja esiintymisharrastuksen vaikutuksia minäkuvaan ei ole juurikaan tutkittu, ja alue ehdottomasti kaipaa selvittämistä. Tällaisella tutkimuksella olisi potentiaalia toimia virikkeenä minäkuvan tutkimiseen myös muilla elämänalueilla. Tutkimuksen tuloksia olisi mahdollista hyödyntää myös vaikkapa esiintymisjännityksen tutkimuksessa. Sen avulla voitaisiin selvittää millaiset tekijät kannustaisivat ihmistä jännityksestä huolimatta lavalle ja huomion kohteeksi, jopa nauttimaankin huomiosta.

Ylipäänsä tutkimus siitä millaisia vaikutuksia esiintymisharrastuksella on ihmiselle, on tärkeä tutkimuskohde. Puheviestinnän kannalta sen tekee erityisen tärkeäksi juuri esiintymisen merkittävä rooli sekä se, millaisia vaikutuksia nimenomaan esiintymisellä ihmiselle on. Voidaan esimerkiksi pohtia millaisia vaikutuksia olisi draaman keinoin toteutetulla koulutuksella, ja millaisia draaman keinoja mihinkin koulutustarpeeseen olisi hyvä käyttää. Johtavatko esimerkiksi yhdessä aikaansaadut onnistumisen kokemukset tiiviimpään ja tuloksellisempaan yhteistyöhön, lisäävätkö ne motivaatiota ja rohkaisevatko vaikkapa työyhteisön eri toimijoita luottamaan omiin kykyihinsä jollakin erityisellä tavalla.

8 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI

Tutkimusmenetelmämme, viisiportaiseen Likertin asteikkoon pääosin pohjautuva, web-kyselylomakkeella toteutettu survey-tutkimus, osoittautui tutkimusaiheeseen sopivaksi ja tarkoituksenmukaiseksi. Laadimme lomakkeen kysymykset vuonna 2001 tekemämme esihaastattelun pohjalta. HavaitSIMME tämän järkevaksi toimintatavaksi, sillä saimme näin laadittua väittämiä, jotka auttoivat tehokkaasti etsimään vastausta tutkimusongelmaamme.

Laatimamme kyselylomake osoittautui melko toimivaksi ja väittämät olivat perusteltuja. Olisimme kuitenkin voineet testata mittaria tarkemmin ennen aineiston keruuta ja tutustua paremmin ennalta jokseenkin vieraisiin kvantitatiivisiin tutkimus- ja analyysimenetelmiin helpottaaksemme ja selkeyttääksemme työme etenemistä. Kuten tavallista, tiedon ja kokemuksen karttuessa voidaan useimmiten esittää kehitysideoita, jotka olisivat olleet hyödyllisiä tutkimuksen tekemisessä. Joitakin osa-alueita mittaavia väittämiä olisi voitu jättää pois lomakkeesta, joitakin toisia ehkä lisätä.

Kaikki esittämämme väittämät eivät osoittautuneet kovin oleellisiksi tai tarpeellisiksi aineiston tarkasteluvaiheessa. Yritimme kuitenkin parhaimpamme mukaan miettiä väittämien järkevyyttä ja validiteettia laatiessamme kyselylomaketta. Emme toisaalta olisi voineet tietää mittarin toimivuutta aivan sataprosenttisesti missään tapauksessa, joten koemme kyselylomakkeen kohtalaisen onnistuneeksi.

Saimme aikaiseksi väittämiä, joihin oli helppo mutta mukava vastata, ja joiden avulla saimme tutkimuksemme kannalta tarvittavaa tietoa. Väittämiä ja kysymyksiä olisi lomakkeessa voinut olla vastausinnokkuudesta päätellen enemmänkin, mutta vastausmielekkyyys olisi voinut kärsiä huomattavasti. Raja mielekkään ja uuvuttavan kysymysmäärän välillä on hiuksenhieno. Ehkä pikemminkin kysymyksiä olisi lomakkeessa voinut olla vähemmän, harkitummin. Tutkimuksen toteuttaminen web-lomakkeena koettiin myös onnistuneena

valintana. Tutkimus on näin helposti saatavilla, ja se voi periaatteessa tavoittaa hyvin suuren osan kohdejoukostaan.

Kyselylomake oli laadittu siten, että vastaajien oli vastattava jokaiseen mielipideväittämään. Tämä saattaa olla aineistossa tuloksia vääristävä seikka, mutta toisaalta voisi olettaa, että tällöin vastaajan olisi mielekkäintä valita vaihtoehto 5, ”en osaa sanoa”. Tyhjässä lomakkeessa oli myös etukäteen valittuna aina vastausvaihtoehto 1, jolloin tämä valinta muuttui vasta kun vastaaja laitto i kohtaan oman valintansa mukaisen vaihtoehdon. Jälkikäteen ajateltuna tämä oli ehkä huono seikka, sillä joku kohta on saattanut jäädä vastaajalta huomaamatta, ja näin tutkijoille on silti välittynyt tieto siitä, että hän on valinnut tällaiseenkin väittämään ykkösen.

Kaikki kvantitatiivisen osion vastaukset vaikuttivat siinä mielessä luotettavilta, että aineistossamme ei ollut yhtään lomaketta, johon olisi systemaattisesti vastattu vain tiettyä vaihtoehtoa. Aineiston käsittelyvaiheen alussa poistettiin ”en osaa sanoa” –vastaukset, joita ei lopultakaan ollut kovin paljoa. Se osaltaan kertoo, että vastaajilla on ollut väitteisiin selkeähköt mielipiteet vastatessaan kyselyyn. Tietenkään meillä tutkijoilla ei kuitenkaan ole mahdollisuutta tietää millaisessa tilanteessa ja millä tarkkaavaisuudella vastaajat lomakkeeseen vastasivat. Edelleen laadullinen aineisto kuitenkin antaa positiivisia viitteitä tämän asian suhteen.

Yksi avoin kysymys lomakkeen lopussa osoittautui perustelluksi ja hyödylliseksi käyttää. Useampi avoin kysymys olisi vaikeuttanut merkittävästi työtämme aineistoa käsitellessä, ja se olisi saattanut vaikuttaa vastaajien vastausinnostusta alentavasti. Toinen avoin kysymys olisi myös ollut vaikeahko asettaa, sillä sen olisi periaatteessa pitänyt olla samanarvoinen kuin nyt esitetty kysymys, jotta siihen olisi haluttu vastata samalla intensiteetillä kuin nykyiseen. Emme myöskään nähneet, että useampi avoin kysymys olisi muuttanut huomionarvoisesti tutkimusaineiston laatua tai määrääkään. Aineisto olisi voinut kylläntyä.

Toisaalta pari spesifimpiä avointa kysymystä olisi ehkä antanut tarkempaa tietoa tutkimuskysymyksemme kannalta jostakin haluamastamme näkökulmasta. Tarpeellisen lisänäkökulman havaitseminen kuitenkin tapahtui vasta aineiston

käsittelyvaiheessa, jolloin sen etukäteinen miettiminen ei todennäköisesti olisi johtanut yhtä olennaiseen lopputulokseen. Lomaketta suunnitellessamme olimme lisäksi jonkin verran epäileväisiä sen suhteen, että omin sanoin vastattaviin kohtiin olisi vastattu kovin innokkaasti juuri kirjallisesti. Tämä huoli osoittautui kuitenkin turhaksi nykyisenlaisena toteutetussa tutkimuksessa.

Halusimme avoimella kysymyksellä täydentää kvantitatiivisesta aineistosta saatavaa tietoa. Molemmat aineistot ovat edellytyksenä monipuolisen tiedon saamiselle tutkittavana olevasta ilmiöstä. Ajattelimme, että vastaajalle saattaisi tulla jotakin sellaista mieleen, mistä hän tahtois vielä kertoa, mutta mistä me emme huomanneet esihaastattelumme tuloksiin pohjaavilla väittämällä kysyä. Yksinomaan valmiita vastausvaihtoehtoja antava lomake ei olisi mielestämme riittänyt sellaisenaan antamaan riittävää ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä ilman kvalitatiivista puolta. Lomake olisi mahdollisesti jättänyt vastaajalle pelkillä ennalta asetetuilla vastausvaihtoehtokysymyksillään keskeneräisen olon kyselystä. Nyt vastaajaa saattoi motivoida se, että hänelle annettiin vielä tilaisuus tuoda omakohtainen subjektiivinen näkemyksensä esille. Ja aihekin omalla tavallaan vaati sitä, vastaajien luovuudelle oli jätettävä tilansa.

Voidaan myös ajatella, että tutkimusaiheen käsittelyyn olisi sopinut esimerkiksi pienemmällä aineistolla toteutettu haastattelututkimus tai triangulaatiomenetelmä, jossa olisi voinut yhdistää vaikkapa päiväkirjamenetelmää, haastattelua ja havainnointia. Haastattelumenetelmää olisi myös voinut hyödyntää pidemmällä aikavälillä, esimerkiksi ennen näytäntökauden alkua ja sen aikana tehtyjä haastatteluja käyttämällä. Triangulaatiomenetelmä kuulostaa näin jälkeinpäin hyvältä, mutta survey-tutkimuksen valinta oli kuitenkin hyvin tarkoituksenmukainen ja tiedostettu ratkaisu.

Halusimme hyödyntää esitutkimuksemme mielenkiintoisia tuloksia, ja toisaalta siinä oli jo ennalta pureuduttu esiintymistarpeeseen liittyviin seikkoihin. Näin vastaajille saatiin ehkä helpommin vastattava asennemittarilomake, johon vastaaminen oli suhteellisen nopeaa ja toisaalta se voitiin helposti välittää suurelle kohdejoukolle. Jos olisimme käyttäneet tutkimuksessamme triangulaatiomenetelmää, emme palauttaisi pro gradu –työtämme tarkastukseen aikataulussa,

sillä resurssit olisivat olleet kyseisen menetelmän käyttöön kovin rajalliset. Lisäksi survey-tutkimus sopi työn näkökulmaan, joka pyrki nimenomaisesti selvittämään mistä johtuu harrastajanäyttelijän esiintymistarve heidän omien käsitystensä mukaan. Tutkijoilla oli myös olemassa ennakoita esihaastatteluun pohjautuva käsitys asiasta. Puhtaasti laadullisen tutkimuksen kysymyksenasettelu ja näkökulma olisi varmaankin ollut hieman erilainen. Oltaisiin luultavammin lähempänä kysymyksiä millaista esiintymistarve on ja miten se ilmenee, jotka olisivatkin ominaisempia laadullisen menetelmän kysymyksenasetteluja.

Tutkimusmenetelmänä olisimme voineet käyttää myös ryhmähaastattelua, mutta ajattelimme, etteivät kaikki haastateltavat välttämättä olisi halunneet kertoa kovin henkilökohtaisista seikoista muiden ollessa läsnä. Esitutkimuksemme perusteella osasimme odottaa, että esiintymistarvetta aiheuttavat tekijät voivat olla hyvinkin intiimejä ja arkaluonteisia. Tällaisista asioista puhuminen vertaisten läsnäollessa ei välttämättä olisi niin avointa varsinkaan sellaisissa teemoissa, jolloin kyse on jostakin mikä on tutkittaville todellista, mutta ei välttämättä sosiaalisessa tilanteessa muiden läsnäollessa hyväksyttävää. Jos lisäksi ryhmätilanteeseen osallistuvien henkilökemiat olisivat olleet todella erilaiset, olisimme olleet kokemattomina tutkimusentekijöinä ahdingossa. Samoin on muistettava, että haastateltavat olisivat todennäköisesti olleet sellaisia, jotka toimivat tiiviisti yhteistyössä tämän tutkimuksen jälkeenkin, jolloin on olemassa vaara, että haastattelussa paljastuneet asiat jäisivät muistiin ryhmän sisällä ja seuraisivat haastateltavaa tarpeettomasti jatkossa.

Halusimme tähän tutkimukseen laajan aineiston ja erilaisen aineistonkeruumenetelmän haastattelumenetelmän sijaan, jota käytimme proseminaariryötä tehdessämme. Jos olisimme käyttäneet haastattelua tai muuta laadullista aineistonkeruumenetelmää missä muodossa tahansa, emme olisi saaneet näin kattavaa vastausmäärää kuin nyt saimme, mikä osaltaan motivoi meitä tutkijoitakin. Arvelimme aluksi, että menetelmä voisi vaikuttaa aineiston laatuun heikentävästi, mutta tämä uhkakuva ei toteutunut. Voidaan lisäksi pohtia motivoiko vastaajia se seikka, että tutkimus koski kaikkia SYTY ry:n jäsenistöön kuuluvien ylioppilasteattereiden ja ylioppilasteatterihenkisten teattereiden harrastajanäyttelijöitä, heidän omaa laajaa ryhmäänsä. Kyselyyn osallistui eri-

ikäisiä teatterin harrastajia joka puolelta Suomea, kohtalaisen tasapuolisesti sekä miehiä että naisia. Tähän olemme tutkimuksessamme erityisen tyytyväisiä. Tahdoimme paljon vastauksia, erilaisia ihmisiä erimittaisilla teatteriharrastustaustoilla, ja sen myös saimme.

Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen aineiston luonne on eroava, ja on tutkijoita, jotka eivät hyväksy näiden menetelmien yhteiskäyttöä tieteenfilosofisin perustein. Me kuitenkin koimme ne siinä määrin toisiaan täydentäviksi että päätimme ennakkoluulottomasti yhdistää menetelmät. Niiden yhteiskäyttö tuntui selkeästi parantavan mahdollisuuksia saada tutkimuskysymyksiin vastaus. Sitä voidaan tietysti pohtia, että ovatko nämä menetelmät olleet tasapainossa ja tarpeeksi toisiaan täydentäviä. Meidän mielestämme näin on ollut, menetelmät tuottivat hyvin ymmärrystä lisäävää tietoaainesta.

Ylipäänsä aineistojen tulokset vaikuttavat toisiaan tukevilta, lähinnä poikkeavuutta esiintyi minän suhteen. Tästä voidaan päätellä, että kyselylomake on ollut osapuulleen onnistunut. Vastaajat ovat todennäköisesti kokeneet kysytyt osiot tarkoituksenmukaisiksi ja halunneet tuoda oman mielipiteensä esille.

Toisaalta kun ajatellaan määrällisen ja laadullisen aineiston yhteneväisyyttä on todettava, että kyselylomakkeen väittämäosio on saattanut johdatella vastaajia samojen aihepiirien pariin myös avoimeen kysymykseen vastatessaan. Tämä ei kuitenkaan ole tutkimuksen kannalta ongelma, sillä näin on saatu selville heidän asennoitumisensa mitattuihin ilmiöihin myös subjektiivisemmalla tasolla. Ja se, että väittämät ovat saattaneet johdatella vastaajia voi tapahtua suuntaan tai toiseen saattaa aiheuttaa sen, että vastaaja on täysin eri mieltä jonkin asian kanssa ja haluaa kertoa asiasta tästä näkökulmasta. Lisäksi vastaajat toivat kiitettävästi esiin myös uusia näkökulmia, jotka syvensivät tutkimusaiheen ymmärrystä kokonaisuutena.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää sitä, mistä kumpuaa harrastajateatterilaisen tarve esiintyä. Saimme aikaan mielestämme luotettavan tutkimuksen, sillä teoreettinen viitekehuksemme on aiheeseen relevantti ja tutkimukseen vastanneet

henkilöt olivat erityisesti laadullisen aineiston pohtivan otteen perusteella motivoituneita osallistumaan tutkimukseen.

Kyselyyn vastasi 140 henkilöä, joka mielestämme on kohtuullisen hyvä määrä tämän kaltaiseen tutkimukseen, ja sellaisena riittävä antamaan luotettavia tutkimustuloksia. Uskomme, että tutkimuksemme tulokset kiinnostavat kyselyyn vastanneiden lisäksi myös yleisesti alan harrastajia. Tulokset saattavat auttaa harrastateatterilaista tiedostamaan ja jäsentämään niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat esiintymisharrastuksen taustalla.

9 PÄÄTÄNTÖ

Tutkimuksessamme halusimme selvittää sitä, mistä kumpuaa harrastajateatterilaisen omien käsitysten mukaan hänen tarpeensa esiintyä. Saimme kiinnostavia ja ilmiötä hyvin avaavia vastauksia niin kvantitatiivisesta kuin kvalitatiivisestakin aineistosta. Ylioppilasteatteriliitto SYTY ry:n jäsenateattereiden jäsenille kuuluu kiitos innokkaasta osallistumisesta sekä kiinnostuksesta tutkimusta kohtaan.

Esittämiimme tutkimuskysymyksiin saatiin tutkimuksessa selkeät vastaukset. Teatteri on harrastajiensa mukaan mukava, erilainen ja paljon antava harrastus. Syyt harrastaa teatteria ovat monisyiset, mutta ne peilautuvat pitkälti omaan minään ja sen osa-alueisiin. Jopa ryhmiin liittyvät seikat ovat pohjimmiltaan tällaisia. Harrastajateatterilainen haluaa eri rooleissa oppia jotakin uutta itsestään tai astua toiseen maailmaan, jonakin toisena henkilönä tai hahmona. Näyttelemällä on mahdollista parantaa omaa esiintymisvarmuutta elämän muillakin sektoreilla.

Teatteriharrastuksella tuntui kaiken kaikkiaan olevan useita viitteitä itsetuntokysymyksiin. Selvä enemmistö vastaajista nauttii siitä, että he saavat olla esillä ja toteuttaa itseään harrastuksen tasolla, suunnittelematta harrastuksestaan leipätyötä. Esillä oleminen antaa onnellisuuden ja hyvänolon tunteita, joita on ehkä vaikea saavuttaa muulla tavoin. Oman arvostuksen lisääntymiseen teatteriharrastuksen myötä voi vaikuttaa se, että harrastuksensa kautta ihmisellä on tilaisuus tulla osaksi ihailemaansa kulttuuria, tässä tapauksessa luovuutta osoittavaa teatteri- ja esiintymiskulttuuria. Harrastaja myös alkaa jossakin määrin näkemään itsensä, eli identifioitumaan, ryhmänsä kautta.

Teatteriharrastuksen esiintyjälle tarjoamat mahdollisuudet oman itsensä suhteen ovat moninaiset. Esiintymislavalla karisevat parhaimmillaan niin sosiaaliset estot kuin oman minänkin oletetut tai mahdolliset rajoitukset. Lava on paikka, joka antaa tilaisuuden kokeilla, testata ja tuntea. Roolien ja näytelmän turvin on mahdollista toimia merkittävästi eri tavalla kuin omana itsenään, jolloin ihminen on yhteiskunnan odotusten ja sosiaalisten rajoitusten armoilla. Myös Sinivuoren (2002)

väitöskirjatutkimuksessa todetaan teatteri-ilmaisun mahdollisuudet itsetuntemusta lisäävänä harrastuksena. Itsetuntemus puolestaan lisää kykyä toimia vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Tutkimustulokset osoittivat, että harrastajateatterilaiselle on huomattavan tärkeää ryhmän toiminnassa syntyvä sosiaalinen tuki. Toisaalta itseä halutaan tuoda esille yksilöllisenä persoonana, mutta nimenomaan ryhmän avulla ja kannustuksella. Oma osaaminen ja teatterin tekemisen into kulminoituvat yhteistyössä tutun ja turvallisen harrastajaryhmän kanssa. Ryhmän tuki ja olemassaolo taustatukena muussakin elämässä voivat olla itsetuntoa ja omanarvon tunteita kohottavia tekijöitä. Ryhmän tuki on samalla avaintekijä siinä, että harrastaja uskaltaa kokeilla omia rajojaan ilman tuomitsemisen tai hylkäämisen pelkoa.

Mielenkiintoinen ero Sinivuoren (2002) väitöskirjatutkimuksen tuloksiin on siinä, että hänen aineistonsa perusteella sukupuolten välisissä teatteriharrastusmotiiveissa oli selkeitä painotuseroja. Tässä tutkimuksessa eroja esiintyi vain kahdella, ujouden ja sosiaalisen tuen summamuuttujalla, mutta niilläkin lähinnä pelkästään tilastollisesti suuntaa antavasti ja kummallakin niin, että naisten asennoituminen oli miehiä jonkin verran myönteisempi.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys on mielestämme ollut aiheen käsittelyn kannalta relevantti, sillä se on tarjonnut useita virikkeitä aineiston analyysivaiheessa. Erityisesti todettakoon, että Goffmanin ajattelua minästä ja sosiaalisen todellisuuden luonteesta olisi voinut hyödyntää jopa sellaisenaan teoreettisena viitekehyyksenä, mutta toki työmme näkökulmaa olisi sitten pitänyt rajata vielä tiukemmin minään.

Samoin kuin Sinivuori (2002) toteaa, voidaan tämänkin tutkimuksen perusteella arvioida, että harrastajanäyttelijät ovat oikeastaan melko tietoisia omista syistään esiintyä. Tämä näkyy selkeinä mielipiteinä esitettyihin väittämiin ja halukkuutena vastata hyvin henkilökohtaisella tasolla lomakkeessa esitettyyn avoimeen kysymykseen. Montaa mieltä voidaan olla siitä miten jäsenyneitä nämä motiivit harrastajien mielissä ovat, mutta yhtä kaikki motiivien tiedostaminen lienee hyödyllistä tavoitteellisuutta ajatellen. Motiivien tiedostaminen auttaa myös

hakemaan juuri sitä kokemusta, joka on itselle tärkeintä. Myös Sinivuori arvioi, että motiivien tiedostaminen saattaa olla tärkeää sen kannalta miten kokemukset tulkitaan ja miten hyvin harrastaja pystyy toimimaan osana omaa ryhmäänsä.

KIRJALLISUUS

Afifi W. A. & Lee J. W. 2000. Balancing instrumental and identity goals in relationships: The role of request directness and request persistence in the selection of sexual resistance strategies. *Communication Monographs* 67: 284—305.

Aho S. 1990. Oppilaiden moraalikehitystason, sosiaalisen aseman, minäkäsityksen ja kouluasenteiden muuttuminen kahden ensimmäisen kouluvuoden aikana. Turku: Turun yliopisto.

Aho S. & Laine K. 1997. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Otava.

Alkula T., Pöntinen S. & Ylöstalo P. 1995. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. 2. painos. Porvoo: WSOY.

Arkin R. M., Lake E. A. & Baumgardner A. H. 1986. Shyness and self-presentation. Teoksessa W. H. Jones, J. M. Cheek & S. R. Briggs (toim.). *Shyness. Perspectives on research and treatment*. New York: Plenum.

Atkinson R. L., Atkinson R. C., Smith E. E., Bem D. J. & Nolen-Hoeksema S. 2000. Hilgard's introduction to psychology. 13. painos. Fort Worth: Harcourt College Publishers.

Avtgis T. A, Martin M. M. & Rocca K. A. 2000. Social support and perceived understanding in the brother relationship. *Communication Research Reports* 17: 407—414.

Barbee A. P., Rowatt T. L., Cunningham M. R. 1998. When a friend is in need. Feelings about seeking, giving, and receiving social support. Teoksessa P. A. Andersen & L. K. Guerrero (toim.). *Handbook of communication and emotion. Research, theory, applications, and contexts*. San Diego: Academic Press.

Brewer M. 1993. The role of distinctiveness in social identity and group behaviour. Teoksessa M. A. Hogg & D. Abrams (toim.). *Group motivation. Social psychological perspectives*. New York. Harvester.

Brilhart J. K & Galanes G. J. 1998. Effective group discussion. 9. painos. Madison: Brown & Benchmark.

Britt T. W. & Crandall C. S. 2000. Acceptance of feedback by the stigmatized and non-stigmatized: The mediating role of the motive of the evaluator. *Group Processes & Intergroup Relations* 3: 79—95.

Brown J. D. 1998. The self. Boston: McGraw-Hill.

Brown R. 1988. Group processes. Dynamics within and between groups. Oxford: Blackwell.

Burleson B. R., Albrecht T. L., Goldsmith D. J. & Sarason I. G. 1994. The Communication of social support. Teoksessa B. R. Buleson, T. L. Albrecht & I. G. Sarason (toim.). Communication of social support. Messages, interactions, relationships, and community. Thousand Oaks: Sage.

Buss A. H. 1980. Self-consciousness and social anxiety. San Francisco: Freeman.

Butterworth T., Friedman S. D., Kahn W. A. & Denfel Wood J. 1990. Summary: Performing groups. Teoksessa J. R. Hackman (toim.). Groups that work (and those that don't). Creating conditions for effective teamwork. San Francisco: Jossey-Bass.

Bäckman G. 1987. Yksilö, lähiympäristö ja terveys. Porvoo: WSOY.

Duck S. 1986. Human relationships. An introduction to social psychology. London: Sage.

Goffman E. 1971 (1959). Arkielämän roolit. Suom. E. Hujanen. Porvoo: WSOY.

Gough H. G. & Thorne A. 1986. Positive, negative, and balanced shyness. Self-definitions and the reactions of others. Teoksessa W. H. Jones, J. M. Cheek & S. R. Briggs (toim.). Shyness. Perspectives on research and treatment. New York: Plenum.

Gronbeck B. E., McKerrow R. E., Ehninger D. & Monroe A. H. 1997. Principles and types of speech communication. 13. painos. New York: Longman.

Hackman M. Z., Ellis K., Johnson G. E. & Staley C. 1999. Self-construal orientation: validation of an instrument and a study of the relationship to leadership communication style. *Communication Quarterly* 47: 183—193.

Hammond J. & Edelman R. J. 1991. Double identity. The effect of the acting process on the self-perception of professional actors – two case illustrations. Teoksessa G. D. Wilson (toim.). *Psychology and performing arts*. Amsterdam: Swets and Zeitlinger.

Heikkilä T. 1998. *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita.

Henry W. E. & Sims J. H. 1970. Actors' search for self. *Transaction* 7: 57—62.

Hirsjärvi S., Huttunen J., Kari J., Kuusinen J. & Vaherva T. (toim.) 1983. *Kasvatustieteen käsitteistö*. Helsinki: Otava.

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2000. *Tutki ja kirjoita*. 6.—8. painos. Helsinki: Tammi.

Hogg M. A. & Ridgeway C. L. (toim.) 2002. Special issue of social psychology quarterly on social identity theory: sociological and social psychological perspectives. [Viitattu 8.11.2002]. Saatavissa: <<http://www.arts.ualberta.ca/cjscopy/events/socpsychq.html>>

Jensen A. D. & Chilberg J. C. 1991. *Small group communication. Theory and application*. Belmont: Wadsworth.

Johnston L & Hewstone M. 1990. Intergroup contact: Social identity and social cognition. Teoksessa D. Abrams & M. A. Hogg (toim.) 1990. *Social identity theory. Constructive and critical advances*. New York : Harvester Wheatsheaf.

Jones W. H., Cheek J. M. & Briggs S. R. (toim.) 1986. *Shyness. Perspectives on research and treatment*. New York: Plenum.

Kalliopuska M. 1984. *Itsetunto*. Helsinki: Kirjayhtymä.

Karma K. & Komulainen E. 1984. *Käyttäytymistieteiden tilastomenetelmien jatkokurssi*. Helsinki: Gaudeamus.

- Keltikangas-Järvinen L. 1998. Hyvä itsetunto. 10. painos. Porvoo: WSOY.
- Keyton J. 1999. Group communication. Process and analysis. Mountain View: Mayfield.
- Laukkala L. 1989. Saisinpa sanotuksi. Helsinki: Gummerus.
- Leary M. R. 1983. Understanding social anxiety: Social, personality and clinical perspectives. Beverly Hills: Sage.
- Leary M. R. 1986. Affective and behavioural components of shyness. Implications for theory, measurement, and research. Teoksessa W. H. Jones, J. M. Cheek & S. R. Briggs (toim.) 1986. Shyness. Perspectives on research and treatment. New York: Plenum.
- Littlejohn S. W. 1996. Theories of human communication. 5. painos. Belmont: Wadsworth.
- McCroskey J. C. & Richmond V. P. 1995. Correlates of compulsive communication: quantitative and qualitative characteristics. *Communication Quarterly* 43: 39—52.
- McCroskey J. C. & Richmond V. P. 1998. Willingness to communicate. Teoksessa J. C. McCroskey, J. A. Daly, M. M. Martin & M. J. Beatty (toim.). *Communication and personality. Trait perspectives*. Cresskill: Hampton Press.
- Mead G. H. 1934 (1983). *Mind, self and society. From the standpoint of a social behaviorist*. Chicago: University of Chicago Press.
- Metsämuuronen J. 1995. Harrastukset ja omaehtoinen oppiminen. Sitoutuminen, motivaatio ja coping. Teoreettinen tausta, rakenneanalyysi ja sitoutuminen. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- Moss G. E. 1973. *Illness, immunity, and social interaction. The dynamics of biosocial resonance*. New York: Wiley.

MOTV. Menetelmäopetuksen valtakunnallinen tietovaranto.
Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampereen yliopisto.
[Viitattu 26.11.2002]. Saatavissa:
<<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/luotettavuus.html>>

Niemi I. 1995. Kallioluolista kadunkulmaan. Esittäminen – osa ihmisenä olemista.
Teoksessa R. Ojala (toim.). Esiintyjä. Taiteen tulkki ja tekijä. Porvoo: WSOY.

Nixon H. L. 1979. The small group. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

Norton R. 1983. Communicator style. Theory, applications, and measures.
Beverly Hills: Sage.

Nummenmaa T. 1997. Tutkimusaineiston analyysi. Porvoo: WSOY.

Ojanen M. 1985. Kasvatus ja minäkuva. Tampere: Tampereen yliopisto.

Ojanen, M. 1996. Mikä minä on? Minän rakenne, kehitys,
häiriöt ja eheytyminen. 2. painos. Tampere: Kirjatoimi.

Pelias R. J. 1992. Performance studies. The interpretation of aesthetic texts.
New York: St. Martin's press.

Pietikäinen A. 1999—2002. Sosiaalipsykologian peruskurssi.
[Viitattu 13.10.2002]. Saatavissa:
<<http://www.uta.fi/tyt/avoin/verkko-opinnot/sosiaalipsykologia/index.html>>

Plante T. G. & Schwartz G. E. 1990. Defensive and repressive coping styles.
Self-presentation, leisure activities, and assesment. Journal of research in
personality 24: 173—190.

Puro J-P. 1996. Johdatus puheviestinnän teorioihin. Helsinki: Gaudeamus.

Pörhölä M. 1995. Yksin yleisön edessä. Esiintymisjännitykseen ja
esiintymishalukkuuteen liittyvät kokemukset, käyttäytymispiirteet ja
vireytyminen yleisöpuhetilanteessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Sallinen A. 1994. Suomalaisten kommunikoijakuva. Teoksessa P. Isotalus (toim.). Puheesta ja vuorovaikutuksesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Salminen A. 1987. Kasvatus ja lapsen taiteellinen kehitys. Professorin virkaanastujaisesitelmä 17.11.1987. Taideteollinen korkeakoulu. Stylus 4.

Sandqvist V. 1995. Paradoksaalinen ammatti: näyttelijä. Näyttelijätyön historiasta, teoriasta ja käytännöstä. Teoksessa R. Ojala (toim.). Esiintyjä. Taiteen tulkki ja tekijä. Porvoo: WSOY.

Scott S. 2002. The sociological relevance of shyness. Shyness and self-presentation. [Viitattu 20.11.2002]. Saatavissa: <<http://www.cardiff.ac.uk/socsi/shyness/shysociology.html>>

Shaffer D. R. 1999. Social and personality development. 4. painos. Belmont: Wadsworth

Shaw M. 1980. Group dynamics. The psychology of small group behavior. New York: McGraw-Hill.

Simpson Stern C. & Henderson B. 1993. Performance. Texts and contexts. New York: Longman.

Sinivuori T. 2002. Teatteriharrastuksen merkitys. Teatteriharrastusmotiivit ja taiteellinen oppiminen teatteriesityksen valmistusprosessissa. Väitöskirja. Tampereen yliopiston kasvatustieteen laitos. [Viitattu 20.11.2002]. Saatavissa: <<http://acta.uta.fi/pdf/951-44-5336-0.pdf>>

Spitzberg B. H. & Cupach W. R. 1984. Interpersonal communication competence. Beverly Hills: Sage.

Suhonen P. 1985. Nuorten teatteriharrastus nuorisokulttuurin osa-alueena. Keski-suomalaisten nuorten teatteriharrastuksen tarkastelua. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Sänkiaho R. 1986. Temput ja kuinka ne tehdään. Monimuuttujamenetelmät kansan palvelijoina. 6. muuttamaton painos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Takala E. 1995. Mikä ihmeen viestijäkuva? Kuvia ja käsityksiä itsestä. Teoksessa E. Takala & M. Gerlander (toim.). Polkuja puheviestintään. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Tiuraniemi J. 1993. Yksilö, ryhmä, organisaatio. Sosiaalipsykologian perusteita. 2. painos. Turku: Turun yliopisto.

Turner J. C. 1982. Towards a cognitive redefinition of the social group. Teoksessa H. Tajfel (toim.) 1982. Social identity and intergroup relations. Cambridge: Cambridge University Press.

Tyler T. R. & Blader S. L. 2001. Identity and cooperative behavior in groups. *Group Processes & Intergroup Relations* 4: 207—226.

Valkonen T. 2001. Lukiolaisten kommunikaatiovalmiudet. Lukion 2. vuoden opiskelijoiden kommunikaatiovalmiuksien kansallinen arviointi 2000. Helsinki: Opetushallitus.

Valo M. 1995. Palaute esiintymistaitojen harjoittelussa. Teoksessa M. Valo (toim.). Haasteita puheviestinnän opetukseen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Welch Cline R. J. 1994. Groupthink and the Watergate cover-up: The illusion of unanimity. Teoksessa L. R. Frey (toim.) 1994. Group communication in context. Studies of natural groups. Hillsdale: Erlbaum.

Wells L. E. & Marwell G. 1976. Self-esteem. Its conceptualization and measurement. Beverly Hills: Sage.

Wetherell M. (toim.) 1997. Identities, groups and social issues. London: Sage.

Wilson G. D. 1997. Esittävän taiteen psykologia. Suom. A. Toppi. Kuopio: Puijo.

Wood J. 2000. Communication theories in action. An introduction. 2. painos. Belmont: Wadsworth.

Ylioppilasteatteriliitto SYTY ry. [Viitattu 19.8.2002]. Saatavissa: <<http://www.ylioppilasteatteriliitto.org>>

Kysely

Hei!

Olemme Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitoksen pääaineopiskelijoita. Keräämme tällä kyselyllä tietoa puheviestinnän pro gradu -tutkielmaamme varten. Kysely on tarkoitettu kaikille Ylioppilasteatteriiliitto SYTY Ry:n jäseneteattereiden näytteleville jäsenille. Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää, mitä tarkoittaa harrastajanäyttelijöiden esiintymistarve, ja millaisia ovat sen taustat. Työtämme ohjaa puheviestinnän yliassistentti Tarja Valkonen (sähköposti tvalkone@ju.fi). Tutkimuksemme valmistuu vuoden 2003 alkuun mennessä.

Lomakkeen lähettäjän henkilötiedot eivät välity tutkimuksen tekijöille. Tutkimusaineisto käsitellään luottamuksellisesti.

Kyselyn täyttäminen ei vaadi kohtuuttomasti aikaasi. Mielenpidekysymyksissä pyydämme valitsemaan sen vaihtoehdon, joka parhaiten kuvaa suhtautumistasi esitettyyn asiaan.

Vastaathan kaikkiin lomakkeessa esitettyihin kysymyksiin. Olemme kiitollisia osallistumisestasi ja toivotamme antoisaa jatkoa esiintymisharrastuksesi parissa!

Minna Kokkonen 050 330 5145 mimakokk@cc.jyu.fi Marika Kärki 040 559 0681
mahakark@cc.jyu.fi

---

1 Sukupuoli

Mies

Nainen

2 Ikäsi

3 Minkä teatterin jäsen olet

4 Kuinka kauan olet harrastanut teatteria ? (arvioi vuosina)

5 Olen ollut kiinnostunut esiintymisestä lapsesta saakka

täysin samaa mieltä

melko samaa mieltä

melko eri mieltä

täysin eri mieltä

en osaa sanoa

6 Esiinnyn mielelläni muuallakin kuin näyttämöllä

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

7 Minulle on tärkeää, että saan ihmiset hyvälle tuulelle

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

8 Olen arka sosiaalisissa tilanteissa

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

9 Aion ammattinäyttelijäksi

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

10 Olen ujo

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

11 Löydän eri rooleissa jotain uutta itsestäni

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

12 Minulla on tarve päästä esiintymään aika ajoin

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

13 Otan mielelläni vastaan palautetta näyttelemisestäni

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

14 Palaute auttaa minua kehittymään näyttelijänä

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

15 Siedän huonosti negatiivista palautetta

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

16 Näyttelemiseeni kohdistuvalla palautteella ei ole minulle merkitystä

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

17 Olen itse itseni pahin kriitikko

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

18 Teatteriharrastus on minulle keino päästä eroon ujoudestani

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

19 Muut teatterissa toimivat ovat samanhenkisiä kuin minä

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

20 Pelkään vuorosanojen unohtamista

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

21 Olen huomionkipeä

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

22 Esiintymishalukkuuteni rajoittuu teatteriharrastukseen

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

23 Jännitän yleensä esiintymistä

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

24 Vapaa-aikani kuluu usein teatterin parissa

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

25 Teatteriharrastus on muuttanut minua sosiaalisemmaksi

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

26 Turhaudun sellaisissa arkipäivän tilanteissa, joissa en ole huomion kohteena

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä

- melko eri mieltä
- täysin eri mieltä
- en osaa sanoa

27 Tahdon parantaa itsetuntoani teatteriharrastuksen avulla

- täysin samaa mieltä
- melko samaa mieltä
- melko eri mieltä
- täysin eri mieltä
- en osaa sanoa

28 Saan näyttämällä kokea sellaisia tunteita, joita en käsittele elämässäni muulla tavoin

- täysin samaa mieltä
- melko samaa mieltä
- melko eri mieltä
- täysin eri mieltä
- en osaa sanoa

29 Ryhmän tuki on tärkeää teatteriharrastuksessani

- täysin samaa mieltä
- melko samaa mieltä
- melko eri mieltä
- täysin eri mieltä
- en osaa sanoa

30 Uskon, että esiintymispelon voittaminen on yleensä esiintymishalun suurin syy

- täysin samaa mieltä
- melko samaa mieltä
- melko eri mieltä
- täysin eri mieltä
- en osaa sanoa

31 Nautin ollessani joukon keskipisteenä

- täysin samaa mieltä
- melko samaa mieltä
- melko eri mieltä

- täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

32 Pidän satunnaisia epäonnistumisia näyttämöllä luonnollisina

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

33 Muun ryhmän onnistuminen vaikuttaa myönteisesti omaan näyttelemiseeni

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

34 Tahdon esiintymällä tuoda julki omaa osaamistani

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

35 Esiintyminen on mielekästä, jos toimimme ryhmänä hyvin

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

36 Epäonnistuminen näyttämöllä on ahdistavaa

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

37 Haen esiintymällä ihmisten hyväksyntää

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

38 Haluan käyttää itseäni taiteen luomisen välineenä

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

39 Muu teatteriryhmä on kannustava minua kohtaan

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

40 Näyttelemällä saan toteuttaa itseäni parhaiten

- täysin samaa mieltä
 melko samaa mieltä
 melko eri mieltä
 täysin eri mieltä
 en osaa sanoa

41 Kerro vielä omin sanoin miksi harrastat teatteria

LATAUSMATRIISI

VÄITTÄMÄN NRO	1	2	3	4	5	6
9	.726	.039	-.112	.079	.116	.049
12	.615	-.118	.125	.171	.171	-.114
40	.574	.050	.023	-.098	-.071	-.049
34	.526	-.062	-.221	.050	.027	-.125
19	.464	-.069	.001	-.008	-.226	.063
24	.445	.007	.060	-.233	-.075	.373
7	.378	-.136	-.185	.024	-.007	-.091
26	-.056	.654	.038	-.073	-.008	.173
15	-.034	.593	.202	.048	-.115	-.125
21	-.176	.562	-.167	-.090	-.075	-.041
31	.255	-.550	.097	.282	-.002	-.231
38	.343	.452	.158	-.010	.340	.008
13	.282	.411	.118	.259	-.152	-.157
18	-.071	.023	.754	.012	.264	.304
10	-.135	-.044	.719	.093	-.078	-.050
8	-.081	.156	.604	.046	-.193	-.142
25	.158	.150	-.295	-.030	-.216	-.155
6	.096	-.287	.237	.603	-.136	.019
23	-.011	.102	-.015	.517	.177	.031
22	-.014	-.216	.190	.516	-.032	.152
5	.283	-.178	.117	.495	-.013	.048
29	.165	-.103	.203	-.344	-.033	-.044
36	-.198	-.097	-.239	.311	-.259	.278
39	-.041	.053	-.039	-.064	-.678	-.014
33	.018	-.152	.313	-.272	-.594	.076
14	.133	.265	-.066	.276	-.427	-.310
37	-.166	.248	-.036	.062	-.403	.171
32	.251	.277	-.106	.110	-.334	.041
35	.025	.142	.157	.118	-.246	-.136
11	.211	.083	.068	.165	-.221	-.157
17	-.210	.045	-.024	.058	.215	-.023
27	-.014	.212	.254	.071	-.110	.566
20	.259	.118	-.053	.182	-.019	.419
16	.100	.164	.195	-.036	-.026	-.354
28	.300	.084	-.034	-.201	-.007	-.350
30	-.182	.078	.037	.199	.178	.305

ESIINTYMISTARVE

	7	9	12	19	24	34	40
7	1.0000						
9	.2074	1.0000					
12	.1866	.2966	1.0000				
19	.2730	.2226	.3181	1.0000			
24	.0696	.2530	.3378	.2530	1.0000		
34	.3061	.4432	.2137	.1721	.1411	1.0000	
40	.2106	.4135	.4947	.4078	.4078	.3182	1.0000

Alpha = .7255   Standardized item alpha = .7310

HUOMIONKIPEYS

	13	15	21	26	31	38
13	1.0000					
15	.4903	1.0000				
21	.1294	.1873	1.0000			
26	.1758	.2104	.4789	1.0000		
31	-.0390	.1980	.4873	.4744	1.0000	
38	.1538	.1175	-.1187	.0806	-.0190	1.0000

Alpha = .6099   Standardized item alpha = .6007

UJOUS

	8	10	18	25
8	1.0000			
10	.5170	1.0000		
18	.4347	.5019	1.0000	
25	.0602	.1548	.3496	1.0000

Alpha = .6715   Standardized item alpha = .6697

ESIINTYMISEN MIELEKKYYS

	5	6	22	23	29	36
5	1.0000					
6	.3907	1.0000				
22	.2742	.6202	1.0000			
23	.1852	.3371	.3431	1.0000		
29	.0656	.0747	.1107	.1803	1.0000	
36	.0130	.0931	.1132	.1612	.1411	1.0000

Alpha = .6201   Standardized item alpha = .6102

SOSIAALINEN TUKI

	11	14	17	32	33	35	37	39
11	1.0000							
14	.2791	1.0000						
17	.1746	.0835	1.0000					
32	.0134	.1796	.0880	1.0000				
33	.0744	.2263	.1662	.2000	1.0000			
35	.1625	.1631	-.1482	.2296	.1742	1.0000		
37	-.0470	.0765	.0302	.2221	.1167	-.0080	1.0000	
39	.0807	.2574	.0555	.0799	.2799	.1552	-.3644	1.0000

Alpha = .5009   Standardized item alpha = .5515

MINÄN VAHVISTAMINEN

	16	20	27	28	30
16	1.0000				
20	.0781	1.0000			
27	.1018	.2258	1.0000		
28	.1458	.1258	.2808	1.0000	
30	.0444	.2058	.2456	.1674	1.0000

Alpha = .4996   Standardized item alpha = .4918

KOKO MITTARIN RELIABILITEETTI

Alpha = .6214   Standardized item alpha = .6358